श्री राजनगर जैन

ज्ञान मंजरी

(पूरक आवृत्ति)

... प्रકाशक ...

शताधिक वर्ष प्राचीन श्रुत तीर्थ सम

श्री राजनगर जैन श्वे. धार्मिक ईनामी परीक्षा ट्रस्ट

अमदावाद

સંસ્થા સંસ્થાપક

પરમ પૂજ્ય આચાર્ય ભગવંત

શ્રી આનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજ સાહેબ

ૐ હ્રીં અર્હં નમઃ

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથાય નમઃ

શ્રી રાજનગર જૈન જ્ઞાનમંજરી

મૌખિક/લેખિત નૂતન અભ્યાસક્રમ

પૂરક આવૃત્તિ

: પ્રકાશક :

શતાધિક વર્ષ પ્રાચીન શ્રુત તીર્થ સમ

શ્રી રાજનગર જૈન શ્વે. ધાર્મિક ઈનામી પરીક્ષા ટ્રસ્ટ

અમદાવાદ

ટ્રસ્ટ રજીસ્ટર નં. એ/૧૩૮૨

પ્રસ્તાવના

પ્રિય વિદ્યાર્થી મિત્રો અને શિક્ષક ગણ,

આ વર્ષથી આપણો અભ્યાસક્રમ બદલાયેલો છે. બદલાયેલા આ નવા અભ્યાસક્રમને ધ્યાનમાં રાખીને, વિદ્યાર્થીઓની સગવડ અને શ્રેષ્ઠ પરિણામ માટે આ નવી પૂરક પુસ્તિકા (સપ્લીમેન્ટરી) તૈયાર કરવામાં આવી છે.

ખાસ નોંધનીય છે કે આ પૂરક પુસ્તિકા આપણી છઠ્ઠી આવૃત્તિની પૂરક આવૃત્તિ તરીકે પ્રકાશીત કરવામાં આવી છે. આ વર્ષે જે પણ વિદ્યાર્થીઓ પરીક્ષા આપવાના છે, તેમણે આ બદલાયેલા નવા અભ્યાસક્રમને ખાસ ધ્યાનમાં રાખવો અને તે મુજબ જ પોતાની પરીક્ષાની તૈયારીઓ કરવી.

નવા અભ્યાસક્રમ અનુસાર ધોરણમાં જે પણ ફેરફારો કરવામાં આવ્યા છે અને જે નવી બાબતો ઉમેરવામાં આવી છે, તે તમામ નવીન વિગતોનો આ પૂરક આવૃત્તિમાં પૂરતો સમાવેશ કરી લેવામાં આવ્યો છે. જેથી વિદ્યાર્થીઓ નવા બદલાવોથી માહિતગાર થઈ શકે અને પરીક્ષામાં ઉત્કૃષ્ટ પ્રદર્શન કરી શકે. આશા છે કે આ પુસ્તિકા આપ સૌના અભ્યાસમાં ખૂબ જ ઉપયોગી અને માર્ગદર્શક સાબિત થશે.

મૌખિક - ધો. ૧

સૂત્ર	:	નવકાર થી સામાઈય વયજુત્તો (સૂત્ર ૧ થી ૧૧)	૩૦
કાવ્ય	:	દેખી મૂર્તિ, આવ્યો શરણે, પ્રભુ દર્શનના દુહા	૧૫
		જ્ઞાનના ૫ ખમાસમણા, આરતી તથા મંગળદીવો	૧૫
નામ	:	ચોવીસ પ્રભુના નામ, નવપદના નામ ગુજરાતી મહિનાના નામ તથા તિથિ	૧૫
વિધિ	:	ગુરુવંદનની વિધિ (પ્રેક્ટીકલ સહિત)	૫
સ્તુતિ	:	રત્નાકર પચ્ચીસી ૧ થી ૫ ગાથા	૧૦
		રાજનગર પ્રશ્નોત્તરી : ૧ થી ૧૦	૧૦
			૧૦૦

જ્ઞાનના ૫ ખમાસમણા

મતિ જ્ઞાન

સમકિત શ્રદ્ધાવંતને ઉપન્યું જ્ઞાન પ્રકાશ
પ્રણમું પદકજ તેહના ભાવ ધરી ઉલ્લાસ ૧

શ્રુત જ્ઞાન

પવયણ શ્રુત સિદ્ધાંત તે આગમ સમય વખાણ
પૂજો બહુવિધ રાગથી, ચરણકમલ ચિત્ત આણ ૨

અવધિ જ્ઞાન

ઉપન્યો અવધિજ્ઞાનનો, ગુણ જેહને અવિકાર
વંદના તેહને માહરી, શ્વાસ માંહે સો વાર ૩

મનઃપર્યવ જ્ઞાન

એ ગુણ જેહને ઉપન્યો, સર્વવિરતિ ગુણઠાણ
પ્રણમું હિતથી તેહના, ચરણકમલ ચિત્ત આણ ૪

કેવળ જ્ઞાન

કેવલ દંસણ નાણનો, ચિદાનંદઘન તેજ
જ્ઞાનપંચમી દિન પૂજિયે, વિજયલક્ષ્મી શુભ હેજ ૫

ગુરુવંદનની વિધિ
(પ્રેકટીકલ કરવી)

મૌખિક - ધો. ૨

સૂત્ર :	જગચિંતામણિ થી સંસારદાવાનલ (સૂત્ર ૧૨ થી ૨૨)	૩૦
કાવ્ય :	ચૈત્યવંદન : (૧) સકલકુશલ	૨૦
	(૨) આશ પૂરે પ્રભુ પાસજી	
	સ્તવન : અંતરજામી સુણ...	
	થોય : શંખેશ્વર પાસજી પૂજીએ (૪ ગાથા)	
વિધિ :	ચૈત્યવંદનની વિધિ (પ્રેકટીકલ - મુદ્રા સહિત)	૧૦
	અષ્ટપ્રકારી પૂજા અને નવાંગી પૂજાના દુહા	૧૫
	રાજનગર પ્રશ્નોત્તરી : ૧૧ થી ૨૫	૧૫
સ્ટોરી :	ભગવાન મહાવીર અને ચંડકૌશિકની સ્ટોરી	૧૦
		૧૦૦

ભગવાન મહાવીર અને ચંડકૌશિકની સ્ટોરી

ઘણા સમય પહેલાની વાત છે. ભૂતકાળના એક જૈન તપસ્વી સાધુ ક્રોધના ભાવમાં મૃત્યુ પામી ચોથા ભવે 'ચાવાલ' ગામની નજીકના એક જંગલમાં કનકખળ નામે તાપસોના એક આશ્રમમાં 'ચંડકૌશિક' નામના ખૂબ જ ભયાનક એક દૃષ્ટિવિષ સાપ તરીકે જન્મ્યા. તે એટલા ઝેરી હતા કે જો તે કોઈની સામે ગુસ્સામાં જોવે કે ફૂંફાડો મારે, તો તે પ્રાણી કે પક્ષી ત્યાં જ મરી જતું! આ સાપના ડરથી લોકોએ એ જંગલનો રસ્તો વાપરવાનું જ બંધ કરી દીધું હતું. એક વખત પ્રભુ મહાવીર વિહાર કરતાં શ્વેતાંબી નગરી તરફ જતા હતા ત્યાં એ જ રસ્તેથી પસાર થઈ રહ્યા હતા. ગામના ગોવાળોએ પ્રભુને રોક્યા અને કહ્યું, 'હે ભગવાન! આગળ ન જશો, ત્યાં એક કાળમુખો સાપ રહે છે. તે કોઈને પણ જીવતા છોડતો નથી!' માટે તમે બીજા એક લાંબા રસ્તે થઈને શ્વેતાંબી નગરી જાઓ. પણ અનંત કરુણાના સાગર એવા પ્રભુએ જ્ઞાનથી આ ચંડકૌશિકના ભવો જાણી તેને પ્રતિબોધવો જોઈએ એમ સમજી તે ભયંકર રસ્તે જ ગયા અને જંગલમાં શાંતિથી ધ્યાન ધરીને ઊભા રહી ગયા.

થોડા સમય પછી જ્યારે ચંડકૌશિકે ભગવાનને જોયા, ત્યારે તેને ખૂબ ગુસ્સો આવ્યો. તેણે વિચાર્યું, 'આ મારી મરજી વગર અહીં કોણ આવી ગયું?' તેણે ભગવાન તરફ જોરદાર ફૂંફાડા માર્યા, પણ પ્રભુ તો શાંત હતા. અંતે ગુસ્સામાં આવીને સાપે ભગવાનના પગના અંગૂઠા પર ઝેરી ડંખ માર્યો! ત્યારે એક ચમત્કાર થયો! ભગવાનના લોહીનો રંગ લાલને બદલે દૂધ જેવો સફેદ નીકળ્યો. સાપ તો નવાઈ પામી ગયો! તેને થયું કે આ કોઈ સામાન્ય માણસ નથી. તે ભારે આશ્ચર્યમગ્ન બની પ્રભુની પ્રશાંત મુદ્રા જોતાં શાંત થવા લાગ્યો. તે વખતે ભગવાને મધુર શબ્દોમાં કહ્યું કે - 'બુજ્ઝ ચંડકૌશિક, બુજ્ઝ... હે ચંડકૌશિક! તું બોધ પામ અને શાંત થા.' ભગવાનના આ શબ્દો સાંભળતા જ સાપને તેના જૂના ભવની યાદ આવી ગઈ. તેને

સમજાયું કે 'અરેરે! મેં કેટલો બધો ગુસ્સો કર્યો, જેના કારણે હું સાધુમાંથી સાપ બની ગયો.' તેને પશ્ચાત્તાપ થયો. તેણે ભગવાનની માફી માંગી અને નક્કી કર્યું કે હવે તે ક્યારેય કોઈને નુકસાન નહીં પહોંચાડે. તેણે હિંસા છોડી પોતાના મનથી અનશન કરવાનો નિશ્ચય કર્યો.

પ્રભુએ સાપના ભાવ જાણીને પોતાની કરુણા દ્રષ્ટિ વડે તેનું સિંચન કર્યું. સાપ હવે એકદમ શાંત થઈ ગયો. તે કોઈને કરડે નહીં તે માટે પોતાનું મોઢું રાફડામાં છુપાવીને પડ્યો રહ્યો. લોકોએ જોયું કે હવે સાપ શાંત થઈ ગયો છે, એટલે લોકો તેની પૂજા કરવા લાગ્યા અને તેના પર ઘી ચઢાવવા લાગ્યા.

ઘીની સુગંધથી હજારો કીડીઓ ત્યાં આવી અને સાપના શરીરને કરડવા લાગી. સાપને ખૂબ દુઃખાવો થતો હતો, પણ તેણે વિચાર્યું, 'જો હું હલીશ તો આ નાની નાની કીડીઓ મરી જશે.' આવી દયા અને ધીરજ રાખીને તે શાંતિથી બધું સહન કરી રહ્યો. અંતે, આ પ્રમાણેના કરુણાના પરિણામવાળો અને ભગવંતની દયામૃત દ્રષ્ટિથી સિંચન થયેલો સાપ એક પખવાડીએ મૃત્યુ પામી સહસ્રાર દેવલોકમાં દેવતા થયો.

બોધઃ ક્રોધ સામે ક્ષમાના અને હિંસા સામે અહિંસાના થયેલા ભવ્ય વિજયનું આ જ્વલંત ઉદાહરણ છે. ક્રોધ એ આત્માનો સૌથી મોટો શત્રુ છે. આ કથા આપણને શીખવે છે કે ગમે તેટલી ભક્તિ કે તપસ્યા હોય, પણ જો ક્રોધ પર કાબૂ ન હોય તો બધું જ એળે જાય છે. સાચા હૃદયથી કરેલો પશ્ચાત્તાપ ભયંકર પાપોમાંથી પણ મુક્તિ અપાવી શકે છે.

• • •

મૌખિક - ધો. ૩

સૂત્ર	:	પુક્ખરવરદીવઢ્ઢે થી ઈચ્છામિ પડિક્કમિઉં (સૂત્ર ૨૩ થી ૩૫)	૩૦
અર્થ	:	નવકાર, પંચિંદિય, ખમાસમણ, ઈચ્છકાર સૂત્ર (શબ્દાર્થ)	૨૦
કાવ્ય	:	દુહા : કાળ અનાદિ... (પ્રદિક્ષણાના) ચૈત્યવંદન : સિદ્ધારથ સુત વંદીએ... સ્તવન : ગિરુઆ રે ગુણ... થોય : જય જય ભવિ હિતકર (૪ ગાથા)	૨૦
વિધિ	:	સામાયિક લેવા - પારવાની વિધિ (પ્રેકટીકલ)	૧૦
		રાજનગર પ્રશ્નોત્તરી : ૨૬ થી ૩૫	૧૦
સ્ટોરી	:	મેઘકુમારની સ્ટોરી	૧૦
			૧૦૦

શ્રી નમસ્કાર મહામંત્ર સૂત્ર - શબ્દાર્થ

નમો - નમસ્કાર કરું છું.
અરિહંતાણં - અરિહંત ભગવાનોને
સિદ્ધાણં - સિદ્ધ ભગવંતોને
આયરિયાણં - આચાર્ય મહારાજાઓને
ઉવજ્ઝાયાણં - ઉપાધ્યાય મહારાજાઓને
લોએ - લોકમાં
સવ્વસાહૂણં - સર્વ સાધુઓને
એસો - આ
પંચનમુક્કારો - પાંચ નમસ્કાર
સવ્વપાવ - બધાં પાપનો
પ્પણાસણો - નાશ કરનાર
મંગલાણં - મંગલોમાં
ચ - અને
સવ્વેસિં - સર્વને વિષે
પઢમં - પ્રથમ
હવઈ - છે
મંગલં - મંગળરૂપ

પંચિદિય સૂત્ર - શબ્દાર્થ

પંચિંદિય - પાંચ ઈન્દ્રિયોને (વિષયમાં જતા)
સંવરણો - રોકનાર
તહ - તથા
નવવિહ - નવ પ્રકારની
બંભચેર - બ્રહ્મચર્યની
ગુત્તિધરો - વાડને ધારણ કરનારા
ચઉવિહ - ચાર પ્રકારના
કસાય - કષાયથી
મુક્કો - મુકાએલા
ઈઅ - એ
અટ્ઠારસગુણેહિં - અઢાર ગુણોથી
સંજુત્તો - યુક્ત
પંચમહવ્વય - પાંચ મહાવ્રતોએ
જુત્તો - યુક્ત.
પંચવિહાયાર - પાંચ પ્રકારના આચારને
પાલણ-સમત્થો - પાળવામાં-સમર્થ
પંચસમિઓ - પાંચ પ્રકારની સમિતિથી યુક્ત.
તિગુત્તો - ત્રણ ગુપ્તિથી સહિત
છત્તીસગુણો - છત્રીસ ગુણોથી યુક્ત
ગુરુ - ગુરુ
મજ્ઝ - મારા.

ખમાસમણ સૂત્ર - શબ્દાર્થ

ઈચ્છામિ - હું ઈચ્છું છું
ખમાસમણો - હે ક્ષમાશ્રમણ, સાધુજી !
વંદિઉં - વંદન કરવા
જાવણિજ્જાએ - શક્તિ સહિત એવા
નિસીહિઆએ - પાપ વ્યાપાર ત્યાગ કર્યો છે એવા શરીર વડે.
મત્થએણ - મસ્તકથી.
વંદામિ - હું વંદન કરું છું.

ઈચ્છકાર સૂત્ર - શબ્દાર્થ

ઈચ્છકાર - ઈચ્છા કરું છું
સુહરાઈ - સુખે રાત્રિ
સુહદેવસિ - સુખે દિવસ
સુખતપ - સુખે તપશ્ચર્યામાં
શરીર નિરાબાધ - રોગ રહિત શરીરે
સુખસંજમજાત્રા - સુખે સંયમયાત્રામાં
નિર્વહો છો જી - પ્રવર્તો છો જી.

મેઘકુમારની સ્ટોરી

રાજગૃહીના રાજા શ્રેણિકની ધારિણી રાણીના મેઘકુમાર નામે પુત્ર આઠ રાજાઓની કન્યાઓને પરણ્યા હતા. એક દિવસે પ્રભુ મહાવીરને વંદન કરવા ગયેલા, ત્યાં ઉપદેશ સાંભળી મેઘકુમાર વૈરાગ્ય પામે છે અને પછી દીક્ષા લઈ બને છે મુનિ મેઘકુમાર. દીક્ષા આપ્યા પછી વહાણ-આસેવન શિક્ષા શીખવવા તેમને પ્રભુએ સ્થવિર મુનિઓને સોંપ્યા. સ્થવિરો બીજે ગામ જઈ રાત રહ્યા. મેઘકુમારનો સંથારો છેલ્લે બારણા પાસે આવ્યો. રાતમાં માતરું કરવા જતાં આવતાં સાધુઓના પગ પડવાથી ને સંથારામાં ધૂળ પડવાથી, તેમને ઊંઘ આવી નહીં. રાજકુમાર કંટાળી ગયા ને વિચાર કર્યો કે, "આપણે તો સવારે પ્રભુને આ બધું સોંપીને ઘેર જ જઈશું."

સ્થવિર ભગવંતો સવારમાં ગામડેથી પ્રભુને વાંદવા આવ્યા. સાથે મેઘકુમાર હતા. પ્રભુ આ વાત જાણતા તો હતા જ. તેથી તેમને કહ્યું "મેઘમુનિ ! તમને જે દુઃખ થયું, તે તો તારા પૂર્વ ભવના દુઃખ આગળ કાંઈ હિસાબમાં જ નથી. સાંભળ - આ ભવથી ત્રીજે ભવે તું વૈતાઢય પર્વતમાં છ દંતશૂળવાળો અને હજાર હાથણીના પરિવારવાળો સુમેરૂપ્રભ નામનો ધોળો હાથી હતો. તું તરસને લીધે તળાવમાં પાણી પીવા ગયો, ત્યાં તું ખુંપી ગયો, એટલે તારા શત્રુ હાથીઓએ તને ઘણી પીડા કરી. ત્યાંથી મરીને વિન્ધ્યાટવીમાં તું મેરૂપ્રભ નામનો ચાર દંતશૂળવાળો સાતસો હાથણીનો સ્વામી ધોળો હાથી થયો. ત્યાં દાવાનળ જોઈ તને જાતિસ્મરણ જ્ઞાન થયું, એટલે તે તારા પરિવારને માટે વેલા ઘાસ વગેરે સૂંઢથી ચૂંટી કાઢી એક યોજન પ્રમાણ ચોખ્ખી જમીનનું માંડલું કર્યું. પાછો દાવાનળ સળગ્યો ત્યારે તે પરિવાર છોડીને તું પેલા માંડલામાં જઈ ભરાયો. તેવામાં અનેક વન પશુઓ પણ તે માંડલામાં ભરાઈ ગયા. તું પણ સંકડાશમાં ઊભો રહ્યો. તેવામાં ખરજ ખણવા તે જેવો પગ ઊંચો કર્યો, અને એક સસલું તારા પગને ઠેકાણે સંકડાશથી ગભરાઈને બેસી ગયું. જેવો તું ખરજ ખણી પગ મૂકવા જતો હતો, તેવામાં તે પેલું સસલું દેખ્યું. તારો પગ આવે, તો સસલું તો ચગદાઈ મરે જ ને ? પણ દયાથી તે પગ અધ્ધર જ રાખી લીધો. બે દિવસ પછી દાવાનળ શાંત થયો. જનાવર ચાલ્યા ગયાં. સસલું ચાલ્યું ગયું. એટલે

દેખાવમાં રૂડા પણ પરિણામે કૂડા એવા વિષયોમાં તું કેમ ઠરે છે ?

જેવો તું પગ નીચે મૂકવા ગયો, તેવો જ પગ અકડાઈ જવાથી તું ધડામ કરતો નીચે પડ્યો, ને દયાની ભાવનામાં ને ભાવનામાં તું મરણ પામ્યો. ત્યાંથી મેઘકુમારપણે ઉત્પન્ન થયો. મેઘકુમાર ! આ પવિત્ર મુનિઓના પગની રજમાં તને વધારે દુઃખ લાગ્યું કે તે પૂર્વભવે દુઃખ સહન કર્યા, તેમાં વધારે દુઃખ હતુ?'' આ સાંભળી મેઘકુમારને જાતિસ્મરણ જ્ઞાન થયું. પ્રભુની સાક્ષીએ પોતાના આત્માની નિંદા કરતાં નેત્રો સિવાય શરીર વોસિરાવીને મેઘકુમાર સંયમમાં દઢ થયા. લાંબો વખત દીક્ષા પાળી વિજય વિમાનમાં સ્વર્ગે ગયા. ત્યાંથી મોક્ષમાં જશે.

બોધઃ જૈનધર્મનો પાયો છેઃ અહિંસા. એટલે કે કોઈ પણ જીવની હિંસા ન કરવી. તમે પણ નાનામાં નાના કીડી-મકોડા-મચ્છર જેવા જીવની રક્ષા કરશો અને નોન-વેજીટેરિયન, જીલેટીન જેવા પદાર્થોની ભેળસેળવાળી ચીજો ખાવાનો ત્યાગ કરશો તો તમે પણ મેઘકુમાર બની શકશો.

મૌખિક - ધો. ૪

સૂત્ર	:	નવકાર થી ઈચ્છામિ પડિક્કમિઉં સૂત્ર (સૂત્ર ૧ થી ૩૫ પુનરાવર્તન) વંદિત્તુ (સૂત્ર ૩૬)	૫૦
અર્થ	:	અબ્ભુટ્ઠિઓ સૂત્ર - શબ્દાર્થ	૧૦
કાવ્ય	:	સ્તુતિ : અર્હન્તો ભગવંત ચૈત્યવંદન : સામાન્ય જિન ચૈત્યવંદન (પદ્મપ્રભુને વાસુપૂજ્ય) થોય : અધ્યાત્મની થોય સજ્ઝાય : અઈમુત્તા મુનિની સજ્ઝાય	૨૦
સ્તુતિ	:	અરિહંત વંદનાવલી : ૧ થી ૫ ગાથા	૧૦
સ્ટોરી	:	વજ્રસ્વામીની સ્ટોરી	૧૦
			૧૦૦

અબ્ભુટ્ઠિઓ સૂત્ર - શબ્દાર્થ

ઈચ્છાકારેણ - ઈચ્છાપૂર્વક
સંદિસહ - આજ્ઞા આપશોજી
ભગવન્ - હે પૂજ્ય
અબ્ભુટ્ઠિઓ - ઊભો થયો છું
મિ - હું
અબ્ભિંતર - અંદર
દેવસિઅં - દિવસના અપરાધને
ખામેઉં - ખામું છું
ઈચ્છં - હું ઈચ્છું છું.
ખામેમિ - ખમાવું છું
જં કિંચિ - જે કોઈ
અપત્તિઅં - અપ્રીતિભાવ
પરપત્તિઅં - વિશેષ અપ્રીતિભાવ
ભત્તે - ભોજનને વિષે
પાણે - પાણીને વિષે
વિણએ - વિનયને વિષે
વેયાવચ્ચે - વૈયાવચ્ચને વિષે
આલાવે - એકવાર બોલવાને વિષે
સંલાવે - વારંવાર બોલવાને વિષે
ઉચ્ચાસણે - ગુરુથી ઊંચે આસને બેસવાને વિષે
સમાસણે - ગુરુની બરાબર આસને બેસવાને વિષે
અંતરભાસાએ - ગુરુ બોલતા હોય તેની વચ્ચે બોલવામાં
ઉવરિભાસાએ - ગુરુએ કહેલી વાત તેને વધારીને વિશેષપણે કહેવામાં
જં કિંચિ - જે કાંઈ.
મજ્ઝ - મેં
વિણયપરિહીણં - વિનય રહિતપણું કર્યું હોય
સુહુમં - સૂક્ષ્મ
બાયરં - બાદર-સ્થૂળ
તુબ્ભે - તમે
જાણહ - જાણો છો.
અહં - હું
ન જાણામિ - જાણતો નથી
તસ્સ - તે સંબંધીનું
મિચ્છા - મિથ્યા થાઓ
મિ - મારું
દુક્કડં - દુષ્કૃત, પાપ, દોષ

કાવ્ય વિભાગ - સ્તુતિ

અર્હન્તો ભગવંત ઈન્દ્રમહિતાઃ, સિદ્ધાશ્ચ સિદ્ધિસ્થિતાઃ,
આચાર્યા જિનશાસનોન્નતિકરાઃ, પૂજ્યા ઉપાધ્યાયકાઃ ।
શ્રી સિદ્ધાન્તસુપાઠકા મુનિવરા, રત્નત્રયારાધકાઃ,
પંચૈઃ તે પરમેષ્ઠિનઃ પ્રતિદિનં, કુર્વન્તુ વો મંગલમ્ ।।

અધ્યાત્મની થોય

સોવનવાડી ફૂલડે છાઈ, છાબ ભરી હું લાવુંજી,
ફૂલ જ લાવું ને હાર ગુંથાવું, પ્રભુજીને કંઠે સોહાવુંજી,
ઉપવાસ કરું તો ભૂખ જ લાગે, ઉનું પાણી નવિ ભાવેજી,
આયંબિલ કરૂં તો લુખું ન ભાવે, નીવી એ ડૂચા આવેજી.. (૧)

એકાસણું કરું તો ભૂખે ન રહી શકું, સુખે ખાઉં ત્રણ ટંકજી,
સામયિક કરૂં તો બેસી ન શકું, નિંદ્રા કરું સારી રાતજી,
દેરે જાઉં તો ખોટી થાઉં, ઘરનો ધંધો ચુકુજી,
દાન દઉં તો હાથ જ ધ્રૂજે, હૈયે કંપારી છૂટેજી.. (૨)

જીવને જમડાનું તેડું આવ્યું, સર્વ મેલીને ચાલોજી,
રહો જમડાજી આજનો દહાડો, શત્રુંજે જઈને આવુંજી,
શત્રુંજે જઈને દ્રવ્ય જ ખર્ચુ, મોક્ષ માર્ગ હું માંગુજી,
ઘેલા રે જીવડા ઘેલું શું બોલે? આટલા દિવસ શું કીધું જી.. (૩)

જાતે જે જીવે પાછળ ભાતું, શું શું આવે સાથે જી,
કાચી કુલેરને ખોખરી હાંડી, કાષ્ટના ભારા સાથે જી,
"જ્ઞાનવિમલ" ગુરૂ એણિ પેરે ભાખે, ધ્યાવો અધ્યાત્મ ધ્યાનજી,
ભાવ ભક્તિ શું જિનવર ને પૂજો, સમકિત ને અજવાળોજી.. (૪)

અરિહંત વંદનાવલી - સ્તુતિ

જે ચૌદ મહાસ્વપનો થકી નીજ માતને હરખાવતા,
ને ગર્ભમાંહી જ્ઞાન ત્રયને ગોપવી અવધારતા;
ને જન્મતાં પહેલાં જ ચોસઠ ઈન્દ્ર જેને વંદતા,
એવા પ્રભુ અરિહંતને પંચાંગ ભાવે હું નમું. (૧)

મહાયોગના સામ્રાજ્યમાં જે ગર્ભમાં ઉલ્લાસતા,
ને જન્મતા ત્રણ લોકમાં મહાસૂર્ય સમ પ્રકાશતા,
જે જન્મકલ્યાણક વડે સહુ જીવોને સુખ અર્પતા,
એવા પ્રભુ અરિહંતને પંચાંગ ભાવે હું નમું... (૨)

છપ્પન દિક્કુમારી તણી સેવા સુભાવે પામતા,
દેવેન્દ્ર કરસંપુટ મહીં ધારી જગત હરખાવતા,
મેરુ શિખર સિંહાસને જે નાથ જગના શોભતા,
એવા પ્રભુ અરિહંતને પંચાંગ ભાવે હું નમું... (૩)

કુસુમાંજલિથી સુરઅસુર જે ભવ્ય જિનને પૂજતા,
ક્ષીરોદધિના ન્હવણજળથી દેવ જેને સિંચતા,
વળી દેવદુંદુભિ નાદ ગજવી દેવતાઓ રીઝતા,
એવા પ્રભુ અરિહંતને પંચાંગ ભાવે હું નમું.. (૪)

મઘમઘ થતા ગોશીર્ષ ચંદનથી વિલેપન પામતા,
દેવેન્દ્ર દૈવી પુષ્પની માળા ગળે આરોપતા,
કુંડળ-કડાં મણિમય ચમકતા, હાર મુકુટે શોભતા,
એવા પ્રભુ અરિહંતને પંચાંગ ભાવે હું નમું.. (૫)

વજસ્વામીની સ્ટોરી

અવંતી દેશના તુંગવન નામના રમણીય કસબામાં ધનપાળ શેઠની પુત્રી સુનંદા વસતી હતી. તેના લગ્ન યુવાન વ્યાપારી ધનગિરિ સાથે થયા, જેમના અંતરમાં વૈરાગ્યના દીપ પ્રગટ્યા હતા. સુનંદા સગર્ભા હતી, ત્યારે જ ધનગિરિએ સંસાર ત્યાગી સિંહગિરિ મહારાજ પાસે દીક્ષા લીધી. મુનિ ધનગિરિ સંયમ માર્ગે આગળ વધ્યા, અને અહીં સુનંદાના ઘરે પુત્રનો જન્મ થયો. પુત્રનું મુખ જોઈ સખીઓ બોલી, 'જો તારા પિતા હોત તો કેવો રૂડો જન્મોત્સવ ઊજવાત! માત્ર 'દીક્ષા' શબ્દ સાંભળતા જ તે નવજાત શિશુને પોતાના પૂર્વભવનું જાતિસ્મરણ જ્ઞાન થયું. તે બાળક પૂર્વભવમાં અષ્ટાપદ પર પુંડરીક અધ્યયન સાંભળીને આવેલો જંભકદેવનો જીવ હતો. તેને સમજાયું કે સંસાર અસાર છે, અને તે જ ક્ષણે તેનામાં દીક્ષા લેવાની તીવ્ર ઈચ્છા જાગી. પણ અબુધ બાળક પોતાની ઈચ્છા કેવી રીતે વ્યક્ત કરે? તેણે રડવાનું શરૂ કરી દીધું. માતા સુનંદા અને સખીઓએ તેને છાનો રાખવા અનેક પ્રયત્નો કર્યા, પણ બધું નિષ્ફળ ગયું. છ મહિના વીતી ગયા પણ બાળકની રડવાની હઠ ન છૂટી, સુનંદા આ હેરાનગતિથી કંટાળી ગઈ. તે વારંવાર બોલતી, 'જો આના પિતા આવે તો હું હમણાં જ આ બાળક તેમને સોંપી દઉં.'

યોગાનુયોગ, સિંહગિરિ ગુરુમહારાજ પોતાના શિષ્ય સમુદાય સાથે તે જ નગરમાં પધાર્યા. મુનિ ધનગિરિ અને આર્ય સમિત ગોચરી માટે નીકળ્યા ત્યારે ગુરુએ જ્ઞાનબળથી આશીર્વાદ આપ્યા. ગુરુ બોલ્યા, 'આજે મહાન લાભ થશે, જે મળે તે વહોરી લાવજો, સચિત્ત-અચિત્તનો વિચાર ન કરશો.' મુનિઓ ફરતા-ફરતા સુનંદાના ઘરે પહોંચ્યા, જ્યાં સુનંદા દુઃખ અને ક્રોધના આવેશમાં હતી. 'લો આ તમારો છોકરો, મને બહુ હેરાન કરી છે, હવે આ કાળ જેવો લાગે છે, લઈ જાવ!' સુનંદાના આ વેણ સાંભળી મુનિ ધનગિરિએ ચેતવણી આપી, 'પછી પસ્તાશો નહીં, પાછો નહીં મળે.' સખીઓની સાક્ષીએ સુનંદાએ બાળક સોંપ્યો, અને મુનિએ તેને પોતાની રજોહરણની ઝોળીમાં લીધો. ગુરુ મહારાજે જોયું કે ઝોળી અત્યંત ભારે છે, તેથી બાળકનું નામ 'વજ્ર' (વજ્ર જેવું ભારે) પાડ્યું. જેવો ગુરુએ વજ્રકુમારને ખોળામાં લીધો, બાળકનું રુદન

અદ્રશ્ય થયું અને તે ખિલખિલાટ હસી પડ્યો. બાળકના પાલન માટે શ્રાવિકાઓ અને સાધ્વીજીઓને જવાબદારી સોંપવામાં આવી. સાધ્વીજીઓ જ્યારે અગિયાર અંગોનું વાંચન કરતા, ત્યારે પારણામાં રહેલા વજ્રકુમાર તે સાંભળતા. અદ્ભુત બુદ્ધિપ્રતિભાને કારણે ત્રણ વર્ષની વયે તો તેઓ અગિયાર અંગના મુખપાઠી બની ગયા!

ત્રણ વર્ષ પછી સુનંદાના હૃદયમાં માતૃત્વ જાગ્યું અને તેણે પુત્ર પાછો મેળવવા માંગણી કરી. મુનિઓએ ના પાડી, વાત વધી અને મામલો રાજાની કચેરી સુધી પહોંચી ગયો. રાજાએ ન્યાય કરતા કહ્યું, 'બાળક પોતે જેની પાસે જશે, તેને જ સોંપવામાં આવશે.' બધાની વચ્ચે એક પરીક્ષા યોજાઈ; માતા સુનંદાએ સુંદર રમકડાં, મીઠાઈઓ અને ઘરેણાં ધર્યા. તેણે હેતભર્યા અવાજે વજ્રને બોલાવ્યો, પણ બાળકની નજર સંસારના મોહપાશમાં ન હતી. બીજી બાજુ મુનિ ધનગિરિએ માત્ર પોતાનો રજોહરણ (ઓઘો) હવામાં લહેરાવ્યો. માત્ર ત્રણ વર્ષનો વજ્રકુમાર નાચતો-કૂદતો બધા વૈભવો ત્યાગી પિતાના ખોળામાં જઈ બેઠો. આ દ્રશ્ય જોઈ આખું નગર સ્તબ્ધ થઈ ગયું અને સુનંદાના હૃદયમાં પણ વૈરાગ્યની લહેર ઉઠી.

પુત્રના ત્યાગથી પ્રેરાઈને સુનંદાએ પણ સંસાર છોડી સિંહગિરિ મહારાજ પાસે દીક્ષા અંગીકાર કરી. ૭ વર્ષની નાની ઉંમરે વજ્રકુમારે વિધિવત દીક્ષા લીધી અને આર્ય વજ્રસ્વામી તરીકે વિખ્યાત થયા. તેઓ જૈન શાસનના છેલ્લા 'દશપૂર્વી'આચાર્ય બન્યા અને અનેક જીવોનું કલ્યાણ કર્યું.

બોધઃ આ કથા આપણને સમજાવે છે કે સંસ્કાર અને વૈરાગ્યને ઉંમર સાથે કોઈ સંબંધ નથી. વજ્રસ્વામીએ પારણામાં રહીને પણ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું, જે બતાવે છે કે જિજ્ઞાસા ગમે ત્યાં ફળે છે. માતા સુનંદાની કથા શીખવે છે કે મોહ અને આસક્તિ દુઃખનું કારણ છે, પણ ત્યાગ શાંતિ આપે છે. બાળ વજ્રકુમારની જેમ જો આપણે પણ સાચો 'ઓઘો' (સંયમનો માર્ગ) પકડીએ, તો ગમે તેવા ભૌતિક આકર્ષણો આપણને મુક્તિના માર્ગે જતા રોકી શકતા નથી.

મૌખિક - ધો. ૫

સૂત્ર	:	આયરિય ઉવજ્ઝાએ થી સકલતીર્થ (સૂત્ર ૩૭ થી ૫૧)	૩૦
અર્થ	:	ઈરિયાવહિયં સૂત્ર, તસ્સ ઉત્તરી સૂત્ર (શબ્દાર્થ)	૧૦
કાવ્ય	:	ચૈત્યવંદનઃ શાન્તિ જિનેશ્વર સોળમા...	૧૫
		સ્તવન : શાન્તિ જિનેશ્વર સાચો સાહિબ...	
		થોય : શાન્તિ સુહંકર...(૪ ગાથા)	
વિધિ	:	મુહપત્તિ પડિલેહણના ૫૦ બોલ	૧૦
		(પ્રેક્ટીકલ સહિત)	૧૦
		વજ્રપંજર સ્તોત્ર અને સકલીકરણ મંત્ર (પ્રેક્ટીકલ સહિત)	
		રાજનગર પ્રશ્નોત્તરી : ૩૬ થી ૫૦	૧૫
		જુની બુકના પ્રશ્ન નં. ૪૪ ને પ્રશ્ન નં. ૫૨ ગણવો. અને પ્રશ્ન નં. ૫૨ ને પ્રશ્ન નં. ૪૪ ગણવો.	
સ્ટોરી	:	જંબૂસ્વામીની સ્ટોરી	૧૦
			૧૦૦

મુહપત્તિ પડિલેહણના ૫૦ બોલ
(ભાઈઓને-૫૦ બોલ,
બહેનોને ૪૦ બોલ)

ઈરિહયાવહિયં સૂત્ર (લઘુ પ્રતિક્રમણ સૂત્ર)ના અર્થ

ઈચ્છાકારેણ - ઈચ્છાપૂર્વક.
સંદિસહ - આજ્ઞા આપો.
ભગવન્ - હે ભગવંત
ઈરિયાવહિયં - ઈરિયાવહિ- ગમન કરતાં થયેલ જીવબાધાદિ પાપક્રિયા.
પડિક્કમામિ - હું પ્રતિક્રમું છું (પાછો હઠું)
પડિક્કમહ - પ્રતિક્રમ. (નિવર્ત)
ઈચ્છં - પ્રમાણ છે
ઈચ્છામિ પડિક્કમિઉં - હું પ્રતિક્રમવા (પાછો હઠવા) ઈચ્છું છું.
ઈરિયાવહિયાએ - માર્ગમાં ચાલતાં
વિરાહણાએ - જીવની વિરાધના
ગમણાગમણે - જતાં-આવતાં.
પાણક્કમણે - પ્રાણી ચાંપ્યા હોય.
બીયક્કમણે - બીજ ચાંપ્યા હોય.
હરિયક્કમણે- લીલી વનસ્પતિ ચાંપી હોય.
ઓસા - ઝાકળ.
ઉત્તિંગ - કીડીયારૂં, ઉત્તિંગા.
પણગદગ - સેવાળ તથા કાચું પાણી.
મટ્ટી - માટી.
મક્કડાસંતાણા - કરોળીયાની જાળ.
સંકમણે - ચાંપી હોય.
જે - જે.
મે - મેં.
જીવા - જીવો.
વિરાહિયા - વિરાધ્યા હોય.
એગિંદિયા - એકેન્દ્રિય જીવો.
બેઈંદિયા - બેઈન્દ્રિય જીવો.
તેઈંદિયા - ત્રણ ઈન્દ્રિયવાળા.
ચઉરિંદિયા - ચાર ઈન્દ્રિયવાળા.
પંચિંદિયા - પાંચ ઈન્દ્રિયવાળા.
અભિહયા - લાતે માર્યા.
વત્તિયા - ધૂળવડે ઢાંક્યા.
લેસિયા - ભોંય સાથે ઘસ્યા.
સંઘાઈયા - ભેગા કર્યા.
સંઘટ્ટિયા - સ્પર્શ કર્યા.
પરિયાવિયા - પરિતાપ
કિલામિયા - ખેદ પમાડ્યા.
ઉદ્દવિયા - બીવરાવ્યા (ત્રાસ પમાડ્યા)
ઠાણાઓ ઠાણં - એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે.
સંકામિયા - મૂક્યા હોય.

જીવિઆઓ - જીવિતથી
વવરોવિયા - ચૂકાવ્યા.
તસ્સ - તે.

મિચ્છા - મિથ્યા થાઓ.
મિ - મારું.
દુક્કડં - પાપ.

તસ્સ ઉત્તરી સૂત્ર (ઉત્તરીકરણ સૂત્ર)ના અર્થ

તસ્સ - તેની.
ઉત્તરીકરણેણં - ફરીને શુદ્ધિને
પાયચ્છિત્તકરણેણં - પ્રાયશ્ચિત્ત કરવા વડે.
વિસોહીકરણેણં - વિશેષ શુદ્ધિએ કરી.

વિસલ્લીકરણેણં - શલ્ય રહિત પણે
પાવાણં કમ્માણં - પાપ કર્મોને.
નિગ્ઘાયણટ્ઠાએ - નાશ કરવાને અર્થે
ઠામિ - કરું છું.
કાઉસ્સગ્ગં - કાઉસ્સગ્ગ.

વજ્રપંજર સ્તોત્ર

બે હાથ જોડીને -
ૐ પરમેષ્ટિ નમસ્કારં, સારં નવપદાત્મકમ્
આત્મરક્ષા કરં વજ્ર, પંજરાભં સ્મરામ્યહમ્ ॥૧॥
હાથ મસ્તક પર -
ૐ નમો અરિહંતાણં, શિરસ્કમ્ શિરસિ સ્થિતમ્ ॥૨॥
હાથ મુખ પર -
ૐ નમો સવ્વ સિદ્ધાણં, મુખે મુખપટં વરમ્ ॥૩॥
હાથ શરીરની આસપાસ(ઉપર) ફેરવવા -
ૐ નમો આયરિયાણં, અંગરક્ષાતિ શાયિની ॥૪॥
બંને મુઠ્ઠીઓ બંધ કરીને -
ૐ નમો ઉવજ્ઝાયાણં, આયુધં હસ્તયોર્દઢમ્ ॥૫॥

પગ પર હાથ ફેરવવો -

ૐ નમો લોએ સવ્વ સાહુણં, મોચકે પાદયોઃ શુભે ॥૬॥

જમીન પર હાથ ફેરવતા -

એસો પંચ નમુક્કારો, શિલાવજ્જમયિ તલે ॥૭॥

ચારેય તરફ આંગળી ફેરવવી -

સવ્વ પાવપ્પણાસણો, વપ્રો વજ્જમયો બહિઃ ॥૮॥

આંગળી નીચે ફેરવવી -

મંગલાણં ચ સવ્વેસિં, ખાદિરાંગાર ખાતિકા ॥૯॥

માથા ઉપર હાથ ફેરવીને -

સ્વાહાન્તં ચ પદં જ્ઞેયં, પઢમં હવઈ મંગલં ॥૧૦॥

વપ્રોપરિ વજ્જમયં, પિધાનં દેહ રક્ષણે
મહાપ્રભાવા રક્ષેયં, ક્ષુદ્રોપદ્રવ નાશિની
પરમેષ્ટી પદોદ્ભૂતા, કથિતા પૂર્વ સુરિભિઃ
યશ્ચૈવં કુરુતે રક્ષાં, પરમેષ્ઠિ પદૈઃ સદા ॥૧૧॥
તસ્ય ન સ્યાદ્ભયં વ્યાધિ-રાધિશ્ચાપિ કદાચન ॥૧૨॥

સકલીકરણ મંત્ર

સકલીકરણ : સકલીકરણનો અર્થ થાય છે 'શરીરને મંત્રોથી પવિત્ર અને સુરક્ષિત કરવું.' આ વિધિ ખાસ કરીને પૂજા, સાધના કે સામાયિકની શરૂઆતમાં કરવામાં આવે છે જેથી બાહ્ય અવરોધો કે અશુભ તત્વોથી રક્ષણ મળે.

વિધિઃ આ મંત્રના પાંચ અક્ષરો શરીરના પાંચ કેન્દ્રો સાથે જોડાયેલા છે.

- **ક્ષિ (Kshi) : ઘૂંટણ (Knee)**
- **પ (Pa) : નાભિ (Navel)**
- **ૐ (Om) : હૃદય (Heart)**
- **સ્વા (Sva) : મુખ (Mouth)**
- **હા (Ha) : મસ્તક (Forehead)**

પ્રક્રિયાઃ આરોહ (ચડતો ક્રમ): ઘૂંટણથી શરૂ કરીને મસ્તક સુધી મંત્ર બોલતા સ્પર્શ કરવો.

અવરોહ (ઉતરતો ક્રમ): મસ્તકથી શરૂ કરીને ફરી ઘૂંટણ સુધી મંત્ર બોલતા નીચે આવવું. (આ વિધિ ત્રણ વાર કરવી)

મહત્વ:

૧. **રક્ષણઃ** આ વિધિ કરવાથી અકસ્માત અને અશુભ ઘટનાઓથી બચી શકાય છે તેવી શ્રદ્ધા છે.

૨. **એકાગ્રતાઃ** તેનાથી મન અને શરીર સ્થિર થાય છે.

જંબૂસ્વામીની સ્ટોરી

આજથી આશરે ૨૫૦૦ વર્ષ પુરાણી આ વાર્તા છે. મગધ દેશના સુગ્રામ નામના નગરમાં ભવદત્ત અને ભવદેવ નામના બે ભાઈઓ રહેતા હતા. તેમાંથી ભવદત્તે દીક્ષા લીધેલી હતી. તેમણે નાગિલા સાથે પરણેલા પોતાના ભાઈ ભવદેવને પણ દીક્ષા લેવા પ્રેરણા આપી, અને ભવદેવે ભાઈની શરમમાં આવીને દીક્ષા તો લીધી પણ મન સંસારમાં હતું. કાળક્રમે ભવદત્ત મુનિ કાળધર્મ પામી સ્વર્ગમાં ગયા, એટલે ભવદેવ પોતાની પૂર્વ પત્ની નાગિલાને મળવા આવ્યા. પરંતુ નાગિલા ખૂબ જ ધર્મનિષ્ઠ હતી, તેણે ભવદેવને સુંદર ઉપદેશ આપ્યો. નાગિલાના બોધથી જાગ્રત થઈ મુનિ પાછા ગુરુ ભગવંત પાસે ગયા અને ત્યાર બાદ નિરતિચાર (દોષરહિત) ચારિત્ર પાળીને દેવલોકમાં ગયા.

દેવલોકમાંથી ચ્યવીને ભવદેવનો જીવ આગળ જતાં ‘શિવકુમાર’ તરીકે ઉત્પન્ન થયો. એક વખત તેમને વૈરાગ્ય થયો, પરંતુ માતા-પિતાએ દીક્ષાની સંમતિ ન આપી. આથી તેમણે ગૃહસ્થ જીવનમાં જ રહીને છઠ્ઠના પારણે છઠ્ઠનો તપ અને પારણાના દિવસે આયંબિલ કરી ધર્મની ઉગ્ર આરાધના કરી. આજીવન આ પ્રકારે ધર્મ પાળી તેઓ બ્રહ્મ દેવલોકમાં ‘વિદ્યુન્માળી’નામે દેવ થયા.

એક વખત રાજગૃહી નગરીના ઋષભદત્ત શેઠ પોતાની પત્ની ધારિણી સાથે શ્રી સુધર્મા સ્વામીને વંદન કરવા વૈભારગિરી પર્વત ઉપર ગયા. ત્યાં ધારિણી માતાએ ગણધર ભગવંતને પોતાને ત્યાં પુત્ર પ્રાપ્તિ થશે કે નહીં તે વિષે પૂછ્યું. ગણધર ભગવંતે કહ્યુંઃ “અમો આવા સાવદ્ય પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકતા નથી. તો પણ મહાપુણ્યનો લાભ થવાથી પરિણામે નિરવદ્ય હોવાથી કહીએ છીએ કે - આપને એકસો આઠ આયંબિલની તપશ્ચર્યા કરવાથી જંબૂવૃક્ષના સ્વપ્નથી સૂચિત પુત્ર થશે.” ત્યાર પછી ધારિણીદેવીએ ભાવપૂર્વક આયંબિલ તપ કર્યા અને બીજી બાજુ વિદ્યુન્માળી દેવનું આયુષ્ય

પૂર્ણ થતાં તેઓ ચ્યવીને ધારિણી માતાના ગર્ભમાં ઉત્પન્ન થયા. જન્મ પછી માતા-પિતાએ તેમનું નામ ‘જંબૂકુમાર’ પાડ્યું.

યુવાવસ્થામાં શ્રી સુધર્માસ્વામીનો વૈરાગ્યસભર ઉપદેશ સાંભળીને જંબૂકુમાર ઘેર આવ્યા અને માતા-પિતા પાસે દીક્ષાની સંમતિ માગી. પરંતુ માતા-પિતાના અતિશય આગ્રહ અને દબાણને વશ થઈ તેમણે આઠ કન્યાઓ સાથે લગ્ન કરવા પડ્યા. લગ્નની પ્રથમ રાત્રે જ તેમણે પોતાની આઠેય પત્નીઓને સંસારની અસારતાનો એવો સુંદર બોધ આપ્યો કે તેઓ પણ દીક્ષા લેવા તૈયાર થઈ ગઈ. તેમના વિવાહની એ જ રાત્રે ઘરમાં પ્રભવ ચોર પોતાના ૫૦૦ ચોરોની ટોળી સાથે ચોરી કરવા આવેલો. જંબૂકુમારનો પત્નીઓ સાથેનો આધ્યાત્મિક સંવાદ સાંભળી પ્રભવ ચોર અને તેના સાથીઓનું હૃદય પરિવર્તન થઈ ગયું. જંબૂકુમારે તે સઘળાને પણ પ્રતિબોધ્યા. આમ, બીજા દિવસે જંબૂકુમાર, તેમના માતા-પિતા, તેમની ૮ સ્ત્રીઓ, સ્ત્રીઓના માતા-પિતા અને ૫૦૦ ચોરો, બધા મળીને કુલ ૫૨૭ (પાંચસો સત્તાવીસ) જણાએ શ્રી સુધર્મા ગણધર ભગવંત પાસે દીક્ષા અંગીકાર કરી.

શ્રી સુધર્મા સ્વામી ગણધર ભગવંતે ભગવાન મહાવીરના મુખેથી સાંભળેલા સર્વ આગમો જંબૂસ્વામીને ઉદ્દેશીને જ રચ્યા છે. દીક્ષા લીધા બાદ વીસમે વર્ષે જંબૂકુમારને કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું. છેવટે, તેઓ આ શાસનના છેલ્લા કેવળી થયા અને પ્રભવસ્વામીને પોતાની પાટ સોંપીને, પ્રભુ મહાવીર પરમાત્માના નિર્વાણ પછી ૬૪મે વર્ષે મોક્ષ પધાર્યા.

બોધ : જેમ અગ્નિ સોનાને શુદ્ધ કરે છે, તેમ સાચું ‘તપ’ (બાહ્ય અને અભ્યંતર) આત્મા પર લાગેલા જૂના કર્મોને તોડી નાખે છે. જેમ જંબૂસ્વામીએ સંસારના તમામ સુખોનો ત્યાગ કરી, દ્રઢ મનોબળ અને શુદ્ધ ભાવો સાથે તપસ્યા કરી ‘કેવળજ્ઞાન’ પ્રાપ્ત કર્યું, તેવું જ આપણું લક્ષ્ય હોવું જોઈએ. સાચા હૃદયથી અને શુદ્ધ ભાવથી કરેલી નાની અમથી ભક્તિ પણ આત્મા માટે મોક્ષના દ્વાર ખોલી શકે છે.

મૌખિક - ધો. ૬

સૂત્ર	:	સકલાર્હત્, સ્નાતસ્યા, સંતિકરમ્ (સૂત્ર ૫૨ થી ૫૪)	૩૦
અર્થ	:	અન્નત્થ સૂત્ર (શબ્દાર્થ)	૧૦
		કાઉસગ્ગના ૧૬ આગાર + ૧૯ દોષ	૧૦
કાવ્ય	:	દુહા : અનંત ચઉવીસી જિન નમું ચૈત્યવંદન : શ્રી સીમંધર જગધણી સ્તવન : સુણો ચંદાજી... થોય : સીમંધર જિનવર.. ૧ ગાથા, આદિ જિનવર રાયા... ૧ ગાથા સજ્ઝાય : પ્રસન્નચંદ્ર રાજર્ષિની સજ્ઝાય	૨૫
વિધિ	:	૨૫ આવશ્યક + સત્તર સંડાસા પૂર્વક ખમાસમણા (પ્રેક્ટીકલ સહિત)	૧૦
		રાજનગર પ્રશ્નોત્તરી : ૫૧ થી ૬૦/૧	૧૫
			૧૦૦

અન્નત્થ સૂત્રના અર્થ

અન્નત્થ - બીજે (નીચેની બાર બાબતો સિવાય).

ઊસસિએણં - ઊંચો શ્વાસ લેવાથી.

નીસસિએણં - નીચે શ્વાસ મૂકવાથી.

ખાસિએણં - ઉધરસ ખાવાથી.

છીએણં - છીંક આવવાથી.

જંભાઈએણં - બગાસું આવવાથી.

ઉડ્ડુએણં - ઓડકાર આવવાથી.

વાયનિસગ્ગેણં - વાછૂટ થવાથી.

ભમલીએ	- ચકરી આવવાથી.
પિત્તમુચ્છાએ	- પિત્તના પ્રકોપથી મૂર્ચ્છા આવવાથી.
સુહુમેહિં	- સૂક્ષ્મ.
અંગસંચાલેહિં	- અંગ ચાલવાથી.
ખેલસંચાલેહિં	- બળખો આવવાથી.
દિઠ્ઠિસંચાલેહિં	- દૃષ્ટિ ચાલવાથી.
એવમાઈ એહિં	- એ વગેરે.
આગારેહિં	- આગારો (ટાળીને).
અભગ્ગો	- અખંડિત.
અવિરાહિઓ	- અવિરાધિત
હુજ્જ	- હો.
મે	- મારો.

કાઉસ્સગ્ગો	- કાઉસ્સગ્ગ.
જાવ	- જયાં સુધી.
અરિહંતાણં	- અરિહંત
ભગવંતાણં	- ભગવંતોને.
નમુક્કારેણં	- નમસ્કાર કરીને.
ન પારેમિ	- ન પારું.
તાવ	- ત્યાં સુધી.
કાયં	- કાયાને.
ઠાણેણં	- એક સ્થાન વડે.
મોણેણં	- મૌનપણે.
ઝાણેણં	- ધ્યાન વડે.
અપ્પાણં	- પોતાની કાયાને.
વોસિરામિ	- વોસિરાવું છું.

વાંદણાના ૨૫ આવશ્યક

- અવશ્ય સાચવવાના તે આવશ્યક કહેવાય.
- વાંદણાના ૨૫ આવશ્યક આ પ્રમાણે છે.

(૧) ૨ અવનત (૨) ૧ યથાજાત (૩) ૧૨ આવર્ત્ત (૪) ૪ શીર્ષનમન (૫) ૩ ગુપ્તિ (૬) ૨ પ્રવેશ (૭) ૧ નિષ્ક્રમણ

નોંધ : ૨૫ આવશ્યક અને ૧૭ સંડાસા પ્રેક્ટિકલ કરીને બતાવવાના રહેશે. નીચેની માહિતી ફક્ત સમજૂતી માટે આપેલી છે.

- ૨ અવનત - વાંદણામાં બે વાર શરીરનો ઉપરનો ભાગ નમાવવો, પહેલું વાંદણુ દેવા માટે અવગ્રહમાં પ્રવેશ કરવાની આજ્ઞા માગતા એટલે ''અણુજાણહ મે મિઉગ્ગહં'' એ પદ બોલતાં શરીરનો ઉપરનો ભાગ નમાવવો. તે ૧ અવનત થયું. બીજી વાર વાંદણામાં બીજું થાય - એ બે અવનત રૂપે બે આવશ્યકો થયા.

- ૧ યથાજાત - એટલે જે રીતે જન્મતા બાળકના બે હાથ જોડેલા હોય તેમ કરસંપુટ કરેલા હાથને લલાટે લગાડે તે યથાજાત આવશ્યક કહેવાય.

- ૧૨ આવર્ત - એક વાંદણામાં ૬ આવર્ત આવે તો બે વાંદણા થઈને ૧૨ થાય. તે આ પ્રમાણે છે.

  પ્રથમ ૩ આવર્ત "અહો કાયં કાય", એટલે 'અ' બોલતા બે હાથની દશેય આંગળીઓ નખના સ્પર્શ વગર ગુરુચરણે લગાડે તથા 'હો' સવળા હાથે પોતાના લલાટને સ્પર્શે, એમ બે બે અક્ષરના ત્રણ પદો બોલતાં ૩ આવર્ત થયા. પછી હાથ જોડી "વઈક્કંતો" સુધી બોલે અને ત્યાંથી બીજા ૩ આવર્ત ૩-૩ અક્ષરના 'જત્તા ભે, જવણિ જ્જં ચ ભે' જાણવા. તેમાં પહેલો અક્ષર 'જ' ગુરુચરણે અવળો હાથ લગાડતાં. 'ત્તા' ઉત્તાન (સવળા) બંને હાથે વચ્ચે વિશ્રામરૂપ કહે અને ત્રીજે અક્ષર 'ભે' લલાટના ભાગે હાથ લગાડતાં બોલે આ એક આવર્ત થયો તે જ રીતે "જવણિજ્" અને "જં ચ ભે" ના ૩-૩ અક્ષરો એ ઉપર મુજબ એમ ૩ આવર્ત થયા. આમ પહેલે વાંદણે ૬ આવર્ત અને તે મુજબ જ બીજા વાંદણે ૬ આવર્ત મળીને કુલ ૧૨ આવર્ત થયા.

- ૪ શીર્ષનમન - શીર્ષનમન એટલે ૪ વખત માથું નમાવવું તેમાં પહેલા ૩ આવર્ત થયા પછી 'સંફાસં' બોલતાં ૧લી વાર અને બીજા ૩ આવર્ત થયા પછી 'ખામેમિ' બોલતાં ૨જી વાર એમ એક એક વાંદણામાં ૨ વખત અને બે વાંદણા થઈને ૪ શીર્ષનમન થયા.

- ૩ ગુપ્તિ - વાંદણા દેતાં મન-વચન-કાયાની ગુપ્તિ રાખવી. (કાયાને ઠેકાણે રાખવી))

- ૨ પ્રવેશ અને ૧ નિષ્ક્રમણ - પ્રવેશ એટલે બે વાર ગુરુની આજ્ઞા માંગી અવગ્રહમાં પ્રવેશ કરવો. અને એક નિષ્ક્રમણ એટલે અવગ્રહની બહાર નીકળવું. તે આ પ્રમાણે પ્રથમ વાંદણે આજ્ઞા માંગી 'નિસીહિ' કહી સંડાસા (સાંધા) અને જમીન પૂંજી અવગ્રહમાં પ્રવેશ કરે... પછી 'આવસ્સિયાએ'' કહી પાછળ પૂંજી અવગ્રહથી બહાર નીકળવાનું

પછી બીજા વાંદણામાં પ્રવેશ કરે. પણ બહાર નીકળે નહિ એટલે ‘‘આવસ્સિયાએ’’ કહે નહિ. આમ ૨ વાર પ્રવેશ થયો અને ૧ વાર નીકળવું (નિષ્ક્રમણ) થયું.

આ રીતે કુલ ૨૫ આવશ્યક વાંદણામાં જાળવવા જોઈએ.

સત્તર સંડાસા (પ્રમાર્જના)ની વિધિ

- ૧૭ સંડાસા - સાણસી-સાંધા; સાણસીને હિન્દીમાં સંડાસી કહે છે. અર્થાત્ પંચાંગ પ્રણિપાત વખતે પાંચ અંગોને ભૂમિ ઉપર સ્પર્શ કરાવતાં શરીરનાં જે જે અંગો સાણસીની માફક વળે છે, તે તે ઠેકાણે જીવોની વિરાધના અટકાવવા ૧૭ ઠેકાણે પ્રમાર્જના કરવી જોઈએ. તેથી તેનું પૂરું નામ ૧૭ સંડાસા પ્રમાર્જના છે.
- ૩ વખત પાછળ- જમણે પગે- વચ્ચે અને ડાબે પગે.
- ૩ વખત આગળ- જમણે પગે- વચ્ચે અને ડાબે પગે.
- ૩ અવગ્રહમાં પ્રવેશ કરવાની ભૂમિ ઉપર
- ૧ જમણા કપાળેથી ડાબા હાથ ઉપર થઈ તેની કોણી સુધી.
- ૧ ડાબે કપાળેથી જમણા હાથ ઉપરથી તેની કોણી સુધી.
- ૩ ચરવળા ઉપર - મસ્તક નમાવવાને સ્થાને. અને
- ૩ ઊભા થતાં પહેલાં પગ મૂકવાના સ્થાને.

પહેલાં નવ ચરવળાથી, પછીના પાંચ મુહપત્તિથી, અને છેલ્લા ત્રણ ચરવળાથી કરવાના છે.

રાજનગર પ્રશ્નોત્તરી

સ. ૬૦ (૧) આઠ કર્મોના નામ અને તેના ભેદ જણાવો.

જ. આઠ કર્મોના નામ અને તેના ભેદ નીચે પ્રમાણે છે.

	કર્મ	ભેદ		કર્મ	ભેદ
(૧)	જ્ઞાનાવરણીય કર્મ	૫	(૫)	આયુષ્ય કર્મ	૪
(૨)	દર્શનાવરણીય કર્મ	૯	(૬)	નામ કર્મ	૧૦૩
(૩)	વેદનીય કર્મ	૨	(૭)	ગોત્ર કર્મ	૨
(૪)	મોહનીય કર્મ	૨૮	(૮)	અંતરાય કર્મ	૫

મૌખિક - ધો. ૭

સૂત્ર	:	અજિતશાંતિ સ્તવન (સૂત્ર ૫૫)	૨૫
અર્થ	:	લોગસ્સ સૂત્ર (શબ્દાર્થ)	૧૦
કાવ્ય	:	દુહા : શ્રી સિદ્ધાચલના નવ	
		ચૈત્યવંદન : શ્રી શત્રુંજય સિદ્ધક્ષેત્ર	
		સ્તવન : વિમલાચલ નિતુ વંદીએ...	
		થોય : શત્રુંજય મંડણ.... (૪ ગાથા)	૨૦
વિધિ	:	રાઈઅ પ્રતિક્રમણની વિધિ	૨૦
		રાજનગર પ્રશ્નોત્તરી : ૬૧ થી ૮૦	૧૫
સ્ટોરી	:	ચંદનબાળાની સ્ટોરી	૧૦
			૧૦૦

લોગસ્સ સૂત્ર (નામસ્તવ સૂત્ર) અર્થ

લોગસ્સ - લોકને.
ઉજ્જોઅગરે - ઉદ્યોત કરનારા.
ધમ્મતિત્થયરે - ધર્મરૂપ તીર્થના કરનારા.
જિણે - જિનને.
અરિહંતે - અરિહંત ભગવાનોને.
કિત્તઈસ્સં - હું સ્તવીશ.
ચઉવીસંપિ - ચોવીશે.
કેવલી - કેવળી ભગવાનોને.
ઉસભમજિઅં - શ્રી ઋષભદેવ અને અજિતનાથને.
ચ - અને.
વંદે - હું વંદના કરું છું.
સંભવમભિણંદણંચ- સંભવનાથ તથા અભિનંદન સ્વામીને.
સુમઈ - સુમતિનાથને.
પઉમપ્પહં - પદ્મપ્રભપ્રભુને.
સુપાસં - સુપાર્શ્વનાથને.
ચંદપ્પહં - ચંદ્રપ્રભપ્રભુને.
સુવિહિં - સુવિધિનાથને.
પુપ્ફદંતં - (બીજું નામ) પુષ્પદંતને.

સીયલ સિર્જ્જંસ	- શીતલનાથ તથા શ્રેયાંસનાથને.
વાસુપુર્જ્જં	- વાસુપૂજયસ્વામીને.
વિમલમણંતં	- વિમલનાથ તથા અનંતનાથને.
જિણં	- જિનને.
ધમ્મં	- ધર્મનાથને.
સંતિં	- શાન્તિનાથને.
કુંથું	- કુંથુનાથને.
અરં	- અરનાથને.
મલ્લિં	- મલ્લિનાથને.
મુણિસુવ્વયં	- મુનિસુવ્રતસ્વામીને.
નમિજિણં	- નમિ જિનને.
વંદામિ	- હું વંદન કરું છું.
રિટ્ઠનેમિં	- અરિષ્ટનેમિને.
પાસં	- પાર્શ્વનાથને.
વદ્ધમાણં	- વર્ધમાન સ્વામીને
એવં	- એવી રીતે
મએ	- મેં.
અભિથુઆ	- સ્તવ્યા
વિહુય	- વિશેષે ક્ષય કર્યા છે.
રયમલા	- કર્મરૂપ રજ અને મેલને - જેમણે.
પહીણ	- વિશેષ ક્ષય કર્યા છે.
જરમરણા	- જરા અને મરણ જેમણે.
જિણવરા	- સામાન્ય કેવળીઓમાં શ્રેષ્ઠ
તિત્થયરા	- તીર્થંકરો
મે	- મને.
પસીયંતુ	- પ્રસન્ન થાઓ
કિત્તિય	- સ્તવ્યા
વંદિય	- વાંદ્યા
મહિયા	- પૂજ્યા.
જે એ	- જે
લોગસ્સ	- લોકમાં
ઉત્તમા	- ઉત્તમપ
સિદ્ધા	- સિદ્ધ થયા છે..
આરુગ્ગ	- આરોગ્ય
બોહિલાભં	- સમ્યગ્દર્શનનો લાભ.
સમાહિવરં	- પ્રધાન સમાધિ
ઉત્તમં	- ઉત્તમ.
દિંતુ	- આપો.
ચંદેસુ	- ચંદ્રના સમૂહથી.
નિમ્મલયરા	- અતિ નિર્મળ.
આઈચ્ચેસુ	- સૂર્યના સમૂહથી.
અહિયં	- અધિક.
પયાસયરા	- પ્રકાશ કરનારા
સાગરવરગંભીરા	- સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રની પેઠે, ગંભીર એવા..
સિદ્ધા	- સિદ્ધ ભગવાનો.
સિદ્ધિં	- મોક્ષ
મમ	- મને.
દિસંતુ	- આપો.

ચંદનબાળાની સ્ટોરી

જૈન ધર્મના ૨૪માં તીર્થંકર ભગવાન મહાવીર સ્વામી જ્યારે છદ્મસ્થ અવસ્થામાં હતા, ત્યારે તેમણે એક અત્યંત કઠિન અને અસંભવ જેવો 'અભિગ્રહ' ધારણ કર્યો હતો. તેમણે નક્કી કર્યું હતું કે જો મારો ધારેલો સંકલ્પ પૂરો થશે તો જ હું પારણું કરીશ. તેમની શરતો એવી હતી કે વહોરાવનાર સ્ત્રી રાજકુમારી હોય પણ દાસી બની હોય, તેના પગમાં લોખંડની બેડી હોય, માથું મૂંડેલું હોય અને તે ત્રણ દિવસની ભૂખી હોય. વળી, તેના હાથમાં અડદના બાકળા હોય અને આંખમાં આંસુની ધાર વહેતી હોય, તેનો એક પગ ઘરના ઉંબરાની અંદર અને બીજો પગ બહાર હોય તેવી સ્થિતિ જોઈએ.

આ બાજુ ચંપાનગરીની રાજકુમારી વસુમતી, યુદ્ધના કારણે અનાથ બની વેચાઈ ગઈ હતી. કૌશાંબીના ધનાવહ શેઠે તેને પોતાની દીકરી માની ઘરે લાવી તેનું નામ 'ચંદના' પાડ્યું. ચંદનાના રૂપ અને ગુણો જોઈ શેઠની પત્ની મૂળા શેઠાણી ઈર્ષ્યાની આગમાં બળી ઉઠી. ખોટી શંકાના વશ થઈ મૂળાએ ચંદના પર ભયંકર અત્યાચાર ગુજારવાનું નક્કી કર્યું. તેણે હજામ બોલાવી ચંદનાનું માથું મૂંડાવ્યું અને તેના પગમાં લોખંડની બેડીઓ જડી દીધી. ચંદનાને એક અંધારી કોટડીમાં પૂરી દીધી અને ત્રણ દિવસ સુધી તેને ભૂખી-તરસી રાખી.

ત્રણ દિવસ પછી બહારગામથી આવેલા શેઠને સત્યની ખબર પડી ત્યારે તેમનું હૃદય દ્રવી ઉઠ્યું. તેમણે ઘરમાં ખાવાની કાંઈ વસ્તુ ના હોવાને કારણે રડતા હૃદયે ચંદનાને ખાવા માટે સૂપડામાં પડેલા અડદના બાકળા આપ્યા. ચંદનાએ વિચાર્યું, 'હું ભલે આટલા દિવસની ભૂખી છું, પણ પહેલા કોઈ સાધુને વહોરાવીને જ જમીશ.' તેના અંતરની શુદ્ધિ અને ભક્તિ એટલી ઉચ્ચ હતી કે સ્વયં ભગવાન મહાવીર ત્યાં પધાર્યા. ચંદનબાળા આનંદિત થઈને ભગવાનને વહોરાવવા ઉંબરા સુધી દોડી ગઈ. ભગવાને જોયું કે અભિગ્રહની બધી શરતો મળી રહી હતી, પણ એક કમી હતી. ચંદનબાળાની આંખમાં આંસુ નહોતા, તેથી ભગવાન ભિક્ષા લીધા વગર

પાછા વળ્યા. ભગવાનને પાછા વળતા જોઈ ચંદનબાળાનું હૃદય ભરાઈ આવ્યું અને તે રડવા લાગી. 'હું કેટલી દુર્ભાગી કે પ્રભુ આંગણે આવ્યા છતાં વહોરાવી ન શકી,' એમ વિચારી અશ્રુધારા વહી. જેવા આંસુ પડ્યા, ભગવાને પાછા વળીને જોયું - અભિગ્રહ સંપૂર્ણ થયો હતો!

ભગવાને ચંદનબાળાના હાથે અડદના બાકળા વહોર્યા અને સાડા પાંચ મહિનાના ઉપવાસના પારણા કર્યા. તે જ ક્ષણે દેવોએ આકાશમાંથી રત્નોની વૃષ્ટિ કરી અને દુંદુભિના નાદ ગુંજી ઉઠ્યા. ચંદનબાળાના પગની બેડીઓ સોનાના ઝાંઝર બની ગઈ અને વાળ ફરી સુંદર થઈ ગયા. આ ચમત્કાર જોઈ રાજા શતાનિક અને રાણી મૃગાવતી પણ ત્યાં દોડી આવ્યા. ચંદનબાળાની પવિત્રતા જાણીને આખું નગર તેના ચરણે નમી પડ્યું. ભગવાન મહાવીરને કેવલજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયા પછી ચંદનબાળા તેમના પ્રથમ શિષ્યા બન્યા. તેઓ આર્યા ચંદનબાળા તરીકે ઓળખાયા અને હજારો સાધ્વીઓના વડા બન્યા.

બોધઃ આ કથા આપણને શીખવે છે કે શંકા સોનાની લંકાને પણ બાળી નાખે છે, જ્યારે અતૂટ શ્રદ્ધા અને શુદ્ધ ભાવ હોય તો સ્વયં ભગવાન પણ આંગણે પધારે છે. ચંદનબાળાનું જીવન તપ, શીલ અને નિઃસ્વાર્થ ભક્તિનું સર્વોત્તમ ઉદાહરણ છે. મૂળા શેઠાણીએ માત્ર ખોટી શંકાને કારણે પાપ કર્યું, જેનું ફળ તેને ભોગવવું પડ્યું. શંકા ભયંકર આર્તધ્યાન ને રૌદ્રધ્યાન કરાવે છે; જે આપણને નરકમાં લઈ જાય છે. ચંદનબાળાએ કઠિન પરિસ્થિતિમાં પણ પોતાની પવિત્રતા અને ધૈર્ય ગુમાવ્યું નહીં.

મૌખિક - ધો. ૮

સૂત્ર	:	સકલાર્હત્, સ્નાતસ્યા, સંતિકરમ્, અજિતશાંતિ પુનરાવર્તન (સૂત્ર ૫૨ થી ૫૫) મોટી શાન્તિ (સૂત્ર ૫૬)	૩૫
અર્થ	:	કરેમિભંતે, સામાઈય વયજુત્તો સૂત્ર (શબ્દાર્થ)	૧૦
કાવ્ય	:	ચૈત્યવંદન : કલ્પતરુવર કલ્પસૂત્ર... સ્તવન - સુણજો સાજન... થોય : પુણ્યનું પોષણ (૪ ગાથા)	૧૫
પચ્ચક્ખાણ	:	નવકારશી, દિવસચરિમ, પાણહાર	૧૦
વિધિ	:	દેવસિઅ પ્રતિક્રમણની વિધિ	૨૦
		રાજનગર પ્રશ્નોત્તરી : ૮૧ થી ૯૦	૧૦
			૧૦૦

કરેમિ ભંતે સૂત્ર (સામાયિક દંડક સૂત્ર) અર્થ

કરેમિ - કરું છું.
ભંતે - હે ભગવાન્ !
સામાઈયં - સામાયિક.
સાવજ્જં - પાપકારી.
જોગં - યોગનું
પચ્ચક્ખામિ - પચ્ચક્ખાણ કરું છું.
નિયમં - નિયમને.
પજ્જુવાસામિ - પર્યુપાસું - સેવું છું.
દુવિહં - બે પ્રકારે.
તિવિહેણં - ત્રણ પ્રકારે.
મણેણં - મને કરી.
વાયાએ - વચને કરી.
કાએણં - કાયાએ કરી.
ન કરેમિ - ન કરું.
ન કારવેમિ - ન કરાવું.
તસ્સ - (પૂર્વે કરેલ અપરાધ) થકી.
પડિક્કમામિ - પાછો હઠું છું.
નિંદામિ - આત્મસાક્ષીએ નિંદું છું.
ગરિહામિ - ગુરુસાક્ષીએ વિશેષ કરી નિંદું છું.
અપ્પાણં - મારા આત્માને.
વોસિરામિ - હું પાપ થકી વોસિરાવું છું.

સામાઈય વયજુત્તો સૂત્ર (સામાયિક પારવાનું સૂત્ર) અર્થ

સામાઈયવય - સામાયિકના વ્રતથી.
જુત્તો - સહિત.
જાવ - જ્યાં સુધી.
મણે - મનમાં.
હોઈ - હોય.
નિયમસંજુત્તો - નિયમથી યુક્ત.
છિન્નઈ - છેદાય છે.
અસુહં - અશુભ.
કમ્મં - કર્મ.
સામાઈઅ - સામાયિક.
જત્તિઆ વારા - જેટલી વાર
સામાઈઅંમિ - સામાયિક.
ઉ - વળી.
કએ - કર્યે છતે.
સમણો ઈવ - સાધુની પેઠે.
સાવઓ - શ્રાવક.
હવઈ - હોય છે.
જમ્હા - જે માટે.
એએણ - એ.
કારણેણં - કારણથી.
બહુસો - બહુવાર.
કુજ્જા - કરવું.

મૌખિક - ધો. ૯

સૂત્ર	:	અતિચાર સંપૂર્ણ (સૂત્ર ૫૭)	૫૦
કાવ્ય	:	પ્રભુવીરનું હાલરડું	૨૦
પચ્ચક્ખાણ	:	આયંબિલ, નીવિ, એકાસણું, બિયાસણું, તિવિહાર - ચઉવિહાર ઉપવાસ	૧૦
કર્મ	:	(૧) જ્ઞાનાવરણીય કર્મ (૨) દર્શનાવરણીય કર્મ	૨૦
			૧૦૦

કર્મ સમજાવો

કર્મ : ચાર ગતિમાં ભટકી રહેલો આત્મા મિથ્યાત્વ આદિ કારણોને લીધે કાર્મણ વર્ગણાનો જે સમૂહ ગ્રહણ કરે એને કર્મ કહેવાય. કર્મ ના મુખ્ય બે ભેદ છે. ઘાતીકર્મ અને અઘાતી કર્મ.

- **ઘાતીકર્મ :** જે કર્મ આત્માના મૂળ ગુણ, જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ, વીર્ય અને ઉપયોગ પર પ્રભાવ પાથરે છે, તે ગુણને ક્ષીણ કરે છે, તે કર્મને ઘાતીકર્મ કહેવાય છે. ઘાતી કર્મ ચાર પ્રકારનાં છે. જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય, મોહનીય અને અંતરાય કર્મ તેના પેટા ભેદ છે.
- **અઘાતી કર્મઃ** જે કર્મ પુદગલ, શરીર, ઈન્દ્રિય આદિ પર પ્રભાવ પાથરે છે તેને અઘાતી કર્મ કહેવાય છે. અઘાતી કર્મોના પણ ચાર પેટા ભેદ છે. નામ કર્મ, ગોત્ર કર્મ, વેદનીય કર્મ અને આયુષ્ય કર્મ.

(૧) **જ્ઞાનાવરણીય કર્મ :** આત્માના જ્ઞાનગુણ પર આવરણ કરે. જ્ઞાનગુણને ઢાંકે તે જ્ઞાનાવરણીય કર્મ છે. તે આંખના પાટા સમાન છે. આંખમાં જોવાની શક્તિ હોવા છતા પાટાનું આવરણ વસ્તુના બોધમાં બાધક બને છે. તેમ આત્મામાં અનંત જ્ઞાનગુણ હોવા છતા જ્ઞાનાવરણીય કર્મ જ્ઞાનમાં બાધક બને છે. જેમ જેમ આવરણ દુર થાય છે, તેમ તેમ જ્ઞાનગુણ પ્રગટ થાય છે.

- **શેનાથી બંધાય :** જ્ઞાન અને જ્ઞાનીની નિંદા , દ્વેષ અને અપમાન કરવાથી, જ્ઞાનીના ઉપકાર ભૂલવાથી, જ્ઞાની સાથે અકારણ ઝઘડા કરવાથી, તેમ જ ભણનારને અને ભણાવનારને અંતરાય પાડવાથી, જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બંધાય છે.
- **કર્મનું ફળઃ** જ્ઞાનાવરણીય કર્મના લીધે જીવાત્મા બહેરો હોય, મૂંગો હોય, મંદ બુદ્ધિનો હોય, નિર્મળ બુદ્ધિ ન હોય, તે આત્માનું જ્ઞાન પામે નહીં વિગેરે ફળ ભોગવે છે.
- **જ્ઞાનાવરણીય કર્મના (૫) ભેદ છે.**

(૧) **મતિજ્ઞાનાવરણીય કર્મ :** પાંચ ઈન્દ્રિયો અને મનથી આપણને જે

જ્ઞાન થાય છે, તે મતિજ્ઞાન કહેવાય છે. આ મતિજ્ઞાનને અટકાવવાનું કામ જે કર્મ કરે છે તેને મતિજ્ઞાનાવરણીય કર્મ કહે છે. જાતિસ્મરણજ્ઞાન પણ મતિજ્ઞાનનો એક પ્રકાર છે.

(૨) **શ્રુતજ્ઞાનાવરણીય કર્મ :** શબ્દો સાંભળતાં, વાંચતા, લખતાં જે જ્ઞાન થાય છે તેને શ્રુતજ્ઞાન કહે છે. આ શ્રુતજ્ઞાનને અટકાવવાનું કામ જે કર્મ કરે તેને શ્રુતજ્ઞાનાવરણીય કર્મ કહે છે.

(૩) **અવધિજ્ઞાનાવરણીય કર્મ :** મર્યાદામાં રહેલ રૂપી પદાર્થોનું જ્ઞાન તે અવધિજ્ઞાન. અવધિજ્ઞાનને પ્રગટ થતું અટકાવવાનું કામ આ અવધિજ્ઞાનાવરણીય કર્મ કરે છે.

(૪) **મનઃપર્યવજ્ઞાનાવરણીય કર્મ :** અઢીદ્વિપમાં રહેલા સંજ્ઞિ પંચેન્દ્રિય જીવના મનોગતભાવ જાણે તે મનઃપર્યવજ્ઞાન કહેવાય છે. મનઃપર્યવજ્ઞાનને અટકાવવાનું કામ મનઃપર્યવજ્ઞાનાવરણીય કર્મ કરે છે. તીર્થંકર દીક્ષા લે ત્યારે દેવો તેમના ખભે દેવદુષ્ય નાખે છે. તે જ વખતે તીર્થંકરને મનઃપર્યવજ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય છે.

(૫) **કેવલજ્ઞાનાવરણીય કર્મ :** વિશ્વના સર્વ કાળના સર્વ ક્ષેત્રના સર્વ પદાર્થોને એકીસાથે જે જ્ઞાન દ્વારા જાણી અને દેખી શકાય તે કેવલજ્ઞાન. કેવલજ્ઞાનને પ્રગટ થતું અટકાવવાનું કર્મ તે કેવલજ્ઞાનાવરણીય કર્મ.

(૨) **દર્શનાવરણીય કર્મ :** આત્માના દર્શનગુણ ઉપર આવરણ કરે, દર્શનગુણને ઢાંકે તે દર્શનાવરણીય કર્મ છે. તે રાજાના દ્વારપાળ સમાન છે. જેમ દ્વારપાળ રાજાના દર્શનમાં બાધક બને છે તેમ દર્શનાવરણીય કર્મ પદાર્થના દર્શનમાં કે સામાન્યબોધમાં બાધક બને છે. જૈન ધર્મમાં શ્રદ્ધા, વિશ્વાસ કે સમકિત ઢાંકનાર કર્મ; ઇંદ્રિયોથી ને આત્માથી જોવાતા વિષયને રોકે તે કર્મ. નિદ્રા આવવી, આંધળાપણું, બહેરાપણું વગેરે આ કર્મનાં ફળ ગણાય છે.

- **શેનાથી બંધાય :** ગુણીજનોની નિંદા – કુથલી કરવાથી, ગુણી અને જ્ઞાનીજનોની અવહેલના કરવાથી, કૃતઘ્ન થવાથી, ભગવાનના

વચનોમાં શંકા – કુશંકા કરવાથી, ધર્મ સાધનામાં અવરોધ ઉભો કરવા વગેરેથી દર્શનાવરણીય કર્મ બંધાય છે.

- **કર્મનું ફળઃ** દર્શનાવરણીય કર્મના લીધે જીવાત્માને આંખે ઓછું દેખાય. અંધાપો આવે, અનિદ્રાનો ભોગ બને, બેઠાં બેઠાં કે ચાલતા ચાલતા ઊંઘે, આત્માનું દર્શન કરી શકે નહીં વગેરે ફળ ભોગવે છે.
- **દર્શનાવરણીય કર્મના ૪ દર્શનના આવરણના અને ૫ નિંદ્રાના એમ કુલ ૯ ભેદ છે.**

(૧) **ચક્ષુ દર્શનાવરણીય કર્મ :** અંધાપો, કાણિયાપણું, મોતિયો, ઝામર, વગેરે આંખ સંબંધી તકલીફ લાવવાનું કાર્ય આ કર્મ કરે છે.

(૨) **અચક્ષુ દર્શનાવરણીય કર્મ :** બહેરા, મૂંગા બનાવે છે. ઈન્દ્રિયોમાં ખોડખાંપણ પેદા કરે છે.

(૩) **અવધિ દર્શનાવરણીય કર્મ :** અવધિજ્ઞાનની સાથે અવધિદર્શન પેદા થાય છે. અવધિદર્શનને પ્રગટ થતાં અટકાવવાનું કામ આ કર્મ કરે છે.

(૪) **કેવલ દર્શનાવરણીય કર્મ :** કેવલજ્ઞાન સાથે કેવલદર્શન પેદા થાય છે. કેવલદર્શનને પ્રગટ થતાં અટકાવવાનું કાર્ય આ કર્મ કરે છે.

(૫) નિંદ્રા : ખખડાટ થતાં જ ઊઠી જવાય તેવી અલ્પનિંદ્રા ઊંઘ લાવે તે નિંદ્રા દર્શનાવરણીય કર્મ છે.

(૬) **નિંદ્રા નિંદ્રા :** ઢંઢોળીને ઊઠાડો ત્યારે ઊઠે તેવી ઊંઘ લાવનાર કર્મ.

(૭) **પ્રચલા :** બેઠાં બેઠાં કે ઊભા ઊભા ઊંઘ લાવનાર કર્મ.

(૮) **પ્રચલા પ્રચલા :** ઘોડા - બળદ વગેરેની જેમ ચાલતાં ચાલતાં ઊંઘાડે તે કર્મ.

(૯) **થિણદ્ધિ :** આ કર્મના કારણે આવનારી ઊંઘમાં માણસ દિવસે વિચારેલું કાર્ય રાત્રી દરમિયાન કરી દે. તે વખતે તેનું બળ ખૂબ જ વધી જાય.

મૌખિક - ધો. ૧૦

સૂત્ર	:	સ્નાત્રપૂજા સંપૂર્ણ	૩૦
અર્થ	:	જગચિંતામણિ, જંકિંચિ સૂત્ર (શબ્દાર્થ)	૧૦
વિધિ	:	પક્ખિ, ચઉમાસી પ્રતિક્રમણની વિધિ	૨૦
કર્મ	:	(૩) વેદનીય કર્મ	
		(૪) મોહનીય કર્મ	૨૦
		● જૈન ધર્મની મોનોપોલી	૨૦
			૧૦૦

જગચિંતામણિ સૂત્ર (ચૈત્યવંદન) અર્થ

જગચિંતામણિ - ભવ્ય જીવોના્ ચિંતામણિ રત્ન સમાન.
જગ-નાહ - ભવ્ય જીવોના નાથ.
જગગુરુ - સર્વ લોકના હિતનો ઉપદેશ કરનાર.
જગરક્ખણ - છ જીવ નિકાયના રક્ષક.
જગબંધવ - સમાન બોધવાળાના તથા સકળ જંતુના બંધુ.
જગસત્થવાહ - મોક્ષાભિલાષીના સાર્થવાહ.
જગભાવ - ષડ્દ્રવ્ય તથા નવ તત્વના સ્વરૂપને કહેવામાં.
વિઅક્ખણ - વિચક્ષણ.
અટ્ઠાવય - અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર.
સંઠવિયરૂવ - જેમનાં બિંબ સ્થાપન કરેલાં છે.
કમ્મટ્ઠ - આઠ કર્મને.
વિણાસણ - નાશ કરનારા.
જિણવર - તીર્થંકરો.
જયંતુ - જય પામો !
અપ્પડિહય - કોઈથી હણાયું નથી.
સાસણ - શાસન જેમનું.
કમ્મભૂમિહિં- જ્યાં કર્મ વર્તે છે એવાં
કમ્મભૂમિહિં- કર્મભૂમિનાક્ષેત્રોને વિષે.

પઢમસંઘયણી - પહેલા સંઘયણવાળા
ઉક્કોસય - ઉત્કૃષ્ટપણે.
સત્તરિસય - એકસો સિત્તેર.
જિણવરાણ - તીર્થંકરો.
વિહરંત - વિચરતા.
લબ્ભઇ - પામીએ.
નવકોડિહિં - નવ ક્રોડ.
કેવલીણ - કેવળી.
કોડિસહસ્સ - હજારક્રોડ.
નવ - નવ.
સાહુ - સાધુઓ.
ગમ્મઈ - જાણીએ.
સંપઈ - વર્તમાનકાળે .
જિણવર - તીર્થંકર.
વીસ - વીશ.
મુણિ - મુનિઓ.
બિહું - બે.
વરનાણ - ઉત્તમ (કેવલ) જ્ઞાનવાળા.
સમણહ - સાધુઓ.
કોડિ - ક્રોડ.
સહસ્સદુઅ - બે હજાર.
થુણિજ્જઈ - સ્તવના કરીએ.
નિચ્ચવિહાણિ - નિત્ય પ્રભાતે
જયઉ સામિય - સ્વામી જય પામો.

રિસહ - ઋષભદેવ ભગવાન.
સત્તુંજિ - શત્રુંજયને વિષે.
ઉજ્જિંતિ - શ્રી ગિરનાર પર્વત ઉપર.
પહુ - પ્રભુ.
નેમિજિણ - નેમિનાથ ભગવાન.
વીર - શ્રી વીર ભગવાન.
સચ્ચઉરિ - સત્યપુરી (સાચોર) નગરનાં.
મંડણ - આભૂષણરૂપ.
ભરૂઅચ્છહિં- ભરૂચને વિષે.
મુણિસુવ્વય - મુનિસુવ્રતસ્વામી.
મુહરિ - મુહરિ ગામમાં.
પાસ - શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાન.
દુહ - દુઃખ.
દુરિઅ - પાપના.
ખંડણ - ખંડન કરનાર.
અવર - બીજા.
વિદેહિં - પાંચ મહાવિદેહ ક્ષેત્રને વિષે.
તિત્થયરા - તીર્થંકરો.
ચિહું - ચાર.
દિસિ - દિશાઓમાં.
વિદિસિ - વિદિશાઓમાં, ખૂણામાં
જિંકેવિ - જે કોઈપણ.

તીઅ - અતીત (ભૂત)કાળ સંબંધી
અણાગય - અનાગત ભવિષ્યકાળ સંબંધી.
સંપઈઅ - વર્તમાનકાળ સંબંધી.
વંદું - હું વંદના કરું છું.
જિણ - જિનેશ્વરોને.
સવ્વેવિ - સર્વે પણ.
સત્તાણવઈ - સત્તાણું.
સહસ્સા - હજાર.
લક્ખા - લાખ.
છપ્પન - છપ્પન્ન.
અટ્ઠ - આઠ.
કોડિઓ - ક્રોડ.
બત્તીસસય - બત્રીશસો.
બાસિઆઈ - બ્યાશી.
તિઅલોએ - ત્રણ લોકને વિષે.
ચેઈએ - ચૈત્યોને.
વંદે - હું વંદના કરું છું.
પનરસ - પંદર.
કોડિસયાઈ - સો ક્રોડ.
કોડિ - ક્રોડ.
બાયાલ - બેંતાળીશ.
લક્ખ - લાખ.
અડવન્ના - અઠ્ઠાવન.
છત્તીસ - છત્રીશ.
સહસ - હજાર.
અસિઇં - એંશી.
સાસય - શાશ્વતા.
બિંબાઇં - બિબોને.
પણમામિ - હું પ્રણામ કરું છું.

જંકિંચિ સૂત્ર અર્થ

જંકિંચિ - જે કોઈ.
નામતિત્થં - નામરૂપ તીર્થો છે.
સગ્ગે - સ્વર્ગલોકમાં.
પાયાલિ - પાતાલલોકમાં.
માણુસેલોએ - મનુષ્યલોકમાં.
જાઈં - જેટલાં.
જિણબિંબાઈ - જિનબિંબો.
તાઈં - તે.
સવ્વાઈં - સર્વને.
વંદામિ - વંદુ છું.

કર્મ સમજાવો

(૩) **વેદનીય કર્મ :** ઈન્દ્રિયજન્ય કે મનોજન્ય ભૌતિક સુખ-દુઃખનું વેદન કરાવે તે વેદનીય કર્મ છે. તે મધુલિપ્ત તલવારની ધાર સમાન છે. તલવારની ધાર પર મધ ચોપડ્યું હોય અને તે ચાટવાથી પહેલા તો મીઠાશનો અનુભવ થાય, પણ પછી તે ધાર વાગવાથી દુઃખ અને વેદનાનો અનુભવ થાય છે. સુખની અને દુઃખની બંનેની અનુભૂતિ આ કર્મ કરાવે છે. આ કર્મ ૨ પ્રકારનું છે.

૧. શાતા વેદનીય કર્મ
૨. અશાતા વેદનીય કર્મ

- **શેનાથી બંધાય ? :** જીવ માત્ર ઉપર દયા – કરુણા કરવાથી, દુઃખીઓનાં દુઃખમાં સહભાગી થવાથી તેમના દુઃખ હળવા કરવાથી શાતા વેદનીય કર્મ બંધાય છે. અને જીવોને ત્રાસ સંતાપ આપવાથી, તેમના દુઃખોથી રાજી થવાથી અશાતા વેદનીય કર્મ બંધાય છે.

- **કર્મનું ફળ :** શાતા વેદનીય કર્મના લીધે જીવાત્માને મનગમતા અને મનભાવતા ભોગોપભોગ મળે છે. અશાતા વેદનીય કર્મના લીધે ગરીબાઈ, રોગ વગેરે દુઃખો મળે છે.

(૪) **મોહનીય કર્મ :** જીવને મૂઢ બનાવી હિતાહિતનો વિવેક ન થવા દે, તે મોહનીય કર્મ છે. તે મદિરાપાન સમાન છે. મદિરાના નશામાં વ્યક્તિ ભાન ભુલી જાય છે. તેમ મોહનીય કર્મ જીવને હિતાહિતના વિવેકમાં ભાન ભુલાવે છે. આ કર્મના લીધે જીવાત્મા આત્મભાન ભૂલી જાય છે અને ક્ષણભંગુર ભોગોપભોગમાં આસક્ત બને છે. તે જ પ્રમાણે આત્માને વિકૃત અને મૂઢ બનાવનાર કર્મને મોહનીય કર્મ કહે છે. ધર્મની બાબતમાં અનેક પ્રકારની શંકા કુશંકા પેદા કરવાનું કામ આ મોહનીય કર્મ કરે છે. આઠેય કર્મમાં સૌથી ભયંકર આ મોહનીય કર્મ છે. બધા કર્મનો તે રાજા છે. તેના આધારે જ બાકીના કર્મો જીવને ચાર ગતિમાં રખડાવે છે.

આ મોહનીય કર્મના બે (૨) ભેદ છે. દર્શન મોહનીય કર્મ અને ચારિત્ર મોહનીય કર્મ. દર્શન મોહનીય કર્મનાં ત્રણ અને ચારિત્ર મોહનીય કર્મનાં બે ભેદો છે.

- **દર્શન મોહનીય કર્મ :** પરમાત્માની વાણી પ્રત્યે શ્રદ્ધાને ઉત્પન્ન ન થવા દેનાર કે ઉત્પન્ન થયેલી શ્રદ્ધાને પણ શંકાઓ દ્વારા તોડી નાખનાર કર્મ તે દર્શન મોહનીય કર્મ. તેના ત્રણ પેટા પ્રકાર છે. ૧. સમ્યક મોહનીય, ૨. મિથ્યાત્વ મોહનીય, ૩. સમ્યક્-મિથ્યાત્વ (મિશ્ર) મોહનીય.
- **ચારિત્ર મોહનીય કર્મ :** પરમાત્માની વાણી પ્રત્યે શ્રદ્ધા પેદા થાય તો પણ તે પ્રમાણે આચરણ ન કરવા દે તે ચારિત્ર મોહનીય કર્મ. ચારિત્ર મોહનીય બે પ્રકારનું છે. ૧. કષાય મોહનીય, ૨. નોકષાય મોહનીય. કષાયથી ઉત્તપન્ન થયેલાં કર્મોનાં સોળ ભેદો છે અને નોકષાયથી ઉત્તપન્ન થેયેલાં કર્મોનાં નવ ભેદો છે. આમ તેના ૨૫ પેટા પ્રકાર છે.
- **મોહનીય કર્મના કુલ ૩ + ૨૫ = ૨૮ પેટા ભેદ છે.**
- **શેનાથી બંધાય ?:** તીવ્રપણે ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ કરવાથી, ધર્મના નામે અધર્મનું આચરણ કરવાથી, અનાચાર - વ્યભિચાર કરવા વગેરેથી મોહનીય કર્મ બંધાય છે.
- **કર્મનું ફળઃ** આ કર્મના લીધે જીવાત્મા મોહાંધ, રાગાંધ અને વિષયલુબ્ધ બને છે. તે ઈર્ષાળુ, ઝઘડાખોર, માયાવી અને દંભી બને છે. અકારણ – સકારણ ભયભીત અને શોકાકુળ બને છે.

જૈન ધર્મની મોનોપોલી

આજના આધુનિક યુગમાં વિજ્ઞાન આપણને માત્ર સુખ-સુવિધાઓ આપી શકે છે, પણ સાચું 'સુખ' અને 'શાંતિ' તો જીવન જીવવાની કળામાં જ રહેલા છે. હજારો વર્ષ જૂના જૈન ધર્મના સિદ્ધાંતો આજે માત્ર ધાર્મિક માન્યતા નથી, પરંતુ વિજ્ઞાન અને મનોવિજ્ઞાનનો અદ્ભુત સંગમ છે. જૈન ધર્મની 'મોનોપોલી' સત્તા કે સંપત્તિ પર નહીં, પરંતુ નીચેના ૫ સિદ્ધાંતો છે. આપણે જૈન ધર્મના સિદ્ધાંતોને માત્ર ધાર્મિક રીતે જ નહીં, પણ એક 'Life Management Tools (લાઈફ મેનેજમેન્ટ ટૂલ્સ)' તરીકે જોવાની જરૂર છે.

(૧) **અહિંસાઃ** અહિંસા એ માત્ર 'ન મારવું' એવું બંધન નથી, પણ સહ-અસ્તિત્વ નું વિજ્ઞાન છે.

વિજ્ઞાનઃ દરેક જીવમાં પીડા અનુભવવાની ક્ષમતા હોય છે. જ્યારે પ્રાણીઓ પર હિંસા થાય છે, ત્યારે તેમનામાં પેદા થતા 'ઝેરી તત્ત્વો' માનવ શરીરને નુકસાન કરે છે.

મનોવિજ્ઞાનઃ કરુણા અને દયાનો ભાવ વ્યક્તિના હૃદયમાં તણાવ ઘટાડીને તેની ભાવનાત્મક બુદ્ધિમાં વધારો કરે છે.

પ્રેરક ઉદાહરણોઃ ભગવાન નેમિનાથની પશુઓ પ્રત્યેની સંવેદનશીલતા અને મેતારજ મુનિનું પક્ષી માટેનું બલિદાન એ સાબિત કરે છે કે વ્યક્તિગત સુખ કરતાં 'જીવદયા' અને 'સ્વાર્થ ત્યાગ' હંમેશા ચડિયાતા છે.

આધુનિક સંદર્ભઃ 'અહિંસા પરમો ધર્મઃ'ના સૂત્રને જૈન ધર્મે જેટલી સૂક્ષ્મતાથી સમજાવ્યું છે, તેટલું કદાચ વિશ્વના અન્ય કોઈ દર્શનમાં જોવા મળતું નથી. જૈન ધર્મમાં 'છકાય જીવ'ની રક્ષાનો આદેશ છે, જે આધુનિક પર્યાવરણ સંતુલન ને બચાવવાનું વિજ્ઞાન છે.

(૨) **આજ્ઞાઃ** આજ્ઞા એ આત્માને પરમ સ્વાસ્થ્ય અને શિસ્ત તરફ લઈ જતું માર્ગદર્શન છે.

વિજ્ઞાન કહે છે કે સૂર્યાસ્ત પછી શરીરની જઠરાગ્નિ મંદ પડે છે. પ્રભુએ આપેલી 'ચૌવિહાર' ની આજ્ઞા વાસ્તવમાં આધુનિક Intermittent Fasting (ઇન્ટરમિટેન્ટ ફાસ્ટિંગ) છે, જે કેન્સર અને ડાયાબિટીસ જેવા રોગો સામે રક્ષણ આપે છે.

માનસિક શિસ્તઃ જ્યારે આપણે ગુરુ કે તીર્થંકરની આજ્ઞા પાળીએ છીએ, ત્યારે અહંકાર ઓગળે છે. આ શિસ્ત જીવનમાં માનસિક શાંતિ અને સ્થિરતા લાવે છે.

પ્રેરક ઉદાહરણઃ ગૌતમ સ્વામી પાસે અનંત લબ્ધિઓ હોવા છતાં તેમણે ભગવાન મહાવીરની આજ્ઞાને જ સર્વોપરી માની. આ અનન્ય શ્રદ્ધા અને અહંકારનો લય જ તેમને કેવલજ્ઞાન સુધી લઈ ગયો.

આધુનિક સંદર્ભઃ આજના યુગમાં સ્વતંત્રતાના નામે સ્વચ્છંદતા વધી રહી છે, ત્યારે જૈન દર્શનમાં આજ્ઞા એ ગુલામી નથી, પણ 'સુરક્ષા' છે. જે રીતે ટ્રાફિકના નિયમોનું પાલન કરવું એ આપણી ભલાઈ માટે છે, તેમ વીતરાગની આજ્ઞાનું પાલન એ સંસારના સંઘર્ષોથી બચવા અને આત્માના ઉદ્ધાર માટેની 'ટ્રાફિક ગાઈડલાઈન્સ' છે.

(૩) **અનેકાંતવાદ અને સ્યાદવાદઃ** જૈન દર્શનનો અનેકાંતવાદ એ માત્ર સિદ્ધાંત નથી, પરંતુ આધુનિક વિજ્ઞાન અને મનોવિજ્ઞાનની દ્રષ્ટિએ સત્યને સમજવાની સર્વોચ્ચ પદ્ધતિ છે. અનેકાંતવાદ જો 'વિચાર' છે, તો સ્યાદવાદ એ 'સંવાદની કળા' છે.

વિજ્ઞાનઃ આઈન્સ્ટાઈનના સાપેક્ષતાવાદના સિદ્ધાંતની જેમ અનેકાંતવાદ શીખવે છે કે સત્ય દ્રષ્ટિબિંદુ પર આધારિત છે. વિજ્ઞાનના 'Conditions Apply' (કંડિશન્સ એપ્લાય)ના નિયમની

જેમ, સ્યાદવાદ શીખવે છે કે આપણું વિધાન કોઈ ચોક્કસ અપેક્ષાએ જ સાચું હોઈ શકે છે.

મનોવિજ્ઞાનઃ બીજાના મંતવ્યોને સ્વીકારવાની ક્ષમતા તણાવ ઘટાડે છે અને ભાવનાત્મક બુદ્ધિ વધારે છે. 'સ્યાદ' (કદાચ) શબ્દનો પ્રયોગ વાણીમાં વિનમ્રતા લાવે છે.

પ્રેરક ઉદાહરણ : પ્રભુએ કથા દ્વારા બહુ સુંદર રીતે સમજાવ્યું છે કે છ અંધજનો જ્યારે હાથીના અલગ-અલગ અંગો સ્પર્શે છે ત્યારે દરેક પોતાની જગ્યાએ સાચા છે, પણ સત્ય તો અધૂરું જ છે. સંપૂર્ણ સત્ય તો ત્યારે જ સમજાય જ્યારે આખાય હાથીને જોવાની દ્રષ્ટિ મળે. આ કથા આપણને શીખવે છે કે પૂરા સત્ય માટે દરેકના પક્ષને સમજવો અનિવાર્ય છે.

આધુનિક સંદર્ભઃ આજના સોશિયલ મીડિયા અને કટ્ટરતાના યુગમાં આ એક 'ગ્લોબલ સોલ્યુશન' છે. તે 'હું જ સાચો' ના અહંકારને તોડી 'સંવાદ'નો માર્ગ ખોલે છે. અનેકાંતવાદ આપણને 'ઓપન માઈન્ડ' રાખી દરેક પાસાને સમજવાની દ્રષ્ટિ આપે છે, જે વૈશ્વિક શાંતિ માટે અનિવાર્ય છે.

(૪) **માધ્યસ્થ ભાવઃ** જૈન દર્શનમાં 'માધ્યસ્થ ભાવ' એટલે કોઈના પ્રત્યે રાગ કે દ્વેષ રાખ્યા વગર સ્થિતપ્રજ્ઞ રહેવું. આ આધુનિક મનોવિજ્ઞાન અને વિજ્ઞાન માટે સુખની ચાવી છે.

વિજ્ઞાન : જ્યારે આપણે કોઈના પર ગુસ્સો કે દ્વેષ કરીએ છીએ, ત્યારે મગજમાં સ્ટ્રેસ વધે છે. માધ્યસ્થ ભાવ મગજને સ્થિર રાખી રોગપ્રતિકારક શક્તિ વધારે છે.

મનોવિજ્ઞાન : મનોવિજ્ઞાન મુજબ, પરિસ્થિતિને જજ કરવાને બદલે માત્ર અવલોકન કરવાથી ભાવનાત્મક ઉથલપાથલ રોકી શકાય છે; જ્યાં પરિસ્થિતિ બદલવી શક્ય ન હોય, ત્યાં મનસ્થિતિ બદલવી એ જ સાચો માધ્યસ્થ ભાવ છે.

પ્રેરક ઉદાહરણ : ઝેરીલા સર્પ ચંડકૌશિકે જ્યારે ભગવાન

મહાવીરને ડંખ માર્યો, ત્યારે પ્રભુએ તેના પર ગુસ્સો કરવાને બદલે 'માધ્યસ્થ ભાવ' રાખ્યો. પ્રભુની આ શાંતિએ સર્પનું હૃદય પરિવર્તન કરી નાખ્યું.

આધુનિક સંદર્ભ : સુખમાં બહુ છકી ન જવું અને દુઃખમાં હિંમત ન હારવી, આ સ્થિરતા ને કારણે વ્યક્તિ વધુ સારા નિર્ણયો લઈ શકે છે. બહારની દુનિયા ગમે તેટલી અશાંત હોય, જો તમે અંદરથી તટસ્થ છો, તો તમારી શાંતિ કોઈ છીનવી શકતું નથી. 'માધ્યસ્થ ભાવ' એ હાર માની લેવી કે નસીબ પર છોડી દેવું (ભાગ્યવાદ) નથી, પરંતુ મનને મજબૂત રાખવાની એક કળા છે.

(૫) **અપરિગ્રહ:** જૈન દર્શનનો 'અપરિગ્રહ' એટલે કેવળ વસ્તુઓનો જ ત્યાગ નહીં, પણ વસ્તુઓ પ્રત્યેની 'મમત્વ વૃત્તિ' નો ત્યાગ.

વિજ્ઞાન: વિજ્ઞાનની દ્રષ્ટિએ આ સિદ્ધાંત પૃથ્વીના મર્યાદિત સંસાધનોનો બચાવ કરી ગ્લોબલ વોર્મિંગ જેવી સમસ્યાઓ અટકાવે છે.

મનોવિજ્ઞાન: મનોવિજ્ઞાન મુજબ વધુ પડતી વસ્તુઓ માનસિક બોજ અને ચિંતા વધારે છે, જ્યારે અપરિગ્રહ 'Less is More' ના મંત્ર દ્વારા મનને શાંતિ અને સ્પષ્ટતા આપે છે.

પ્રેરક ઉદાહરણ : જૈન સાધુઓનું સાવ સાદું અને સંપત્તિ વગરનું ત્યાગી જીવન સાબિત કરે છે કે સાચું સુખ વસ્તુઓ 'ભેગી કરવામાં' નહીં, પણ તેને ત્યાગવામાં છે.

આધુનિક સંદર્ભ : આજના સંદર્ભમાં, જરૂરિયાત અને લાલચ વચ્ચેનો ભેદ સમજી અપરિગ્રહ અપનાવનાર વ્યક્તિ દેખાડાના ખર્ચથી બચીને આર્થિક સ્વતંત્રતા મેળવે છે. આમ, અપરિગ્રહ એ સંગ્રહખોરી છોડી સંતોષથી જીવવાનું શ્રેષ્ઠ વિજ્ઞાન છે.

નિષ્કર્ષ:

તીર્થંકર પરમાત્માના સિદ્ધાંતો હજારો વર્ષો પછી પણ આધુનિક વિજ્ઞાનની કસોટીએ ખરા ઉતર્યા છે. આ માત્ર ધર્મ નથી, પરંતુ ૨૧મી સદીમાં જીવવાનું એક 'Advanced Science (એડવાન્સ સાયન્સ)' અને 'Future Ready Survival Kit (ફ્યુચર રેડી સરવાઈવલ કીટ)' છે. જ્યારે જીવનમાં મૂંઝવણ હોય, સંબંધોમાં તિરાડ પડતી હોય કે માનસિક શાંતિ જોખમાતી હોય, ત્યારે જૈન દર્શનના આ સિદ્ધાંતો માર્ગદર્શક બનીને દરેક સમસ્યાનો સચોટ ઉકેલ આપે છે. તે સુખ, શાંતિ અને સફળતાપૂર્વક જીવવાની સાચી કળા છે.

(૧) **અહિંસા:** તે આપણા શરીર, મન અને આખી પૃથ્વીને પ્રેમથી જોડે છે.

(૨) **આજ્ઞા:** તે આત્માની રક્ષા કરતી 'સેફટી ગાઈડલાઈન' છે, જે આપણને નિરોગી શરીર અને શાંત મન આપે છે.

(૩) **અનેકાંતવાદ:** તે ખુલ્લા મનનું વિજ્ઞાન છે, જે આપણામાંથી જીદ દૂર કરી ઉદારતા લાવે છે.

(૪) **માધ્યસ્થ ભાવ:** તે બુદ્ધિ અને લાગણીનું સંતુલન છે; તે આપણને ગુસ્સામાં સામે લડવાને બદલે શાંતિથી જવાબ આપતા શીખવે છે.

(૫) **અપરિગ્રહ:** તે ઈચ્છાઓને કાબૂમાં રાખવાનું વિજ્ઞાન છે, જે આપણને વસ્તુઓના માલિક બનાવે છે, તેના ગુલામ નહીં.

ટુંકમાં, જૈન ધર્મની આ 'મોનોપોલી' આધુનિક માણસ માટે એક શક્તિશાળી 'Survival Kit' અને 'Master Key' છે. હવે સુખી જીવનનું તાળું ખોલવાની જવાબદારી તમારી છે!

મૌખિક - ધો. ૧૧

સૂત્ર	:	ભક્તામર સ્તોત્ર (સૂત્ર ૫૮)	૪૦
અર્થ	:	નમુત્થુણં થી નમોઽર્હત્ સૂત્ર (શબ્દાર્થ)	૩૦
કર્મ	:	(૫) આયુષ્ય કર્મ	
		(૬) નામ કર્મ	
		(૭) ગોત્ર કર્મ	
		(૮) અંતરાય કર્મ	૩૦
			૧૦૦

નમુત્થુણં સૂત્ર અર્થ

નમુત્થુણં - નમસ્કાર હો.
અરિહંતાણં - અરિહંતોને.
ભગવંતાણં - ભગવાનોને.
આઈગરાણં - દ્વાદશાંગીની આદિના કરનારને.
તિત્થયરાણં - ધર્મતીર્થના પ્રવર્તાવનારને.
સયંસંબુદ્ધાણં - પોતાની મેળે તત્વના જાણનારને.
પુરિસુત્તમાણં - પુરુષોમાં ઉત્તમને.
પુરિસસિહાણં - પુરૂષોને વિષે સિંહ સમાનને.
પુરિસ - પુરૂષોને વિષે.
વર - પ્રધાન.
પુંડરિઆણં - કમળ સમાનને.
ગંધહત્થીણં - ગંધહસ્તી સમાનને.
લોગુત્તમાણં - લોકમાં ઉત્તમને.
લોગનાહાણં - લોકોના નાથને.
લોગહિયાણં - લોકના હિતકારીને
લોગપઈવાણં - લોકોને વિષે દીપક સમાનને.
લોગપજ્જોઅગરાણં - લોકને વિષે ઉદ્યોત કરનારને.
અભયદયાણં - અભયદાન આપનાર.
ચક્ખુદયાણં - આંતરચક્ષુના આપનારને.
મગ્ગદયાણં - મોક્ષમાર્ગને આપનારાને.
સરણદયાણં - શરણ આપનારને.
બોહિદયાણં - બોધિબીજને

આપનારાને
ધમ્મદયાણં - ધર્મના આપનારને.
ધમ્મદેસયાણં - ધર્મનો ઉપદેશ કરનારને
ધમ્મનાયગાણં - ધર્મના નાયકને.
ધમ્મસારહીણં - ધર્મના સારથીને.
ધમ્મવર - ધર્મ રૂપી.
ચાઉરંત - ચાર ગતિનો અંત કરનાર.
ચક્કવટ્ટીણં - ધર્મના ચક્રવર્તીને.
અપ્પડિહય - કોઈથી હણાય નહીં તેવા.
વરનાણ - કેવલજ્ઞાન.
દંસણ - કેવલદર્શનને.
ધરાણં - ધારણ કરનારને.
વિયટ્ટ - જે નિવર્ત્યા છે.
છઉમાણં -છદ્મસ્થાવસ્થામાંથી તેને
જિણાણં - જીતનારને
જાવયાણં - જિતાડનારને.
તિન્નાણં - તરનારને.
તારયાણં - તારનારને.
બુદ્ધાણં - તત્વ જાણનારને.
બોહયાણં - બોધ આપનારને.
મુત્તાણં - પોતે કર્મથી મુકાયેલાને.
મોઅગાણં - બીજાને કર્મથી મુકાવનારને.
સવ્વન્નૂણં - સર્વજ્ઞોને.
સવ્વદરિસીણં - સર્વદર્શીને.
સિવ - ઉપદ્રવ રહિત.
અયલ - અચળ.
અરુઅ - રોગ રહિત.
અણંત - અનંત.
અક્ખય - અક્ષય.
અવ્વાબાહ - બાધા રહિત.
અપુણરાવિત્તિ - જ્યાંથી ફરી અવતાર લેવો નથી એવું.
સિદ્ધિગઈનામધેયં - સિદ્ધિગતિ નામનું.
ઠાણં - સ્થાનને.
સંપત્તાણં - પામેલાને.
નમો - નમસ્કાર હો.
જિણાણં - જિનેશ્વરોને.
જિઅભયાણં- જીત્યા છે ઈહલોકાદિ સાત ભય જેણે એવાને.
જે અ - જેઓ
અઈઆ - અતીતકાળે.
સિદ્ધા - સિદ્ધ થયા.
ભવિસ્સંતિ - સિદ્ધ થશે.
અણાગએકાલે-અનાગતકાળનેવિષે.
સંપઈ અ - જે વર્તમાનકાળે.
વટ્ટમાણા - વિદ્યમાન છે.
સવ્વે - તે (દ્રવ્યજિન) ને.
તિવિહેણ - મન, વચન, કાયાએ
વંદામિ - હું વંદના કરું છું.

જાવંતિ ચેઇઆઇં સૂત્ર અર્થ

જાવંતિ	- જેટલાં.	તાઇં	- તેને.
ચેઈઆઈં	- ચૈત્યો છે.	વંદે	- હું વંદના કરું છું.
ઉડ્ઢે	- ઉર્ધ્વલોકને વિષે.	ઈહ	- અહીં.
અહે	- અધોલોકને વિષે.	સંતો	- છતો.
તિરિઅલોએ	- તિર્ચ્છાલોકને વિષે.	તત્થ	- ત્યાં.
સવ્વાઈં	- સર્વને.	સંતાઇં	- રહેલાને.

જાવંત કેવિ સાહૂ સૂત્ર અર્થ

જાવંત	- જેટલા.	સવ્વેસિં	- સર્વને.
કેવિ	- કોઈપણ.	તેસિં	- તેઓને.
સાહૂ	- સાધુઓ.	પણઓ	- નમ્યો.
ભરહ	- ભરતક્ષેત્રને વિષે.	તિવિહેણ	- મન, વચન, કાયાએ કરીને.
એરવય	- ઐરાવત ક્ષેત્રને વિષે.	તિદંડ	- ત્રણ દંડથી.
મહાવિદેહે	- મહાવિદેહ ક્ષેત્રને	વિરયાણં	- નિવર્તેલાને

નમોઽર્હત્ (સંક્ષિપ્ત-પંચ-પરમેષ્ઠી-નમસ્કાર) સૂત્ર અર્થ

નમો	- નમસ્કાર હો.	આચાર્ય	- આચાર્ય.
અર્હત્	- અરિહંત.	ઉપાધ્યાય	- ઉપાધ્યાય.
સિદ્ધ	- સિદ્ધ.	સર્વસાધુભ્યઃ	- સર્વ સાધુઓને

કર્મ સમજાવો

(૫) **આયુષ્ય કર્મ :** જીવનનું નિર્માણ કરતાં પુદ્‌ગલને આયુષ્ય કર્મ કહે છે. કેદખાના જેવું છે આ કર્મ. કેદ (જેલ)માં પુરાયેલ માણસ પોતાની ઈચ્છા મુજબ આવાગમન નથી કરી શકતો. તે પ્રમાણે આ કર્મના લીધે જીવાત્મા દેહરૂપી કેદખાનામાં પુરાયેલો રહે છે. નરક, તિર્યંચ, મનુષ્ય અને દેવ એમ આયુષ્યકર્મનાં ચાર ભેદ છે.

શેનાથી બંધાય અને તેનું ફળઃ

જીવોની જેમાં પ્રતિપળ હિંસા થતી હોય તેવા કામ ધંધા કરવાથી, સંગ્રહખોરી કરવાથી, માંસાહાર કરવાથી અને પંચેન્દ્રિય જીવની હત્યા કરવાથી જીવાત્મા નરક ગતિમાં જાય છે.

કપટ સહિત જુઠું બોલવાથી, વિશ્વાસઘાત કરવાથી, ખોટા તોલ-માપ કરવાથી જીવાત્મા તિર્યંચ ગતિમાં જાય છે.

સ્વભાવથી નિષ્કપટી, સ્વભાવથી વિનીત, દયાળુ અને ઈર્ષારહિત હોય તે મનુષ્ય ગતિ પામે છે.

દીક્ષા લઈને સંયમ પાળવાથી, ગૃહસ્થપણામાં બાર વ્રતનું પાલન કરવાથી, તપ કરવાથી અને પરવશપણે સમતાભાવે દુઃખ સહન કરવાથી જીવાત્મા દેવગતિમાં જાય છે.

(૬) **નામ કર્મ :** જે પુદ્‌ગલના નિમિત્તથી જીવનની વિવિધ સામગ્રી મળે છે તેને નામ કર્મ કહે છે. ચિત્રકાર જેવું છે આ કર્મ. ચિત્રકાર પેન્સિલ અને પીંછીથી જાતજાતના ચિત્રો બનાવે છે. તે જ પ્રમાણે આ કર્મના લીધે જીવાત્મા વિવિધ રૂપ અને આકારના શરીરને પ્રાપ્ત કરે છે. શુભનામ અને અશુભનામ એમ નામ કર્મ બે પ્રકારનું કહ્યું છે અને નામ કર્મનાં કુલ ૧૦૩ પેટા ભેદો છે.

શેનાથી બંધાય : મન, વચન અને કાયાને સરળ અને પવિત્ર રાખવાથી તેમ જ સહુ સાથે પ્રેમ અને મિત્રતાભાવથી વ્યવહાર કરવાથી શુભનામ કર્મ બંધાય છે અને મન, વચન અને કાયાને

વક્ર અને અપવિત્ર રાખવાથી તેમ જ સહુ સાથે કલેશ - કંકાસ કરવાથી અશુભ નામ કર્મ બંધાય છે.

કર્મનું ફળ : શુભ નામ કર્મથી મનગમતાં ભોગોપભોગ મળે છે, યશ મળે છે, રૂપ મળે છે, આરોગ્ય વગેરે સુખો મળે છે. અશુભ નામ કર્મથી અભાવ, દુર્ભાવ અને પીડા મળે છે. બદનામી મળે છે. બીમારી આવે છે વગેરે અનેક દુઃખો ભોગવવા પડે છે.

(૭) **ગોત્ર કર્મ :** જીવને ઉંચ કે નીચ ગોત્રમાં જન્મ ધારણ કરાવી ઉચ્ચતા કે નિમ્નતા પ્રાપ્ત કરાવે તે ગોત્ર કર્મ છે. ઉચ્ચ અને નીચ એમ બે પ્રકારનું આ કર્મ છે. જે કર્મના પ્રભાવથી ઉચ્ચ ગોત્ર મળે તે ઉચ્ચ ગોત્ર કર્મ અને જે કર્મના પ્રભાવથી નીચ ગોત્ર મળે તે નીચ ગોત્ર કર્મ કહેવાય છે. કુંભારના જેવું છે આ કર્મ. જેમ કુંભાર એક જ માટી અને એક જ ચાકડા પરથી અલગ-અલગ વાસણો બનાવે છે - કોઈ દેવ-પૂજા માટેનો કળશ બને છે, તો કોઈ અપવિત્ર વસ્તુઓ રાખવાનું પાત્ર બને છે. તેમ ગોત્ર કર્મ પણ દરેક આત્માને તેના બાંધેલા કર્મોના આધારે જાતિ, કુળ, બળ આદિની ઉચ્ચતા કે નિમ્નતા પ્રાપ્ત કરાવીને સમાજમાં પૂજનીય (ઉચ્ચ ગોત્ર) કે નિંદનીય (નીચ ગોત્ર) બનાવે છે.

શેનાથી બંધાય : જાતિ, કુળ, બળ, રૂપ, તપ, જ્ઞાન, લાભ અને ઐશ્વર્ય આમાંથી કોઈ એકનું કે એકથી વધુનું અભિમાન કરવાથી નીચ ગોત્ર કર્મ બંધાય છે અને એવું અભિમાન ન કરવાથી ઉચ્ચ ગોત્ર કર્મ બંધાય છે.

કર્મનું ફળઃ ઉચ્ચ ગોત્ર કર્મથી સુખી સંપન્ન અને સંસ્કારી કુટુંબમાં જન્મ મળે છે, રૂપ મળે છે, બળ મળે છે, સમૃદ્ધિ મળે છે. વગેરે ઉત્તમ સામગ્રી મળે છે. જયારે નીચ ગોત્ર કર્મથી એથી વિપરીત મળે છે. અર્થાત્ હલકા કુળમાં જન્મ મળે છે. ગરીબાઈ, રોગ, કુરૂપ વગેરે મળે છે.

(૮) **અંતરાય કર્મ :** ક્રિયાત્મક શક્તિમાં અવરોધ ઉભા કરતાં કર્મને અંતરાય કર્મ કહે છે. જીવને દાન, લાભ, ભોગ, ઉપભોગ કે વીર્ય-પરાકમ ફોરવવામા બાધક બને તે અંતરાય કર્મ છે. તે રાજાના ભંડારી સમાન છે જેમ રાજા કોઈ યાચકને દાન દેવાની ઈચ્છા કરે, પરંતુ ભંડારી તેમાં વિઘ્ન કરે તો રાજાની ઈચ્છા સફળ થતી નથી તેમ અંતરાય કર્મ દાન આદિ પરિમાણોમાં વિઘ્ન કરે છે. એ જ પ્રમાણે આત્મામાં અનંત શક્તિ અને ગુણો રહેલા છે. પરંતુ આ કર્મના લીધે તે પ્રાપ્ત થઈ શકતા નથી. દાનાન્તરાય, લાભાન્તરાય, ભોગાન્તરાય, ઉપભોગાન્તરાય અને વીર્યાન્તરાય એમ અંતરાયકર્મ ના ૫ પ્રકાર છે.

શેનાથી બંધાય : કોઈ દાન દેતું હોય તો તેમાં આડખીલી રૂપ બનવાથી, કોઈને લાભ મળતો હોય તો તે લાભ મળતો રોકવાથી, કોઈને ખાન–પાન કરતાં રોકવાથી, ધર્મધ્યાન કરતાં રોકવાથી વગેરેથી આ અંતરાય કર્મ બંધાય છે.

કર્મનું ફળ: આ કર્મના લીધે જીવાત્મા દાન દઈ શકતો નથી, લાભ મેળવી શકતો નથી. ભોગ અને ઉપભોગ ભોગવી શકતો નથી. તેમજ ધર્મની આરાધના કરી શકતો નથી.

આ ૮ કર્મો અને તેના ભેદકર્મોથી આત્મા જ્યાં સુધી સંયુક્ત અને સંબદ્ધ હોય છે, ત્યાં સુધી જીવાત્માનો પુનર્જન્મ થતો જ રહે છે. માણસ પોતાના આત્માને કર્મથી મુક્ત પણ કરી શકે છે. તપ, ત્યાગ, વૈરાગ્ય, જ્ઞાન, ધ્યાન, જપ આદિ ધર્મસાધના કરીને તે પોતાના આત્માને નિર્મળ અને નિર્મમ બનાવી શકે છે. ધર્મની ઉતકૃષ્ટ અને ઉગ્ર સાધનાથી તમામ કર્મોનો ક્ષય કરીને જીવાત્મા મુક્ત અને બુદ્ધ થઈ શકે છે. જીવાત્મા તમામ કર્મોનો નાશ કરે છે ત્યારે તે પરમાત્મા બને છે.

મૌખિક - ધો. ૧૨

સૂત્ર	:	તિજયપહુત્ત સ્તોત્ર, નમિઉણ સ્તોત્ર (સૂત્ર ૫૯,૬૦)	૪૦
અર્થ	:	ઉવસગ્ગહરં થી અરિહંત ચેઈઆણં સૂત્ર (શબ્દાર્થ)	૩૦
વિધિ	:	ચૌદ નિયમ ધારવાની વિધિ	૧૦
પદાર્થ	:	ભક્ષ્યાભક્ષ્ય ભાગ - ૧	૨૦
			૧૦૦

ઉવસગ્ગહરં સૂત્ર અર્થ

ઉવસગ્ગ - ઉપસર્ગ (વિઘ્ન)ને.
હરં - હરનાર.
પાસં - પાર્શ્વ નામનો યક્ષ જેને છે એવા.
પાસં - પાર્શ્વનાથને.
વંદામિ - હું વાંદું છું.
કમ્મઘણ - કર્મના સમૂહથી.
મુક્કં - મુકાયેલા.
વિસહર - વિષધર સર્પના.
વિસ - વિષને
નિન્નાસં - નાશ કરનારા.
મંગલ - મંગલ.
કલ્લાણ - કલ્યાણના.
આવાસં - ઘરરૂપ છે.
વિસહરકુલિંગમંતં - વિષધર સ્કુલિંગ નામના મંત્રને.
કંઠે - કંઠમાં.
ધારેઇ - ધારણ કરે.
જો - જે.
સયા - હંમેશાં.
મણુઓ - મનુષ્ય.
તસ્સ - તેના.
ગહ - ગ્રહ
રોગ - રોગ

મારી - મરકી.
દુટ્ઠ - અશુભ, ખરાબ.
જરા - તાવ
જંતિ - પામે છે.
ઉવસામં - શાન્તિને
ચિટ્ઠઉ - રહો.
દુરે - દૂર
મંતો - મંત્ર
તુજ્ઝ - તમારો.
પણામોવિ - નમસ્કાર પણ.
બહુફલો - ઘણા ફળવાળો.
હોઈ - થાય છે.
નર - મનુષ્ય.
તિરિએસુવિ - તિર્યંચને વિષે પણ.
જીવા - જીવો.
પાવંતિ - પામે.
ન - નહીં.
દુક્ખ - દુઃખ.
દોગચ્ચં - દુર્ભાગ્ય.
તુહ - તમારું.
સમ્મત્તે - સમકિત દર્શન.
લદ્ધે - પામ્યે છતે.
ચિંતામણિ - ચિંતામણિ રત્ન.
કપ્પપાયવબ્ભહિએ - કલ્પવૃક્ષથી અધિક.
પાવંતિ - પામે છે.
અવિગ્ઘેણં - નિર્વિઘ્નપણે.
જીવા - જીવો.
અયરામરં - અજરામર.
ઠાણં - સ્થાનને.
ઈઅ - એ પ્રકારે.
સંથુઓ - સ્તવેલા.
મહાયસ - હે મોટા યશવાળા
ભત્તિબ્ભર - ભક્તિના સમૂહે કરી.
નિબ્ભરેણ - પરિપૂર્ણ એવા.
હિયએણ - હૃદયે કરી.
તા - તે કારણ માટે.
દેવ - હે દેવ!
દિજ્જ - આપો.
બોહિં - સમ્યક્ત્વ
ભવે ભવે - ભવોભવને વિષે.
પાસ જિણચંદ - હે શ્રી પાર્શ્વ જિનચંદ્ર !

જયવીયરાય (પ્રાર્થના) સૂત્ર અર્થ

જય - જય પામો.
વીયરાય - હે વીતરાગ.
જગગુરુ - હે જગતના ગુરુ.
હોઉ - થાઓ.
મમ - મને.
તુહ - તમારા.
પભાવઓ - પ્રભાવથી.
ભયવં - હે ભગવંત્
ભવનિવ્વેઓ - ભવનું ઉદાસપણું.
મગ્ગાણુસારિઆ - માર્ગાનુસારીપણું
ઈટ્ઠફલ - ઈષ્ટ ફળની.
સિદ્ધી - સિદ્ધિ.
લોગવિરુદ્ધચ્ચાઓ - લોકવિરુદ્ધનો ત્યાગ
ગુરુજણપૂઆ - વડિલજનની પૂજા.
પરત્થકરણં - પરોપકાર કરવાપણું
સુહગુરુજોગો - શુદ્ધ ગુરુનો યોગ.
તવ્વયણ - તેમનાં વચનનો.
સેવણા - અંગીકાર.
આભવ - જયાં સુધી ભવ કરવા પડે ત્યાં સુધી.
અખંડા - અખંડ.
વારિજ્જઇ - નિષેધ્યું છે.
જઈ વિ - જો કે
નિયાણબંધણં - નિયાણાનું બાંધવું.
તુહ - તમારા.
સમએ - સિદ્ધાંતમાં.
તહવિ - તો પણ.
મમ - મારે.
હુજ - હોજો.
સેવા - સેવા.
ભવેભવે - ભવોભવને વિષે.
તુમ્હ - તમારા.
ચલણાણં - ચરણની.
દુક્ખક્ખઓ - દુઃખનો ક્ષય.
કમ્મક્ખઓ - કર્મનો ક્ષય.
સમાહિમરણં - સમાધિમરણ.
બોહિલાભો - બોધિબીજનો લાભ.
સંપજ્જઉ - પ્રાપ્ત થાઓ.
મહ એઅં - મને, એ.
તુહ - તમને.
નાહ - હે નાથ
પણામકરણેણં - પ્રણામ કરવાથી.
સર્વમંગલ - સર્વ માંગલિકમાં.
માંગલ્યં - મંગળરૂપ.
સર્વકલ્યાણ - સર્વ કલ્યાણનું.
કારણમ્ - કારણરૂપ
પ્રધાનં - પ્રધાન એવું.
સર્વધર્માણાં - સર્વ ધર્મોમાં.
જૈનં - જૈન,
જયતિ - જય પામે છે.
શાસનમ્ - શાસન.

અરિહંત-ચેઇયાણં સૂત્ર અર્થ

અરિહંત - અરિહંતની.
ચેઈયાણં - પ્રતિમાને
વંદણવત્તિયાએ - વાંદવાને નિમિત્તે
પૂઅણવત્તિયાએ - પૂજા કરવાને નિમિત્તે.
સક્કારવત્તિયાએ - સત્કાર કરવાને નિમિત્તે.
સમ્માણવત્તિયાએ - સન્માનને નિમિત્તે.
બોહિલાભવત્તિયાએ - બોધિલાભને નિમિત્તે.
નિરુવસગ્ગવત્તિયાએ - ઉપસર્ગ રહિત સ્થાનક (મોક્ષ) પામવા નિમિત્તે.
સદ્ધાએ - શ્રદ્ધાથી.
મેહાએ - નિર્મળ બુદ્ધિથી.
ધિઈએ - ચિત્તની સ્થિરતાથી.
ધારણાએ - ધારણાપૂર્વક.
અણુપ્પેહાએ - વારંવાર વિચારીને.
વઢ્ઢમાણીએ - વધતાં પરિણામે.
ઠામિ - રહું છું (કરું છું).
કાઉસ્સગ્ગં - કાયોત્સર્ગ.

ચૌદ નિયમ ધારવાની વિધિ

કારણઃ સંસારમાં ભોગવવા માટે અગણિત વસ્તુઓ છે, પણ આપણે તે બધી વાપરતા નથી. જ્યાં સુધી આપણે કોઈ વસ્તુનો ત્યાગ ન કરીએ, ત્યાં સુધી તે ન વાપરવા છતાં તેનું પાપ લાગતું રહે છે. ચૌદ નિયમ લેવાથી આપણે આપણી જરૂરિયાત મુજબ મર્યાદા નક્કી કરીએ છીએ અને બાકીની બધી વસ્તુઓના પાપથી બચી જઈએ છીએ.

ફાયદાઃ

૧ ભોગવવાની ઈચ્છાશક્તિ ઘટે છે.

૨ નવા કર્મો બંધાતા અટકે છે.

૩ થોડું વાપરીને આખા જગતના પાપના દોષિત બનવામાંથી બચી શકાય છે.

નિયમ લેવાની રીતઃ

- ક્યારે લેવા - દિવસમાં બે વાર (સવારે અને સાંજે દેશાવગાસિકના પચ્ચક્ખાણ લેવા).
- સમયગાળો - આ નિયમ માત્ર ૧૨-૧૨ કલાક માટે જ હોય છે (સવારે લો તે સાંજ સુધી અને સાંજે લો તે સવાર સુધી).

વિધિઃ રોજિંદી જરૂરિયાતની વસ્તુઓની સંખ્યા કે સીમા નક્કી કરવી અને બાકીની બધી જ ચીજોનો ત્યાગ કરવો. તો આપણે હવે આ ચૌદ નિયમ ક્યા ક્યા છે તે પહેલા જાણી લઈએ.

સચિત્ત-દવ્વ-વિગઈ-વાણહ-તંબોલ-વત્થ-કુસુમેસુ,
વાહણ-સયણ-વિલેવણ-બંભ-દિસિ-ન્હાણ-ભત્તેસુ.

સચિત : સજીવ વસ્તુ, કાચું પાણી, કોલ્ડ્રીંક્સ, ફળ, મીઠું (સંખ્યા ધારવી)

દ્રવ્ય : મુખમાં ખવાતી જુદા જુદા નામ - સ્વાદવાળી વસ્તુ (સંખ્યા ધારવી)

વિગઈ : દુધ, દહી, ઘી, તેલ, ગોળ, કડાઇ વિગઇ (મૂળથી કે કાચી ત્યાગ)

વાણહ : બુટ, ચંપલ, સ્લીપર (સંખ્યા ધારવી)

તંબોલ : પાન - સોપારી - વરીયાળી - મુખવાસ (વજન ધારવું)

વસ્ત્ર : કપડાની જોડ (સંખ્યા ધારવી)

કુસુમેસુ : સુંઘવાની વસ્તુઓ (વજન ધારવું)

વાહણ : સ્કુટર - ગાડી (સંખ્યા ધારવી)

સયણ : બેસવા - સુવા - પથારી - સોફા - ખુરશી (સંખ્યા)

વિલેપણ : શરીરે લગાડતા સાબુ - તેલ - પાવડર (વજન)

બંભ : યથાશક્તિ ધારવું.

દિશિ : દશે દિશામા જવા આવવાની મર્યાદા (કી.મી. ધારવા)

ન્હાણ : સ્નાન (સંખ્યા)

ભત્તેસુ : આહાર - પાણી (વજન)

આ સિવાય નીચે પ્રમાણે ધારવું.

પૃથ્વીકાય : માટી - મીઠું (વજન) , સોનું, ચાંદી, ડાયમંડ વગેરે.

અપકાય : પાણી ન્હાવા - ધોવા - પીવામા અમુક ડોલ ધારવી.

તેઉકાય : અગ્નિ ચુલા વીજળીની સ્વીચ ધારવી.

વાઉકાય : પંખા - હિંચકા - એસી ની સંખ્યા ધારવી.

વનસ્પતિકાય : લીલા શાકભાજી - ફળ (સંખ્યા ધારવી)

ત્રસકાય : હાલતા ચાલતા જીવોની જયણા કરવી.

અસિ : સોંય, ચપ્પુ, કાતર, સુડી (સંખ્યા)

મસિ : પેન પેન્સિલ (સંખ્યા)

કૃષિ : ખેતીના સાધનો હળ - પાવડા - કુહાડી (સંખ્યા)

પદાર્થ : ભક્ષ્યાભક્ષ્ય ભાગ - ૧

જૈન ધર્મમાં આહારને માત્ર શરીર ટકાવવાનું સાધન નહીં, પણ આત્માની શુદ્ધિનો માર્ગ માનવામાં આવ્યો છે. 'જેવો આહાર, તેવો ઓડકાર અને તેવા જ વિચાર.' શાસ્ત્રો મુજબ અશુદ્ધ આહારથી મનમાં કામ, ક્રોધ અને લોભ જેવા વિકારો પેદા થાય છે. સાત્વિક આહાર મનને શાંત અને ધ્યાન માટે યોગ્ય બનાવે છે. આધુનિક વિજ્ઞાન પણ સ્વીકારે છે કે ખોરાકની પસંદગી આપણા શારીરિક અને માનસિક સ્વાસ્થ્યને અસર કરે છે.

જૈન ધર્મમાં આહારની પસંદગીનો મુખ્ય આધાર 'અહિંસા' છે. જે ખોરાકમાં ઓછામાં ઓછી હિંસા હોય (જેમ કે ફળ, અનાજ) તેને 'ભક્ષ્ય' અને જેમાં વધુ હિંસા કે અનંત જીવો હોય (જેમ કે કંદમૂળ, માંસ) તેને 'અભક્ષ્ય' ગણવામાં આવે છે.

શાસ્ત્રોમાં ૨૨ પ્રકારના અભક્ષ્ય બતાવ્યા છે, જેમાંથી કેટલાક નીચે મુજબ છે

● **ચાર મહાવિગઈ**

૧. **મદિરા –** દરેક પ્રકારના દારૂ બુદ્ધિને ભ્રષ્ટ કરીને બધા જ પાપો કરાવનાર છે.

૨. **માંસ –** તે ક્રૂરતાપૂર્વક જીવોને મારીને મેળવાય છે, જેમાં અસંખ્ય જીવો ઉત્પન્ન થાય છે.

૩. **મધ –** તે મધમાખીની લાળ જેવી અશુચિ વસ્તુ છે. હજારો મધમાખીઓને મારીને મેળવાય છે.

૪. **માખણ (બટર) –** જ્યારે છાશમાંથી માખણ છૂટું પડે છે ત્યારે તેમાં અસંખ્ય જીવો ઉત્પન્ન થાય છે.

● **ચાર પ્રકારનાં ફળ**

૫. **તુચ્છ ફળ –** જેમાં ખાવાનું ઓછું, ફેંકી દેવાનું વધારે હોય. જેમ કે ચણીબોર.

૬. **અજાણ્યા ફળ –** જેનાં નામ, ગુણ-દોષ ખબર ન હોય.

૭. **બહુબીજ –** જેમાં ઘણાં બી એકબીજાને અડેલા હોય. જેમ કે અંજીર, ખસખસ વગેરે.

૮. **રીંગણા –** તામસી પ્રકૃતિના હોવાથી વિકારોનું કારણ છે.

● **ચાર પદાર્થ**

૯-૧૦. **હિમ/કરા –** પાણીનું ઘનરૂપ હોવાથી તેમાં અનંતા જીવો રૂપી નિગોદની ઉત્પત્તિ થતી હોવાનો સંભવ છે.

૧૧. **ઝેર –** મૃત્યુનું કારણ છે.

૧૨. **માટી – તેમાં અનેક જીવો હોવાની સંભાવના છે.**

૧૩-૧૭. **પાંચ ટેટાં :** વડ, પીપળો, પ્લક્ષ, ઉદુંબર અને કાકોદુંબરના ટેટાં; જેમાં ઘણાં જીવો હોય છે.

૧૮. **અનંતકાયઃ** ભૂમીકંદ, લીલી હળદર, આદુ, કુંવારપાઠું (એલોવેરા),

લસણ, ગાજર, મૂળો, બિલાડીનાં ટોપ (મશરૂમ), બટાકા, ડુંગળી, રતાળુ વગેરે, ફૂગ વગેરેમાં અનંત જીવો હોય છે.

- બજારની ચા અને શેરડીના રસમાં આદુ અને પાપડમાં આદુ-લસણ હોઈ શકે છે, જે અનંતકાય છે.
- ભેજવાળા વાતાવરણમાં લાડવા વગેરે મીઠાઈ અને અથાણાં- પાપડ ની ઉપર ફૂગ થાય છે, જે અનંતકાય છે એટલે બરાબર જોયા વિના ન વાપરવા.
- કોઈપણ વસ્તુ ખરીદતા પહેલા તેના પેકેટ પાછળ લખેલું સામગ્રીનું લિસ્ટ ખાસ વાંચવું. ઘણીવાર તેમાં અજાણતા જ કંદમૂળ (બટાકા, ડુંગળી, લસણ, બીટ) નો પાવડર અથવા અભક્ષ્ય ચીજો ઉમેરેલી હોય છે. માટે ઘણીવાર અભક્ષ્ય તત્વોનો ઉપયોગ થતો હોય છે.
- ઘણીવાર તૈયાર સૂપ અને સોયા સોસ, ચીલી સોસ અને ઈન્સ્ટન્ટ નૂડલ્સના મસાલામાં સ્વાદ વધારવા અને ઘટ્ટ બનાવવા માટે બટાકા અથવા સાબુદાણામાંથી બનાવેલા સ્ટાર્ચનો ઉપયોગ થતો હોય છે. બહાર તૈયાર મળતાં પાપડ, સારેવડાં વગેરેમાં પણ સાબુદાણાના પાવડરનો ઉપયોગ થતો હોય છે.

મૌખિક - ધો. ૧૩

સૂત્ર	:	કલ્યાણમંદિર સ્તોત્ર (સૂત્ર ૬૧)	૪૦
અર્થ	:	વંદિત્તુ સૂત્ર (શબ્દાર્થ)	૩૦
વિધિ	:	ધારણા અભિગ્રહ, મુટ્ઠિસહિઅં પચ્ચક્ખાણ લેવાની વિધિ	૧૦
પદાર્થ	:	ભક્ષ્યાભક્ષ્ય ભાગ - ૨	૨૦
			૧૦૦

વંદિત્તુ સૂત્ર શબ્દાર્થ

વંદિત્તુ - વાંદીને.
સવ્વસિદ્ધે - સર્વ એવા તીર્થંકર તથા સિદ્ધ ભગવાનને.
ધમ્માયરિએ - ધર્માચાર્યને.
સવ્વસાહૂઅ - આચાર્ય, ઉપાધ્યાય વગેરે સર્વ સાધુઓને.
ઈચ્છામિ - હું ઈચ્છું છું.
પડિક્કમિઉં - પ્રતિક્રમવાને.
સાવગધમ્માઈઆરસ્સ - શ્રાવક ધર્મને વિષે લાગેલા અતિચારથી.
જો મે - જે મારે.
વયાઈઆરો - વ્રતોને વિષે અતિચાર લાગ્યો હોય.
નાણે - જ્ઞાનને વિષે.
તહ - તથા.
દંસણે - દર્શનને વિષે.
ચરિત્તે - ચારિત્રને વિષે.
સુહુમો - સૂક્ષ્મ.
બાયરો વા - અથવા બાદર.
તં - તેને
નિંદે - હું નિંદુ છું.
ચ - તથા
ગરિહામિ - ગુરુની સાખે ગર્હું છું.
દુવિહે - બે પ્રકારના.
પરિગ્ગહંમિ - પરિગ્રહને વિષે.
સાવજ્જે - સાવદ્ય પાપવાળા.
બહુવિહે - બહુ પ્રકારના.
આરંભે - આરંભ.
કારાવણે - બીજાની પાસે કરાવવાથી.
કરણે - પોતાની જાતે કરવાથી.
અ - અનુમોદવાથી.
પડિક્કમે - પડિક્કમું છું.
દેસિઅં - દિવસ સંબંધી.
સવ્વં - સર્વ અતિચાર પ્રત્યે.
બદ્ધં - બાંધ્યું હોય.
ઈંદિએહિં - ઈન્દ્રિયો વડે કરી.
ચઉહિં - ચાર.
કસાએહિં - કષાયે કરી.
અપ્પસત્થેહિં - અપ્રશસ્ત ભાવે કરી.
રાગેણ - રાગે કરી.
વ - અથવા.
દોસેણ - દ્વેષે કરી.
આગમણે - જતાં.
નિગ્ગમણે - આવતાં.
ઠાણે - મિથ્યાત્વીઓના સ્થાને ઊભા રહેતાં.
ચંકમણે - આમતેમ ફરતાં.
અણાભોગે - ઉપયોગ વિના.

સુશ્રાવક એટલે સાધુતાનો પરમરાગી

અભિઓગે - રાજા અથવા ઘણા લોકોના આગ્રહથી.
નિઓગે - પરાધીનતાના કારણથી.
સંકા - જિનવચનમાં શંકા.
કંખ - અન્ય મતની ઈચ્છા.
વિગિચ્છા - સાધુ-સાધ્વીની મલિનતા દેખી દુર્ગંછા કરવી અથવા ધર્મના ફળનો સંદેહ.
પસંસ - મિથ્યાત્વીની પ્રશંસા.
તહ - તેમજ.
સંથવો - પરિચય.
કુલિંગીસુ - મિથ્યાત્વીનો.
સમ્મત્તસ્સ - સમકિતના.
છક્કાય - છ કાયના.
સમારંભે - સમારંભને વિષે.
પયણે - પોતે રાંધતાં.
પયાવણે - બીજાની પાસે રંધાવતાં.
જે - જે.
દોસા - દોષ લાગ્યા હોય.
અત્તટ્ઠા - પોતાને અર્થે.
પરટ્ઠા - પરને અર્થે.
ઉભયટ્ઠા - પોતાને તથા પરને બંનેને અર્થે.
ચેવ - નિશ્ચે.
પંચણ્હં - પાંચ.
અણુવ્વયાણં - અણુવ્રતને વિષે.
ગુણવ્વયાણં - ગુણવ્રતને વિષે.
તિણ્હં - ત્રણ.
સિક્ખાણં - શિક્ષાવ્રતને વિષે.
ચઉણ્હં - ચાર.
પડિક્કમે - હું પડિક્કમું છું.
પઢમે - પહેલા.
અણુવ્વયંમિ - અણુવ્રતને વિષે.
થૂલગ - સ્થૂળ.
પાણાઈવાય - પ્રાણાતિપાતની.
વિરઈઓ - વિરતિનું ઉલ્લંઘન કરીને.
આયરિયં - જે આચરણ સેવ્યાં હોય.
અપ્પસત્થે - અપ્રશસ્તભાવે વર્તતા.
ઈત્થ - અહીંયા.
પમાયપ્પસંગેણં - પ્રમાદના પ્રસંગથી.
વહ - જીવને મારવો.
બંધ - દોરડા વડે બાંધવો.
છવિચ્છેએ - તેના અવયવને છેદવા.
અઈભારે - તેના ઉપર ઘણો ભાર ભરવો.
ભત્તપાણ - ભાતપાણી-ચારાનો.
વુચ્છેએ - અંતરાય કરવો.
પઢમવયસ્સ - આ પહેલા વ્રતના.

અઈયારે - અતિચારમાં.
બીએ - બીજા.
અણુવ્વયંમિ - અણુવ્રતને વિષે.
પરિથૂલગ - અતિ મોટા.
અલિઅવયણ - જૂઠા વચનની.
વિરઈઓ - વિરતિનું ઉલ્લંઘન કરીને.
સહસા - અણવિચારે.
રહસ્સ - એકાંતે (છાની વાત કરનાર ઉપર રાજ્ય વિરૂદ્ધ ગુન્હો મુકતાં).
દારે - સ્ત્રીએ કહેલી વાત પ્રગટ કરતાં.
મોસુવએસે- ખોટો ઉપદેશ આપતાં
કૂડલેહે - જુઠા દસ્તાવેજ કરવા.
બીઅ - બીજા.
વયસ્સઈયારે - વ્રતના અતિચારને.
તઈએ - ત્રીજા.
અણુવ્વયંમિ - અણુવ્રતને વિષે.
થૂલગ - મોટા (બાદરપણે).
પરદવ્વ - પારકા દ્રવ્યના.
હરણ - હરણની.
વિરઈઓ - વિરતિથી.
તેનાહડપ્પઓગે - ચોરીનો માલ લેવો, ચોરને સહાય આપવી.
તપ્પડિરૂવે - ખોટી વસ્તુને ખરી જેવી કરી વેચવી.
વિરુદ્ધગમણે - દાણચોરી વગેરે રાજ્યવિરુદ્ધ આચરવું.
કૂડતુલ - ખોટા તોલ રાખવા.
કૂડમાણે - ખોટાં માપ રાખવાં.
ચઉત્થે - ચોથા.
અણુવ્વયં - અણુવ્રતને વિષે.
નિચ્ચં - નિત્યે.
પરદારગમણ - પરસ્ત્રી સાથે ગમન કરવાની.
અપરિગ્ગહિઆ - કુંવારી કન્યા અથવા વિધવાની સાથે વિષય સેવવો.
ઈત્તર - બીજાએ થોડા વખત માટે રાખેલી વેશ્યાની સાથે વિષય સેવવો.
અણંગ - ભિન્ન અંગોથી ક્રીડા કરવી.
વિવાહ - પોતાના પુત્ર-પુત્રી સિવાય બીજાના વિવાહ કરવા.
તિવ્વઅણુરાગે - કામભોગને વિષે તીવ્ર અનુરાગ કરવો.
ચઉત્થ - ચોથા.
ઈત્તો - એ પછી.
અણુવ્વએ - અણુવ્રતને વિષે.
પંચમંમિ - પાંચમા.

પરિમાણ પરિચ્છેએ - પરિગ્રહના પરિમાણનું ઉલ્લંઘન કરવાથી.
ધણ - ધન.
ધન્ન - ધાન્ય.
ખિત્ત - ક્ષેત્ર.
વત્થુ - ઘર-હાટ.
રુપ્પ - રૂપું.
સુવન્ને - સોનું.
કુવિઅ - સોના-રૂપા સિવાય બીજી ધાતુઓની વસ્તુને.
પરિમાણે - પરિમાણ ઉપરાંત રાખવાથી.
દુપએ - દાસદાસીઓ વગેરે બે પગવાળાં.
ચઉપ્પયંમિ - ઘોડા વગેરે ચાર પગવાળાં પ્રાણીઓને.
ગમણસ્સ - જવાના.
પરિમાણે - પરિમાણથી અધિક જતાં.
દિસાસુ - દિશામાં.
ઉડ્ઢં - ઊર્ધ્વદિશા.
અહે - અધોદિશા.
તિરિઅં - તિર્છી દિશા.
વુડ્ઢિ - પરિમાણ વધારતાં.
સઈઅંતરદ્ધા - માર્ગમાં અમુક હદની સ્મૃતિનો ભ્રંશ થવાથી વધારે જતાં.
પઢમંમિ - પહેલા.
ગુણવ્વએ - ગુણવ્રતને વિષે.
મજ્જંમિ - મદિરા.
મંસંમિ - માંસ.
પુપ્ફે - પુષ્પ.
ફલે - ફળ.
ગંધ - બરાસ પ્રમુખ ગંધ.
મલ્લે - પુષ્પની માળા.
ઉવભોગ-પરિભોગે - ઉપભોગ પરિભોગ નામના.
બીઅંમિ - બીજા.
ગુણવ્વએ - ગુણવ્રતને વિષે.
સચ્ચિત્તે - સચિત્ત વસ્તુ વાપરવી.
પડિબદ્ધે - સચિત્ત સાથે જોડાયેલી વસ્તુ વાપરવી.
અપોલ - નહિ પકાવેલા પદાર્થ વાપરવા.
દુપ્પોલિઅં - અરધા કાચા પદાર્થ.
આહારે - ખાવાથી.
તુચ્છોસહિ - તુચ્છ પદાર્થ.
ભક્ખણયા - ભક્ષણ કરવાથી.
ઈંગાલી - અંગાર કર્મ-એટલે કુંભાર અને ભાડભુંજા

વગેરેનાં અગ્નિ સંબંધી કર્મ.
વણ - વનકર્મ, એટલે ફળ, ફૂલ, વનસ્પતિ, અનાજ વગેરે, ઉગાડવાં તથા છેદવાનું કર્મ.
સાડી - શકટકર્મ - એટલે ગાડાં, બળદ વગેરે વેચવા, વેચાવવાનું કર્મ.
ભાડી - ભાટિકકર્મ - એટલે ઘોડા, ઉંટ, બળદ વગેરે ભાડે આપવા અપાવવાનું કર્મ.
ફોડી - સ્ફોટિકકર્મ-કુવા, વાવ વગેરે ખોદવા-ખોદાવવાનું કર્મ.
સુવજ્જએ - અત્યંતપણે વર્જવા.
કમ્મં - કર્મ.
વાણિજ્જં - વેપાર.
ચેવ - વળી નિશ્ચે.
દંત - હાથીદાંત, મુક્તાફળ વગેરેનો વેપાર.
લક્ખ - લાખનો વેપાર.
રસ - રસનો વ્યાપાર, ઘી, તેલ, ગોળ વગેરેનો વ્યાપાર.
કેસ - કેશનો વ્યાપાર, મોર, પોપટ, મનુષ્ય અને પશુનો વ્યાપાર.
વિસવિસયં - ઝેરનો વ્યાપાર, અફીણ, સોમલ વગેરેનો તથા શસ્ત્રાદિનો વ્યાપાર.
એવં - એ પ્રમાણે.
ખુ - નિશ્ચયથી.
જંતપિલ્લણ - ઘંટી, ચરખા પ્રમુખ, યંત્રમાં શેરડી, તલ વગેરે પીલાવવા.
કમ્મં - કર્મ.
નિલ્લંછણં - નાક, કાન વીંધવા, વીંધાવવા.
ચ - અને.
દવદાણં - અગ્નિદાહ દેવો.
સર - સરોવર.
દહ - દ્રહ.
તલાય - તળાવને.
સોસં - સુકાવી નાખવાં.
અસઈપોસં - હિંસક જીવો તથા નઠારી સ્ત્રી વગેરેનું પોષણ કરવું.
વજ્જિજ્જા - વર્જવાં.
સત્થ - શસ્ત્ર.
અગ્ગિ - અગ્નિ.
મુસલ - સાંબેલું.

જંતગ - યંત્ર.
તણ - તૃણ.
કટ્ઠે - કાષ્ઠ.
મંત - સર્પ વગેરેને ઉતારવાના મંત્ર.
મૂલ - નાગદમણી પ્રમુખ જડીબુટ્ટી.
ભેસજ્જે - ગોળી, ચૂરણ વગેરે વસ્તુઓ.
દિન્ને - આપવાથી.
દવાવિએ - બીજાની પાસે અપાવવાથી.
વા - અથવા.
ન્હાણ - અણગળ પાણીથી ન્હાવું.
ઉવ્વટ્ટણ - પીઠી વગેરે ચોળી શરીરનો મેલ ઉતારવો.
વન્નગ - અળતો, ગુલાલ વગેરેથી રંગ કરવો.
વિલેવણે - કેસર ચંદન વગેરેનું વિલેપન કરવું.
સદ્દ - શબ્દ.
રૂવ - રૂપ.
રસ - રસ.
ગંધે - ગંધ.
વત્થ - વસ્ત્ર.
આસણ - આસન.
આભરણે - આભૂષણ.

કંદપ્પે - કામભોગની કથા કરવી.
કુક્કુઈએ - લોકોને હાંસી આવે એવી કાયચેષ્ટા કરવી.
મોહરિ - વાચાળપણે અઘટિત વચન બોલવાં.
અહિગરણ - શસ્ત્ર વગેરે સજ્જ કરવા.
ભોગઅઈરિત્તે - ઉપભોગ-પરિભોગની વસ્તુ ખપ કરતાં વિશેષ રાખવી.
દંડમિ અણટ્ઠાએ - અનર્થદંડ વિરમણ નામના.
તઈઅંમિ - ત્રીજા.
ગુણવ્વએ - ગુણવ્રતને વિષે.
તિવિહે - ત્રણ પ્રકારના.
દુપ્પણિહાણે - દુ:પ્રણિધાન દુષ્ટ યોગ વ્યાપારમાં.
અણવટ્ઠાણે - અવિનયપણે, બે ઘડી કરતાં ઓછા વખતે સામાયિક પારવું.
સઈવિહૂણે - પ્રમાદથી સામાયિક લીધું છે કે નહિ તે યાદ ન રહેવું.
વિતહકએ - વિતથપણે અર્થાત્ ખોટી રીતે કરતાં.
પઢમે - પ્રથમ.
સિક્ખાવએ - શિક્ષાવ્રતને વિષે.

આણવણે - નિયમિત ભૂમિમાં બહારથી કાંઈ ચીજ મંગાવવી.
પેસવણે - પરિમાણ ઉપરાંત ભૂમિને વિષે પોતાના કાર્ય માટે બીજાને મોકલવા.
સદ્દે - પરિમાણ ઉપરાંત ભૂમિએ રહેલાને ખોંખારાદિકથી જણાવવું.
રૂવે - રૂપ દેખાડીને પોતાની જાણ કરવી.
પુગ્ગલક્ખેવે - પદાર્થ નાખી પોતાપણું જણાવવું.
દેસાવગાસિઅંમિ - દેશાવકાશિક નામના.
બીએ - બીજા.
સિક્ખાવએ - શિક્ષાવ્રતને વિષે.
સંથારા - સંથારા સંબંધી.
ઉચ્ચારવિહિ- લઘુનીતિ તથા વડીનીતિ સંબંધી.
પમાય - પ્રમાદ.
તહ ચેવ - તેમ વળી.
ભોયણાભોએ - ભોજન સંબંધી ચિંતા કરવી.
પોસહવિહિ - પોસહનો વિધિ.
વિવરીએ - વિપરીત કરવાથી.
તઈએ - ત્રીજા.
સિક્ખાવએ - શિક્ષાવ્રતને વિષે.
સચ્ચિત્તે - સચિત્ત વસ્તુ.
નિકખિવણે - નાંખવી.
પિહિણે - દેવા યોગ્ય વસ્તુને સચિત્ત પદાર્થ વડે ઢાંકવી.
વવએસ - નહિ દેવાની બુદ્ધિએ પોતાની વસ્તુને પારકી કહેવી અને દેવાની બુદ્ધિએ પરની વસ્તુને પોતાની કહેવી.
મચ્છરે - ક્રોધ, અભિમાન, ઈર્ષ્યા કરતાં દાન દેવું.
ચેવ - નિશ્ચે.
કાલાઈક્કમદાણે - ગોચરીનો કાળ વીતી જતાં મુનિને આમંત્રણ કરવું.
ચઉત્થે - ચોથા.
સુહિએસુ - જ્ઞાનાદિકને વિષે જેનું હિત છે એવા સુવિહિતને વિષે અથવા સુખીને વિષે.
દુહિએસુ - વ્યાધિથી પીડાએલા તપે કરી દુર્બળ એવા દુઃખીને વિષે.
જા - જે.
મે - મને.

અસ્સંજએસુ અ - નથી.
સ્વં - સ્વછંદે
યત - યત્ન એટલે પોતાની સ્વેચ્છાએ વિચરવાવાળા નહીં પણ ગુરુની આજ્ઞાએ વિચરવાવાળા એવા સુસાધુને વિષે.
અણુકંપા - અનુકંપા-દયા.
સાહૂસુ - સાધુને વિષે.
સંવિભાગો - સંવિભાગ.
ચરણ - ચરણસિત્તરી.
કરણ - કરણસિત્તરી.
જુત્તેસુ - સહિત એવા.
સંતે - હોવા છતાં.
ફાસુઅદાણે - નિર્દોષ અશનાદિક.
ઈહલોએ - આલોકને વિષે.
પરલોએ - પરલોકને વિષે.
જીવિઅ - જીવવાની.
મરણે - મરવાની.
આસંસપઓગે - વાંચ્છાનો-મનનો વ્યાપાર.
પંચવિહો - પાંચ પ્રકારના.
મા - ન.
મજ્ઝ - મને.
હુજ્જ - હોજો.
મરણંતે - મરણાંત સુધી.
કાએણ - કાયોત્સર્ગ વગેરે કાયાના વ્યાપારથી.
કાઈઅસ્સ - કાયાથી વધ વગેરે કરાયેલા અતિચારને
વાઈઅસ્સ - વચનના અતિચારને
વાયાએ - જિનસ્તવ વગેરે વચનના વ્યાપારથી.
મણસા - મન વડે.
માણસિઅસ્સ - મનના અતિચારને
વંદણ - બે પ્રકારનાં વંદન.
વય - બાર પ્રકારના વ્રત.
સિક્ખા - બે પ્રકારની શિક્ષા.
ગારવેસુ - ત્રણ ગારવને વિષે.
સન્ના - ચાર સંજ્ઞા.
કસાય - ચાર કષાય.
દંડેસુ - ત્રણ દંડને વિષે.
ગુત્તીસુ - ત્રણ ગુપ્તિને વિષે.
સમિઈસુ - પાંચ સમિતિને વિષે
સમ્મદિટ્ઠી - સમ્યગ્દષ્ટિ.
જીવો - જીવ.
જઈવિ હુ - જો કે નિશ્ચયે.
પાવં - પાપ.
સમાયારે - કરે.
કિંચિ - થોડું.
અપ્પો - અલ્પ.
સિ - તેનો (શ્રાવકનો).

બંધો - બંધ.

જેણ - કારણ કે.

નિદ્ધંધસં - નિર્દયપણે હિંસાનો વ્યાપાર.

કુણઈ - કરે.

તંપિ હુ - તેને પણ નિશ્ચયે.

સપડિક્કમણં - પ્રતિક્રમણ કરવાથી યુક્ત.

સપ્પરિઆવં - પશ્ચાત્તાપ કરવાથી યુક્ત.

સઉત્તરગુણં - ગુરુએ આપેલાં પ્રાયશ્ચિત કરવાથી યુક્ત.

ખિપ્પં - શીઘ્રપણે.

ઉવસામેઈ - શમાવે છે.

વાહિવ્વ - વ્યાધિની જેમ.

સુસિક્ખિઓ - સારી રીતે શીખેલો

વિજ્જો - વૈદ્ય.

જહા - જેમ.

વિસં - ઝેરને.

કુટ્ઠગયં - શરીરમાં વ્યાપેલા.

મંતમૂલ - મંત્ર મૂળના.

વિસારયા - જાણનારા.

વિજ્જા - વૈદ્યો.

હણંતિ - હણે છે.

મંતેહિં - મંત્રો વડે.

તો - તેથી.

નિવ્વિસં - વિષ રહિત.

અટ્ઠવિહં - આઠ પ્રકારના.

કમ્મં - કર્મને.

રાગદોસ - રાગદ્વેષથી.

સમજ્જિઅં - બાંધેલાં.

આલોઅંતો - ગુરુની સમીપે, પોતાનાં પાપ પ્રકાશતો.

નિંદંતો - આત્માની સાખે નિંદતો.

ખિપ્પં - શીઘ્ર.

હણઈ - હણે છે.

સુસાવઓ - ભલો શ્રાવક.

કયપાવો - કર્યું છે પાપ જેણે એવો.

અવિ - પણ.

મણુસ્સો - મનુષ્ય.

આલોઈય - પાપને પ્રકાશ કરતો.

નિંદિય - આત્માની સાખે નિંદતો.

ગુરુસગાસે - ગુરુની સમીપે.

અઈરેગ - અતિશય.

લહુઓ - હલકો.

ઓહરિઅભરુવ્વ - જેમ ભારને ઉતારીને.

ભારવહો - ભારને વહન કરનાર

આવસ્સએણ - આવશ્યક કરવાથી.

બહુરઓ - આરંભ તથા પરિગ્રહથી ઘણાં પાપવાળો.
દુક્ખાણં - પાપરૂપ દુઃખનો.
અંતકિરિઅં - નાશ.
કાહી - કરશે.
અચિરેણ - થોડા.
કાલેણ - કાળમાં.
આલોયણા - આલોવવાની રીતિ.
બહુવિહા - બહુ પ્રકારની છે.
સંભરિઆ - સંભારી હોય.
પડિક્કમણકાલે - પ્રતિક્રમણ કરવાને અવસરે.
મૂલગુણ - મૂળગુણને વિષે.
ઉત્તરગુણે - ઉત્તરગુણને વિષે.
નિંદે - હું નિંદુ છું.
ગરિહામિ - ગુરુની સાખે ગર્હું છું.
ધમ્મસ્સ - શ્રાવક ધર્મને.
કેવલિપન્નત્તસ્સ - કેવળીભાષિત
અબ્ભુટ્ઠિઓમિ - હું ઉઠ્યો છું.
આરાહણાએ - આરાધનાને માટે
વિરઓમિ - હું નિવર્ત્યો છું.
વિરાહણાએ - ધર્મની વિરાધનાથી.
પડિક્કંતો - પાપથી નિવર્ત્યો થકો.
ચિર-સંચિઅ - લાંબા કાળથી એકઠાં કરેલાં.
પણાસણીઈ - નાશ કરનારી.

ભવ - ભવને.
સયસહસ્સ - શતસહસ્ર લાખ.
મહણીએ - હણનારી.
વિણિગ્ગય - મુખથી નીકળેલી.
કહાઈ - કથાએ કરવે કરીને.
વોલંતુ - વ્યતીત થાઓ.
દિઅહા - દિવસો.
મમ - મારે.
મંગલં - મંગળરૂપ હો.
અરિહંતા - અરિહંત ભગવાન.
સિદ્ધા - સિદ્ધ ભગવાન.
સાહૂ - સાધુ મહારાજ.
સુઅં - શ્રુતધર્મ.
ધમ્મો - ચારિત્ર ધર્મ.
સમ્મદિટ્ઠી - સમ્યગ્દષ્ટિ.
દેવા - દેવતાઓ.
દિંતુ - આપો.
સમાહિં - ચિત્તની સ્થિરતા.
બોહિં - સમ્યક્ત્વ.
પડિસિદ્ધાણં - નિષેધવા યોગ્ય અશુભ કાર્ય.
કરણે - કરવાથી.
કિચ્ચાણં - કરવા યોગ્ય શુભ કાર્ય.
અકરણે - ન કરવાથી.
પડિક્કમણં - પ્રતિક્રમણ છે.
અસદહણે - સૂક્ષ્મ વિચાર ઉપર

શ્રદ્ધા ન કરવાથી.
વિવરીય - વિપરીત.
પરૂવણાએ - પ્રરૂપણા કરવાથી.
ખામેમિ - ખમાવું છું.
સવ્વજીવે - સર્વ જીવોને.
સવ્વે - સર્વ.
જીવા - જીવો.
ખમંતુ - ખમજો.
મે - મારે.
મિત્તી - મૈત્રી છે.
સવ્વભૂએસુ - સર્વ જીવોની સાથે.
વેરં - વૈરભાવ.
મજ્ઝ - મારે.
કેણઈ - કોઈ જીવ સાથે.
અહં - મેં.

આલોઈઅ - પાપ આલોચ્યું (પ્રકાશ્યું).
નિંદિઅ - આત્માની સાખે નિંદા કરી.
ગરહિઅ - ગુરુ સાખે ગર્હણા કરી.
દુગંછિઅં - દુર્ગંછા કરીને.
સમ્મં - સમ્યક્ પ્રકારે.
તિવિહેણ - ત્રિવિધે - મન, વચન, કાયાએ કરી.
પડિક્કંતો - પડિક્ક્મતો થકો (પાછા હઠતો થકો).
વંદામિ - હું વંદના કરું છું.
જિણે - જિનને.
ચઉવ્વીસં - ચોવીશ.

ધારણા અભિગ્રહ પચ્ચક્ખાણ

કારણઃ આ પચ્ચક્ખાણનો મુખ્ય હેતુ જીવનમાં શિસ્ત અને સંયમ લાવવાનો છે. મનમાં જે ચોક્કસ ધારણા કે નિશ્ચય કર્યો હોય, તેને ધાર્મિક વિધિ દ્વારા દૃઢ કરવા માટે આ પચ્ચક્ખાણ લેવામાં આવે છે. આ પચ્ચક્ખાણ શ્રાવક જીવનમાં નાના-નાના નિયમો દ્વારા મોટા ફળની પ્રાપ્તિ કરાવનારું છે.

ફાયદા

૧ **સંકલ્પ શક્તિઃ** આ પચ્ચક્ખાણથી વ્યક્તિની ઈચ્છાશક્તિ અને સંકલ્પ શક્તિ મજબૂત બને છે.

૨ **અવિરતિનો નાશઃ** જે બાબતનો ત્યાગ કર્યો હોય, તેટલા સમય માટે પાપ કર્મોથી બચી શકાય છે.

૩ **ધાર્મિક શિસ્તઃ** જીવનમાં ક્રમબદ્ધ રીતે ધર્મનું પાલન કરવાની આદત પડે છે.

પચ્ચક્ખાણ લેવાની રીત :

બે હાથ જોડી, મનમાં દૃઢ સંકલ્પ કરીને નીચે મુજબ બોલીને પચ્ચક્ખાણ લેવુંઃ

'ધારણા અભિગ્રહ પચ્ચક્ખાઈ (પચ્ચક્ખામિ) અન્નત્થણાભોગેણં, સહસાગારેણં, મહત્તરાગારેણં, સવ્વસમાહિવત્તિયાગારેણં વોસિરઈ (વોસિરામિ).'

- **લેવાની પદ્ધતિઃ** શક્ય હોય ત્યાં સુધી કોઈ પણ નિયમ કે પચ્ચક્ખાણ ગુરુ ભગવંત પાસે જ લેવો જોઈએ. જો ગુરુ ભગવંતનો સંયોગ ન હોય, તો ઉપર મુજબ સાક્ષી બોલીને જાતે નિયમ લઈ શકાય છે. જાતે નિયમ લીધા પછી, જ્યારે પણ ભવિષ્યમાં ગુરુ ભગવંતનો મેળાપ થાય, ત્યારે તેમની પાસે આ પચ્ચક્ખાણ ફરીથી વિધિવત લેવું જોઈએ.

- **નિયમનો પ્રકારઃ** કોઈ પણ પ્રકારનો નાનો કે મોટો નિયમ આ પચ્ચક્ખાણ દ્વારા લઈ શકાય છે. તમે મનમાં જે વસ્તુ કે કાર્યનો

ત્યાગ કરવાનો નિશ્ચય કર્યો હોય, તેટલા સમય સુધી તે વસ્તુનો ત્યાગ આ પચ્ચક્ખાણથી ગણાય છે. ઉદાહરણઃ જેમ કે, કોઈ એવો અભિગ્રહ લે કે 'હું એક વર્ષ સુધી દરેક પાંચ તિથિએ લીલોતરીનો ત્યાગ કરીશ.'

મુટ્ઠિસહિઅં પચ્ચક્ખાણ

કારણઃ આ પચ્ચક્ખાણનું મુખ્ય કારણ અવિરતિનો ત્યાગ છે. જે શ્રાવક-શ્રાવિકા એક ક્ષણ પણ પચ્ચક્ખાણ વગર રહેવા માંગતા નથી, તેમના માટે આ પચ્ચક્ખાણ ખૂબ જ ઉપયોગી છે. દરેક વખતે વાપરીને ઊભા થતી વખતે મુટ્ઠિસહિઅં પચ્ચકખાણ લેવાની ટેવ પાડીએ, તો દિવસના ૨૧-૨૨ કલાક વિરતિનો લાભ મળે.

ફાયદાઃ આ પચ્ચક્ખાણ વારંવાર લેવાથી ઘણો મોટો આત્મિક લાભ મળે છેઃ

૧ **એકાસણું કરનારનેઃ** જો રોજ આ પચ્ચક્ખાણ લેવામાં આવે, તો એક મહિનામાં લગભગ ૨૯ ઉપવાસ જેટલું પુણ્ય મળી શકે છે.

૨ **બિઆસણું કરનારનેઃ** એક મહિનામાં લગભગ ૨૮ ઉપવાસ જેટલો લાભ મળે છે.

૩ **સામાન્ય શ્રાવકનેઃ** જે કોઈ તપ નથી કરતા, તેઓ પણ જો વારંવાર આ પચ્ચક્ખાણ લે તો તેમનો દિવસ વિરતિપણામાં (સંયમમાં) ગણાય છે અને અઢળક પુણ્યનું ભાથું બંધાય છે.

પચ્ચકખાણ લેવાની રીતઃ

બે હાથ જોડીને નીચે મુજબ બોલીને પચ્ચક્ખાણ લેવું.

'મુટ્ઠિસહિઅં પચ્ચક્ખાઇ (પચ્ચક્ખામિ) અન્નત્થણાભોગેણં સહસાગારેણં મહત્તરાગારેણં સવ્વસમાહિવત્તિયાગારેણં વોસિરઇ (વોસિરામિ). '

લેવાનો સમય અને નિયમ

- **સમયઃ** આ પચ્ચક્ખાણ દિવસ દરમિયાન ગમે ત્યારે લઈ શકાય છે.

- **નિયમઃ** પચ્ચક્ખાણ લીધા પછી જ્યાં સુધી મુઠ્ઠી વાળીને નવકાર ગણવામાં ન આવે, ત્યાં સુધી ચારે આહાર (અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ) નો ત્યાગ રહે છે.

પચ્ચક્ખાણ પારવાની રીતઃ આ પચ્ચક્ખાણ બે રીતે પાળી શકાય છેઃ

૧. જમીન કે આસન પર બેસીને, મુઠ્ઠી વાળીને ૩ નવકાર ગણીને પારી શકાય.

૨. અથવા ૧ નવકાર + પારવાનું સૂત્ર + ૧ નવકાર ગણીને પારી શકાય.

પારવાનું સૂત્રઃ

'મુટ્ઠિસહિઅં (મુઠસી) પચ્ચક્ખાણ ફાસિઅં પાલિઅં સોહિઅં તીરિઅં કીટ્ટિઅં આરાહિઅં, જં ચ ન આરાહિઅં તસ્સ મિચ્છા મિ દુક્કડં.'

પદાર્થ : ભક્ષ્યાભક્ષ્ય ભાગ - ૨

શાસ્ત્રોમાં ૨૨ પ્રકારના અભક્ષ્ય બતાવ્યા છે, જેમાંથી કેટલાક નીચે મુજબ છે.

૧૯. દ્વિદળઃ કાચાં (સરખાં ગરમ ન કરેલાં) દૂધ-દહીં કે છાસ સાથે કઠોળ ભેગું થવાથી તેમાં અસંખ્ય બેઇંદ્રિય જીવો ઉત્પન્ન થાય છે.

- કઢી, ગટ્ટાનું શાક, મેથીનાં થેપલાં, ઢોસા-ઢોકળાં-ઇડલી વગેરે બનાવતી વખતે; દહીં-છાસ ગરમ કર્યા વગર જ લોટમાં નાખતા હોય છે, તેથી દ્વિદળ થાય છે.
- રાયતું-દહીંવડાં વગેરેમાં મોટે ભાગે દહીં ગરમ કરાતું ન હોવાથી દ્વિદળ થાય છે.
- બજારમાં મળતા કેરીના રસમાં કાચું દૂધ નાખેલું હોય છે. તેની સાથે મગની દાળ, કઢી, વટાણા વગેરે શાક, ચણાના લોટના ફરસાણ ખાવાથી દ્વિદળ થાય છે.

- સામાન્ય ગરમ દૂધમાં ઈન્સ્ટન્ટ કોફી કે ચાની બેગ મેળવીને બનાવેલા ચા-કોફી સાથે ગાંઠીયા વગેરે ખાવાથી દ્વિદળ થાય છે.
- કાચાં દૂધ - દહીં - છાસ; જેમ મગ - ચણા - અડદ - તુવરદાળ વગેરે કઠોળ સાથે દ્વિદળ થાય, તેમ લીલા વટાણા, લીલી ચોળી, લીલી - સૂકી મેથીની ભાજી, ગુવારફળી, વાલોળ, લીલવા વગેરે સાથે પણ દ્વિદળ થાય છે.

૨૦. **રાત્રિભોજન :** જૈન પરંપરામાં રાત્રિભોજનને ‘નરકનું પ્રથમ દ્વાર’ માનવામાં આવે છે. સૂર્યાસ્ત પછી વાતાવરણમાં અસંખ્ય સૂક્ષ્મ જીવો (ત્રસ જીવો) ઉત્પન્ન થાય છે. રાત્રે ખાવાથી આ જીવોની અજાણતા પણ હિંસા થાય છે, જે પાપનું કારણ બને છે. વીજળીના પ્રકાશમાં પણ તે જીવો દેખાતા નથી, પણ ભોજનમાં પડે છે, આનાથી શારીરિક નુકસાન તો થાય જ છે, જીવહિંસા પણ થાય છે.

૨૧. **ચલિત-રસ (વાસી) :** ખાદ્ય પદાર્થો અમૂક સમય મર્યાદા પછી બગડવા માંડે છે, એના ગંધ, સ્વાદ વગેરે બદલાય જાય છે તેને ચલિત રસ કહેવામાં આવે છે. તેમાં અસંખ્ય બેઈન્દ્રિય જીવો તથા લીલ, ફુગ ઉત્પન્ન થાય છે, માટે આવા ચલિત રસ વાળા પદાર્થો અભક્ષ્ય છે

- **એક દિવસ :** રોટલા - રોટલી, ભાખરી, થેપલા, ઈડલી, ઢોંસા, કચોરી, સમોસા વગેરે જે દિવસે બનાવ્યા હોય તે જ દિવસે ચાલે, બીજે દિવસે વાસી ગણાય છે. તેમાં પાણીનો અંશ હોવાને કારણે લાળીયા બેઈન્દ્રિય જીવો ઉત્પન્ન થાય છે માટે તે ખવાય નહીં તેમજ કુતરા કે અન્ય પ્રાણીને પણ ખવડાવાય નહીં. પાકી ચાસણી વિનાના પેંડા બીજે દિવસે ન ચાલે. જો ચટણી વાટતા પાણી નાંખ્યું હોય અથવા મેથી, દાળીયા, ચણા નો લોટ વગેરે ભેળવ્યો હોય તો ચટણી બીજે દિવસે વાસી બને છે. ચટણી બનાવતા કોથમીર, મરચાં પાણી થી ધોયા હોય તો પાણી ચટણીમાં રહી જવાથી તે ચટણી બીજે દિવસે અભક્ષ્ય બને છે.

- ખાસ ધ્યાનમાં રાખવું કાળ થતાં પૂર્વે પણ રંગ-સ્વાદ બદલાઈ જાય તો તે જીવોત્પત્તિ થયાની નિશાની હોવાથી અભક્ષ્ય બને.

૨૨. **બોળ-અથાણું :** કેરી, ગુંદા, ખારેક, મરચા વગેરેનું સુકવેલું અથાણું તડકા બરાબર દેવાયા ન હોય અને વાળ્યું વળી શકતું હોય તો તેવું અથાણું ત્રણ દિવસ ઉપરાંત અભક્ષ્ય થાય. ઘણાં કહે છે ત્રણ તડકા આપીને અથાણું બનાવ્યું છે, ત્રણ તડકા દેવા તેવું નહિં પણ જ્યાં સુધી બંગડી જેવું સૂકાય નહિં ત્યાં સુધી પાંચ સાત કે વધારે દિવસ પણ તડકા દેવા જોઈએ. તે મુજબ સુકવ્યા બાદ રાઈ, ગોળ અને તેલબુડ(અથાણામાં તે ચીજ ઉપર ડુબતી રહે તેવું તેલ) હોય તો તેવું અથાણું વર્ણ-ગંધ-રસ-સ્પર્શ ફરે નહિ ત્યાં સુધી ભક્ષ્ય સંભવે છે પણ તેલ ઓછું હોય તો વેળાસર બગડી અભક્ષ્ય થાય.

- **અન્ય પદાર્થો**
- સૂર્યના આદ્રા નક્ષત્ર પ્રવેશ થી અભક્ષ્ય થતી વસ્તુઓ - કાચી-પાકી કેરી, રાયણ, જાંબુ આ બધું સૂર્યના સ્વાતિ નક્ષત્રમાં પ્રવેશ સુધી અભક્ષ્ય રહે.
- લીંબુનાં ફૂલ, સાબુદાણા, શિંગોડા વગેરેના ઉત્પાદનની પ્રક્રિયા હિંસક હોવાથી અભક્ષ્ય છે.
- ફલાવરમાં પુષ્કળ ત્રસ જીવો છુપાયેલા હોવાથી ન વાપરવા જોઈએ.
- બજારના રવો, મેંદો, બેસન, બિસ્કીટ વગેરેના પીસવાની તથા ઉત્પાદનની પ્રક્રિયામાં જયણા પળાતી નથી, કાળ જળવાતો નથી. તેથી ન વાપરવા જોઈએ.
- વિનેગર, યીસ્ટ વગેરે પદાર્થોમાં પુષ્કળ જીવોત્પત્તિ હોવાની સંભાવના છે.

શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે એક જીવને અભયદાન આપો કે સુવર્ણના મેરુ જેટલું દાન આપો તો તેમાં એક જીવને અભયદાન આપ્યાનું ફળ વધશે. આ બધા અભક્ષ્યોનો સર્વથા પ્રકારે ત્યાગ કરવાથી અસંખ્ય અને અનંત જીવોને અભયદાન આપ્યાનું ફળ મળે છે.

મૌખિક - ધો. ૧૪

સૂત્ર	:	જીવવિચાર	૫૦
પ્રશ્નોત્તરી	:	જીવવિચાર પ્રશ્નોત્તરી	૫૦
			૧૦૦

મૌખિક - ધો. ૧૫

સૂત્ર	:	નવતત્ત્વ	૫૦
પ્રશ્નોત્તરી	:	નવતત્ત્વ પ્રશ્નોત્તરી	૫૦
			૧૦૦

મૌખિક - ધો. ૧૬

સૂત્ર	:	પ્રથમ કર્મગ્રંથ	૫૦
પ્રશ્નોત્તરી	:	પ્રથમ કર્મગ્રંથ પ્રશ્નોત્તરી	૫૦
			૧૦૦

મૌખિક - ધો. ૧૭

સૂત્ર	:	તત્ત્વાર્થ સૂત્ર - ૧ થી ૫ અધ્યાય	૫૦
પ્રશ્નોત્તરી	:	તત્ત્વાર્થ સૂત્ર - ૧ થી ૫ અધ્યાય અર્થ	૫૦
			૧૦૦

મૌખિક - ધો. ૧૮

સૂત્ર	:	તત્ત્વાર્થ સૂત્ર - ૬ થી ૧૦ અધ્યાય	૫૦
પ્રશ્નોત્તરી	:	તત્ત્વાર્થ સૂત્ર - ૬ થી ૧૦ અધ્યાય અર્થ	૫૦
			૧૦૦

લેખિત ધો. ૧

મૂળ સૂત્ર	: નવકાર થી વંદિત્તુ
અર્થ	: નવકાર થી સામાઈય વયજુત્તો
વિધિ	: દેવવંદનની વિધિ
ચૈત્યવંદન	: શ્રી આદિશ્વર ભગવાનનું - આદિદેવ અલવેસરૂ
સ્તવન	: શ્રી આદિશ્વર ભગવાનનું - જગ જીવન જગ વાલહો
થોય	: શ્રી આદિ જિનવર રાયા
રત્નાકર પચ્ચીસી	: ૧ થી ૫ ગાથા
રાજનગર પ્રશ્નોત્તરી	: ૩૧ થી ૬૦(૧)

શ્રી આદિશ્વર ભગવાનનું ચૈત્યવંદન

આદિદેવ અલવેસરૂ, વિનીતાનો રાય;
નાભિરાયા કુલમંડણો, મરૂદેવા માય.
પાંચસો ધનુષ્યની દેહડી, પ્રભુજી પરમ દયાલ;
ચોરાશી લાખ પૂર્વનું, જસ આયુ વિશાલ.
વૃષભ લંછન જિન વૃષધરૂ એ, ઉત્તમ ગુણમણીખાણ;
તસ પદપદ્મ સેવન થકી, લહીએ અવિચલ ઠાણ.

શ્રી આદિશ્વર ભગવાનનું સ્તવન

જગજીવન જગવાલહો, મરુદેવીનો નંદ લાલ રે,
મુખ દીઠે સુખ ઊપજે, દરિશન અતિહિ આનંદ લાલ રે. (૧)

આંખડી અમ્બુજ પાંખડી, અષ્ટમી શશિ સમ ભાલ લાલ રે;
વદન તે શારદ ચંદલો, વાણી અતિહિ રસાલ લાલ રે. (૨)

લક્ષણ અંગે વિરાજતાં, અડહિય સહસ ઉદાર લાલ રે;
રેખા કર ચરણાદિકે, અભ્યંતર નહિ પાર લાલ રે. (૩)

ઈન્દ્ર ચન્દ્ર રવિ ગિરિતણાં, ગુણ લહી ઘડિયું અંગ લાલ રે;
ભાગ્ય કિહાં થકી આવીયું, અચરિજ એહ ઉત્તુંગ લાલ રે. (૪)

ગુણ સઘળા અંગી કર્યા, દૂર કર્યા સવિ દોષ લાલ રે;
વાચક "જશવિજયે" થુણ્યો, દેજો સુખનો પોષ લાલ રે. (૫)

લેખિત ધો. ૨

મૂળ સૂત્ર	: આયરિય ઉવજ્ઝાએ થી સકલતીર્થ સ્નાતસ્યા
અર્થ	: જગચિંતામણિ થી સંસારદાવાનલ
વિધિ	: રાઈ પ્રતિક્રમણની વિધિ તપચિંતવણીનો કાઉસ્સગ્ગ
ચૈત્યવંદન	: શ્રી સીમંધર જગધણી શ્રી શત્રુંજય સિદ્ધક્ષેત્ર
સ્તવન	: સુણો ચંદાજી વિમલાચલ નિતુ નંદીએ
થોય	: શ્રી સીમંધર જિનવર
	: શ્રી શત્રુંજય મંડણ
રત્નાકર પચ્ચીસી	: ૬ થી ૧૦ ગાથા
રાજનગર પ્રશ્નોત્તરી	: ૬૧ થી ૯૦

તપ ચિંતવણીના કાઉસ્સગ્ગમાં કરવાનું ચિંતન

શ્રી પ્રભુ વીરે ૬ મહિનાના ચોવિહારા ઉપવાસ કર્યા હતા - મારી શક્તિ નથી, પરિણામ નથી.

ચંપા શ્રાવિકાએ ૬ મહિનાના તિવિહારા ઉપવાસ કર્યા હતા - મારી શક્તિ નથી, પરિણામ નથી.

હે ચેતન! ૫ મહિનાના ઉપવાસ કર- મારી શક્તિ નથી, પરિણામ નથી.
હે ચેતન! ૪ મહિનાના ઉપવાસ કર- મારી શક્તિ નથી, પરિણામ નથી.
હે ચેતન! ૩ મહિનાના ઉપવાસ કર- મારી શક્તિ નથી, પરિણામ નથી.
હે ચેતન! ૨ મહિનાના ઉપવાસ કર- મારી શક્તિ નથી, પરિણામ નથી.
હે ચેતન! દોઢ મહિનાના ઉપવાસ કર - મારી શક્તિ નથી, પરિણામ નથી.
એમ એકેક ન્યૂન કરતાં...૪૪ દિવસ, ૪૩ દિવસ... ઉપવાસ કર - મારી શક્તિ નથી, પરિણામ નથી.
માસક્ષમણ કર - મારી શક્તિ નથી, પરિણામ નથી.
૨૯ ઉપવાસ કર - મારી શક્તિ નથી, પરિણામ નથી.
૨૮ ઉપવાસ કર - મારી શક્તિ નથી, પરિણામ નથી.
એમ એકેક ન્યૂન કરતાં....૧૭ ઉપવાસ કર - મારી શક્તિ નથી, પરિણામ નથી.
ચોત્રીસ-ભત્ત કર - મારી શક્તિ નથી, પરિણામ નથી.
બત્રીસ-ભત્ત કર - મારી શક્તિ નથી, પરિણામ નથી.
એમ બે-બે ઓછાં કરતાં...દશ-ભત્ત કર - મારી શક્તિ નથી, પરિણામ નથી.
અટ્ઠમ કર - મારી શક્તિ નથી, પરિણામ નથી.
આ રીતે છટ્ઠ, ઉપવાસ, આયંબિલ, નીવી, એકાસણું, બિયાસણું, પુરિમઢ્ઢ, સાઢ્ઢપોરિસી, પોરિસી, નવકારશી સુધી વિચારવું.

પૂર્વે વધુમાં વધુ જે તપ કર્યો હોય તે તપ આવે ત્યારથી મારી શક્તિ નથી, પરિણામ નથી, ના બદલે શક્તિ છે, પરિણામ નથી વિચારવું.

આજે જે તપ કરવાનો હોય તે તપ આવે ત્યારે શક્તિ છે, પરિણામ છે એમ વિચારવું. ત્યાર પછીનો તપ ચિંતવ્યા વિના જ 'નમો અરિહંતાણં' કહીને કાયોત્સર્ગ પારવો.

લેખિત ધો. ૩

મૂળ સૂત્ર	: સકલાર્હત્, સંતિકરમ્, મોટીશાન્તિ
અર્થ	: પુક્ખરવરદીવઢ્ઢે થી ઈચ્છામિ પડિક્કમિઉં સુધી
વિધિ	: દેવસિ પ્રતિક્રમણની વિધિ
સજ્ઝાય	: પ્રણમું તુમારા પાય પ્રસન્નચંદ્ર
રત્નાકર પચ્ચીસી	: ૧૧ થી ૧૫
રાજનગર પ્રશ્નોત્તરી	: ૯૧ થી ૧૨૦ (રાજનગર જ્ઞાનમાળા)

લેખિત ધો. ૪

મૂળ સૂત્ર	: અજિતશાંતિ, તિજયપહુત્ત
અર્થ	: વંદિત્તુ સૂત્ર
વિધિ	: મુહપત્તિ પડિલેહણના ૫૦ બોલ
ચૈત્યવંદન	: પર્વ પર્યુષણ ગુણનીલો
સ્તવન	: સુણજો સાજન સંત
થોય	: પુણ્યનું પોષણ
રત્નાકર પચ્ચીસી	: ૧૬ થી ૨૦
રાજનગર પ્રશ્નોત્તરી	: ૧૨૧ થી ૧૩૯ (રાજનગર જ્ઞાનમાળા)

લેખિત ધો. ૫

મૂળ સૂત્ર	: અતિચાર, ભક્તામર
અર્થ	: આયરિય ઉવજ્ઝાએ થી સકલતીર્થ
વિધિ	: પક્ખિ, ચઉમાસી સંવત્સરી અને છીંકના કાઉસ્સગ્ગની
રત્નાકર પચ્ચીસી	: ૨૧ થી ૨૫
રાજનગર પ્રશ્નોત્તરી	: ૧૪૦ થી ૧૫૫ (રાજનગર જ્ઞાનમાળા)

બ્રહ્મચર્ય એ મનને સ્થિર કરવાની સ્થંભીની વિદ્યા છે

લેખિત ધો. ૬

મૂળ સૂત્ર	: નમિઉણ, કલ્યાણ મંદિર
અર્થ	: સ્નાતસ્યા, સકલાર્હત્
સ્તવન	: ૨૭ ભવની ઢાળ પહેલી (દુહો : શ્રી શુભવિજય સુગુરુ નમી, પહેલે ભવે)
થોય	: મનોહર મૂર્તિ મહાવીર તણી
સજ્ઝાય	: જુઓ રે જુઓ જૈનો કેવા વ્રતધારી
રાજનગર પ્રશ્નોત્તરી	: ૧૫૬ થી ૧૭૫ (રાજનગર જ્ઞાનમાળા)

લેખિત ધો. ૭

મૂળ સૂત્ર	: જીવવિચાર
અર્થ	: જીવવિચાર, સંતિકરમ્
સ્નાત્ર	: સ્નાત્રની વિધિ, સરસ શાન્તિ સુધારસ થી શુભ લગ્ને જિન...
સ્તવન	: ૨૭ ભવની ઢાળ બીજી.. (નવો વેષ રચે)
થોય	: જય જય ભવિહિતકર
સજ્ઝાય	: જગત હે સ્વાર્થ કા સાથી (વૈરાગ્યની)
રાજનગર પ્રશ્નોત્તરી	: ૧૭૬ થી ૨૧૦ (રાજનગર જ્ઞાનમાળા)

લેખિત ધો. ૮

મૂળ સૂત્ર	: નવતત્વ
અર્થ	: નવતત્વ
સ્નાત્ર	: સાંભળો કળશથી પૂર્ણ
સ્તવન	: ૨૭ ભવની ઢાળ ત્રીજી (પાંચમે ભવે)
થોય	: જીવાજીવા પુન્ય
સજ્ઝાય	: જોઈતું નથી જોઇતું નથી (ઘડપણની)
રાજનગર પ્રશ્નોત્તરી	: ૨૧૧ થી ૨૬૧ (રાજનગર જ્ઞાનમાળા)

લેખિત ધો. ૯

મૂળ સૂત્ર	: દંડક પ્રકરણ
અર્થ	: દંડક પ્રકરણ
ચૈત્યવંદન	: કલ્પવૃક્ષની છાંયડી
સ્તવન	: ૨૭ ભવની ઢાળ ચોથી, પાંચમી (અઢારમે ભવે સાત, નયર મહાણકુંડમાં)
થોય	: શ્રી આદિ જિનવર રાયા (૧ થી ૪)
રાજનગર પ્રશ્નોત્તરી	: ૨૬૨ થી ૨૮૭ (રાજનગર જ્ઞાનમાળા)

શ્રી આદિશ્વર ભગવાન થોય

આદિ જિનવર રાયા, જાસ સોવન્ન કાયા;
મરુદેવી માયા, ધોરી લંછન પાયા;
જગત સ્થિતિ નિપાયા, શુદ્ધ ચારિત્ર પાયા,
કેવલ સિરી રાયા, મોક્ષ નગરે સિધાયા. ૧

સવિ જિન સુખકારી, મોહ મિથ્યા નિવારી;
દુર્ગતિ દુઃખ ભારી, શોક સંતાપ વારી.
શ્રેણી ક્ષપક સુધારી, કેવલાનંત ધારી;
નમીએ નર નારી, જેહ વિશ્વોપકારી. ૨

સમવસરણ બેઠા, લાગે જે જિનજી મિઠા;
કરે ગણપ પઈટ્ઠા, ઈન્દ્ર ચન્દ્રાદિ દીઠા.
દ્વાદશાંગી વરિટ્ઠા, ગુંથતાં ટાળે રિટ્ઠા;
ભવિજન હોય હિટ્ઠા, દેખી પુણ્યે ગરિટ્ઠા. ૩

સુર સમકિતવંતા, જેહ ઋધ્ધે મહંતા;
જેહ સજ્જન સંતા, ટાળીએ મુજ ચિંતા.
જિનવર સેવંતા, વિઘ્ન વારે દુરંતા;
જિન ઉત્તમ થુણંતા, પદ્મને સુખ દિંતા. ૪

લેખિત ધો. ૧૦

મૂળ સૂત્ર	: લઘુસંગ્રહણી, સંથારા પોરિસી
અર્થ	: લઘુસંગ્રહણી, સંથારા પોરિસી
સ્તવન	: હાલરડું (માતા ત્રિશલા ઝુલાવે) (પાના નં. ૧૩૦)
રાજનગર પ્રશ્નોત્તરી	: ૨૮૮ થી ૩૧૦ (રાજનગર જ્ઞાનમાળા)

સંથારા પોરિસીની વિધિ

સૌપ્રથમ ખમા૦ દઈ 'ઈચ્છા૦ બહુપડિપુન્ના પોરિસી રાઈય સંથારએ ઠાઈશું ? ' ઈચ્છં', કહી ચઉક્કસાયનું ચૈત્યવંદન જય વીયરાય પર્યંત કરે. પછી ખમા૦ 'ઈચ્છા૦ સંથારા પોરિસી વિધિ ભણવા મુહપત્તિ પડિલેહું? ઈચ્છં' કહી મુહપત્તિ પડિલેહીને 'નિસીહિ નિસીહિ નિસીહિ નમો ખમાસમણાણં ગોયમાઈણં મહામુણીણં' આટલો પાઠ નવકાર તથા કરેમિ ભંતે એ બધું ત્રણવાર કહે. પછી સંથારા પોરિસીનો પાઠ બોલે.

સંથારા પોરિસી

અણુજાણહ જિટ્ઠિજ્જા,
અણુજાણહ પરમગુરુ, ગુરુગુણરયણેહિં મંડિયસરીરા,
બહુપડિપુણ્ણા પોરિસી, રાઈય સંથારએ ઠામિ. ...૧
અણુજાણહ સંથારં, બાહુવહાણેણ વામપાસેણં,
કુક્કુડી પાય પસારણ, અતંરત પમજ્જએ ભૂમિં. ...૨
સંકોઈઅ સંડાસા, ઉવ્વટ્ટંતે અ કાયપડિલેહા,
દવ્વાઈ-ઉવઓગં, ઉસાસ-નિરુંભણા-લોએ. ...૩
જઈ મે હુજ્જ પમાઓ, ઈમસ્સ દેહસ્સિમાઈ રયણીએ,
આહાર-મુવહિ-દેહં, સવ્વં તિવિહેણ વોસિરિઅં. ...૪
ચત્તારિ મંગલં, અરિહંતા મંગલં, સિદ્ધા મંગલં,
સાહૂ મંગલં, કેવલિપન્નત્તો ધમ્મો મંગલં. ...૫

ચત્તારિ લોગુત્તમા, અરિહંતા લોગુત્તમા, સિદ્ધા લોગુત્તમા,
સાહૂ લોગુત્તમા, કેવલિપન્નત્તો ધમ્મો લોગુત્તમો. ...૬

ચત્તારિ સરણં પવજ્જામિ, અરિહંતે સરણં પવજ્જામિ,
સિદ્ધે સરણં પવજ્જામિ, સાહૂ સરણં પવજ્જામિ,
કેવલિપણ્ણત્તં ધમ્મં સરણં પવજ્જામિ. ...૭

પાણાઈવાય-મલિઅં, ચોરિક્કં મેહુણં દવિણમુચ્છં,
કોહં માણં માયં, લોહં પિજ્જં તહા દોસં. ...૮

કલહં અબ્ભક્ખાણં, પેસુન્નં રઈઅરઈ-સમાઉત્તં,
પરપરિવાયં માયા-મોસં મિચ્છત્તસલ્લં ચ. ...૯

વોસિરિસુ ઈમાઈં, મુક્ખ-મગ્ગ-સંસગ્ગ-વિગ્ઘભૂયાઈં,
દુગ્ગઈ-નિબંધણાઈં, અટ્ઠારસ પાવઠાણાઈં. ...૧૦

એગોહં નત્થિ મે કોઈ, નાહમન્નસ્સ કસ્સઈ,
એવં અદીણમણસો, અપ્પાણમણુસાસઈ. ...૧૧

એગો મે સાસઓ અપ્પા, નાણ-દંસણ-સંજુઓ,
સેસા મે બાહિરા ભાવા, સવ્વે સંજોગ લક્ખણા. ...૧૨

સંજોગમૂલા જીવેણ, પત્તા દુક્ખ પરંપરા,
તમ્હા સંજોગ સંબંધં, સવ્વં તિવિહેણ વોસિરિઅં. ...૧૩

અરિહંતો મહ દેવો, જાવજ્જીવં સુસાહુણો ગુરુણો,
જિણ-પણ્ણત્તં તત્તં, ઈઅ સમ્મતં મએ ગહિઅં. ...૧૪

(આ ચૌદમી ગાથા ત્રણવાર કહેવી. પછી સાત નવકાર ગણવા)

ખમિઅ ખમાવિઅ મઈ ખમહ, સવ્વહ જીવનિકાય
સિદ્ધહ સાખ આલોયણહ, મુજ્ઝહ વઈર ન ભાવ. ...૧૫

સવ્વે જીવા કમ્મવસ, ચઉદહ રાજ ભમંત,
તે મે સવ્વ ખમાવિઆ, મુજ્ઝ વિ તેહ ખમંત. ...૧૬

જં જં મણેણ બદ્ધં, જં જં વાએણ ભાસિઅં પાવં,
જં જં કાએણં કયં, મિચ્છા મિ દુક્કડં તસ્સ. ...૧૭

લેખિત ધો. ૧૧

મૂળ સૂત્ર	: ચૈત્યવંદન ભાષ્ય
અર્થ	: ચૈત્યવંદન ભાષ્ય
ચૈત્યવંદન	: ૐ નમઃ પાર્શ્વનાથાય
સ્તવન	: રાધા જેવા ફૂલડા, પંચકલ્યાણકની પહેલી ઢાળ (દુહો : શાસનનાયક શિવકરણ, સાંભળજો સસનેહિ સયણાં)
થોય	: ત્રણ નિસિહી (૧૦ ત્રિકની)
રાજનગર પ્રશ્નોત્તરી	: ૩૧૧ થી ૩૩૧ (રાજનગર જ્ઞાનમાળા)

લેખિત ધો. ૧૨

મૂળ સૂત્ર	: ગુરુવંદન ભાષ્ય
અર્થ	: ગુરુવંદન ભાષ્ય
ચૈત્યવંદન	: નેમિનાથ બાવીસમા
સ્તવન	: મેં આજ દિરસણ પાયા,
પંચકલ્યાણકની ઢાળઃ	: બીજી (ભવ સત્તાવીશ સ્થૂલમાંહી)
થોય	: સુર અસુર વંદિત પાય (શ્રી નેમિનાથ ભગવાનની)

લેખિત ધો. ૧૩

મૂળ સૂત્ર	: પચ્ચક્ખાણ ભાષ્ય
અર્થ	પચ્ચક્ખાણ ભાષ્ય
ચૈત્યવંદન	: દશમે ભવે શાન્તિનાથ
સ્તવન	: શાન્તિ જિનેશ્વર સાહિબા રે
પંચકલ્યાણકની ઢાળ	: ત્રીજી (કરી મહોચ્છવ સિદ્ધારથભૂપ, કળશઃ ઈમ ચરમ જિનવર)
થોય	: સકલકુશલવલ્લી (સંસ્કૃત) (શ્રી શાન્તિનાથ ભગવાનની)

સહનશીલતા અને ક્ષમા એ ગૃહસ્થ જીવનનું સર્વોત્તમ તપ છે.

લેખિત ધો. ૧૪

મૂળ સૂત્ર	:	તત્વાર્થ ૧ થી ૫ અધ્યાય અર્થ સહિત
ચૈત્યવંદન	:	શ્રી સિદ્ધચક્ર આરાધીયે
સ્તવન	:	નવપદ ધરજો ધ્યાન
થોય	:	અરિહંત નમો
શરણા	:	૧ અને ૨

લેખિત ધો. ૧૫

મૂળ સૂત્ર	:	તત્ત્વાર્થ ૬ થી ૧૦ અધ્યાય અર્થ સહિત
ચૈત્યવંદન	:	આજ દેવ અરિહંત નમું
સ્તવન	:	આજ મારા પ્રભુ સામું જોવોને
થોય	:	ષડ્ અતિશય
શરણા	:	૩ અને ૪

લેખિત ધો. ૧૬

મૂળ સૂત્ર	:	કર્મગ્રંથ ૧લો અર્થ સહિત
પંચસૂત્ર	:	પંચસૂત્ર - ણમો વીયરાગાણં થી મિચ્છા મિ દુક્કડં સુધી ગાથા અર્થ સહિત

લેખિત ધો. ૧૭

મૂળ સૂત્ર	:	કર્મગ્રંથ ૨જો અર્થ સહિત
પંચસૂત્ર	:	પંચસૂત્ર - હોઉ મે એસા સમ્મં થી સુહિણો ભવંતુ જીવા (પૂર્ણ) ગાથા અર્થ સહિત

જૈન દર્શનમાં 'વિનય' ને પણ એક શ્રેષ્ઠ આંતરિક તપ માનવામાં આવ્યું છે.

લેખિત ધો. ૧૮

મૂળ સૂત્ર	:	કર્મગ્રંથ ૩જો અર્થ સહિત
સજ્ઝાય	:	અમૃતવેલની સજ્ઝાય

અમૃતવેલની સજ્ઝાય

ચેતન ! જ્ઞાન અજુવાળીયે, ટાળીયે મોહ સંતાપ રે;
ચિત્ત ડમડોલતું વાળીએ, પામીએ સહજ ગુણ આપ રે. ૧

ઉપશમ અમૃતરસ પીજીએ, કીજીએ સાધુ ગુણગાન રે;
અધમ વયણે નવિ ખીજીએ, દીજીએ સજ્જનને માન રે. ૨

ક્રોધ અનુબંધ નવિ રાખીએ, ભાખીએ વયણ મુખ સાચ રે;
સમકિત રત્નરૂચિ જોડીએ, છોડીએ કુમતિ મતિ કાચ રે. ૩

શુદ્ધ પરિણામને કારણે, ચારનાં શરણ ધરે ચિત્ત રે;
પ્રથમ તિહાં શરણ અરિહંતનું, જેહ જગદીશ જગ મિત્ત રે. ૪

જે સમોસરણમાં રાજતાં, ભાંજતા ભવિક સંદેહ રે;
ધર્મના વચન વરસે સદા, પુષ્કરાવર્ત જિમ મેહ રે. ૫

શરણ બીજું ભજે સિદ્ધનું, જે કરે કર્મ ચકચૂર રે;
ભોગવે રાજ શિવનગરનું, જ્ઞાન આનંદ ભરપૂર રે. ૬

સાધુનું શરણ ત્રીજું ધરે, જેહ સાધે શિવપંથ રે;
મૂળ ઉત્તર ગુણે જે વર્યા, ભવ તર્યા ભાવ નિગ્રંથ રે. ૭

શરણ ચોથું ધરે ધર્મનું, જેહમાં વર દયાભાવ રે;
જેહ સુખ હેતુ જિનવર કહ્યો, પાપ જલ તરવા નાવ રે. ૮

ચારનાં શરણ એ પડિવજે, વળી ભજે ભાવના શુદ્ધિ રે;
દુરિત સવિ આપણા નિંદિએ, જીમ હોયે સંવર વૃદ્ધિ રે. ૯

ઈહભવ પરભવ આચર્યા, પાપ અધિકરણ મિથ્યાત્વ રે;
જે જિનાશાતનાદિક ઘણાં, નિંદિએ તેહ ગુણઘાત રે. ૧૦

ગુરૂતણા વચન જે અવગણી, ગુંથિયા આપ મત જાલ રે;
બહુપરે લોકોને ભોળવ્યાં, નિંદિએ તેહ જંજાલ રે. ૧૧

જેહ હિંસા કરી આકરી, જેહ બોલ્યા મૃષાવાદ રે;
જેહ પરધન હરી હરખીયાં, કીધલો કામ ઉન્માદ રે. ૧૨

જેહ ધન ધાન્ય મૂર્છા ધરી, સેવિયા ચાર કષાય રે;
રાગ ને દ્વેષને વશ હુઆ, જે કીયો કલહ ઉપાય રે. ૧૩

જૂઠ જે આળ પરને દિયા, જે કર્યા પિશુનતા પાપ રે;
રતિ અરતિ નિંદ માયા મૃષા, વળીય મિથ્યાત્વ સંતાપ રે. ૧૪

પાપ જે એહવા સેવિયાં, નિંદિએ તેહ ત્રિહું કાલ રે;
સુકૃત અનુમોદના કીજીએ, જિમ હોય કર્મ વિસરાલ રે. ૧૫

વિશ્વ ઉપકાર જે જિન કરે, સાર જિનનામ સંયોગ રે;
તેહ ગુણ તાસ અનુમોદિએ, પુણ્ય અનુબંધ શુભયોગ રે. ૧૬

સિદ્ધની સિદ્ધતા કર્મના, ક્ષય થકી ઉપની જેહ રે;
જેહ આચાર આચાર્યનો, ચરણવન સિંચવા મેહ રે. ૧૭

જેહ ઉવજ્ઝાયનો ગુણ ભલો, સૂત્ર સજ્ઝાય પરિણામ રે;
સાધુની જેહ વળી સાધુતા, મૂળ ઉત્તર ગુણ ધામ રે. ૧૮

જેહ વિરતિ દેશશ્રાવક તણી, જેહ સમકિત સદાચાર રે;
સમકિત દૃષ્ટિ સુરનર તણો, તેહ અનુમોદિયે સાર રે. ૧૯

અન્યમાં પણ દયાદિક ગુણો, જેહ જિનવચન અનુસાર રે;
સર્વ તે ચિત્ત અનુમોદિએ, સમકિત બીજ નિરધાર રે. ૨૦

પાપ નવિ તીવ્ર ભાવે કરે, જેહને નવિ ભવ રાગ રે;
ઉચિત સ્થિતિ જેહ સેવે સદા, તેહ અનુમોદવા લાગ રે. ૨૧

થોડલો પણ ગુણ પરતણો, સાંભળી હર્ષ મન આણ રે;
દોષ લવ પણ નિજ દેખતાં, નિર્ગુણ નિજઆતમા જાણ રે. ૨૨

ઉચિત વ્યવહાર અવલંબને, એમ કરી સ્થિર પરિણામ રે;
ભાવિયે શુદ્ધનય ભાવના, પાપનાશય તણું ઠામ રે. ૨૩

દેહ મન વચન પુદ્ગલ થકી, કર્મથી ભિન્ન તુજ રૂપ રે;
અક્ષય અકલંક છે જીવનું, જ્ઞાન આનંદ સ્વરૂપ રે. ૨૪

કર્મથી કલ્પના ઉપજે, પવનથી જેમ જલધિ વેલ રે;
રૂપ પ્રગટે સહજ આપણું, દેખતાં દૃષ્ટિ સ્થિર મેલ રે. ૨૫

ધારતાં ધર્મની ધારણા, મારતાં મોહવડ ચોર રે;
જ્ઞાનરૂચિ વેલ વિસ્તારતાં, વારતાં કર્મનું જોર રે. ૨૬

રાગ વિષ દોષ ઉતારતાં, જારતાં દ્વેષ રસ શેષ રે;
પૂર્વ મુનિ વચન સંભારતાં, વારતાં કર્મ નિઃશેષ રે. ૨૭

દેખિયે માર્ગ શિવ નગરનો, જે ઉદાસીન પરિણામ રે;
તેહ અણછોડતાં ચાલીએ, પામીયે જિમ પરમધામ રે. ૨૮

શ્રી નયવિજય ગુરૂ શિષ્યની શીખડી અમૃત વેલ રે;
એહ જે ચતુર નાર આદરે, તે લહે સુયશ રંગરેલ રે. ૨૯

લેખિત ધો. ૧૯

મૂળ સૂત્ર	:	કર્મગ્રંથ ૪થો અર્થ સહિત
સજ્ઝાય	:	સમકિતના સડસઠ બોલની સજ્ઝાય
		ઢાળ ૧ થી ૫ અર્થ સહિત

લેખિત ધો. ૨૦

મૂળ સૂત્ર	:	કર્મગ્રંથ ૫મો અર્થ સહિત
સજ્ઝાય	:	સમકિતના સડસઠ બોલની સજ્ઝાય
		ઢાળ ૬ થી ૯ અર્થ સહિત

લેખિત ધો. ૨૧

મૂળ સૂત્ર	:	કર્મગ્રંથ ૬ઠ્ઠો અર્થ સહિત
સજ્ઝાય	:	સમકિતના સડસઠ બોલની સજ્ઝાય ઢાળ ૧૦ થી ૧૨ અર્થ સહિત

લેખિત ધો. ૨૨

જ્ઞાનસાર અષ્ટક મૂળ તથા અર્થ

લેખિત ધો. ૨૩

હૈમસંસ્કૃત પ્રવેશિકા ભાગ ૧

લેખિત ધો. ૨૪

હૈમસંસ્કૃત મધ્યમા (બીજી બુક)

લેખિત ધો. ૨૫

પ્રાકૃત વિજ્ઞાન પાઠમાળા

શ્રી રાજનગર જૈન શ્વે. ધાર્મિક ઈનામી પરીક્ષા ટ્રસ્ટ

શતાધિક વર્ષ પ્રાચીન શ્રુતતીર્થ સમ

સ્થાપના : વિ.સં. ૧૯૭૩ (ઈ.સ. ૧૯૧૭) ટ્રસ્ટ રજી. નં. A/1382 અમદાવાદ

રજી. ઓફિસ - ૭, સંગમપાર્ક, હીરાબાગ ક્રોસીંગ પાસે, આંબાવાડી, અમદાવાદ-૩૮૦૦૦૬.

પારી વરધીલાલ સંપ્રીતચંદ, ૨૨૮૭/૧, માણેકચોક, અમદાવાદ-૩૮૦૦૦૧.
E : rajnagarpariksha@gmail.com | W : www.rajnagarpariksha.com
મો. ૯૪૦૯૩ ૫૪૫૮૩

... ટ્રસ્ટીગણ ...

શ્રી શ્રીયકભાઈ અરવિંદભાઈ શેઠ (પ્રમુખ શ્રી) (પ્રમુખ શ્રી-શ્રી શંખેશ્વર જૈન તીર્થ)

શ્રી ભુપેન્દ્રભાઈ વરધીલાલ શાહ	9428116251
શ્રી રાકેશભાઈ રમણલાલ શાહ	9824577477
શ્રી હિમાંશુભાઈ બાબુલાલ શાહ	9824021648
શ્રી બિગેનભાઈ પ્રવિણચંદ્ર શાહ	8160978492
શ્રી દિનેશભાઈ બાલચંદભાઈ શાહ	9427028272
શ્રી સુહાસભાઈ લહેરચંદભાઈ શાહ	9824014471
શ્રી પ્રફુલભાઈ નાનાલાલ શાહ	9374569090
શ્રી કમલેશભાઈ રમણીકલાલ શાહ	9825879411
શ્રી ભૌમિક ભૂપેન્દ્રભાઈ શાહ	9157649761
રિદ્ધિ કેયુર બેલાણી	8866450149

ચાલો.. જ્ઞાનયજ્ઞ રૂપી દીવડાને પ્રગટાવેલો રાખીએ...

રાજનગર જ્ઞાનશાળાના સંકુલના લાભની યોજના

(૧)	સંકુલના મુખ્ય દાતા	આદેશ અપાઈ ગયેલ છે.
(૨)	સંકુલના મુખ્ય ભૂમિદાતા	૫૦૪ લાખ
(૩)	સમગ્ર સંકુલના સહાયક દાતા પરિવાર	૧૦૦ લાખ
(૪)	સમગ્ર સંકુલના સહાયક ભૂમિ દાતા પરિવાર	૫૧ લાખ
(૫)	સંકુલના રત્નસ્તંભ	૧૧ લાખ
(૬)	સંકુલના સુવર્ણસ્થંભ	૫ લાખ
(૭)	ભૂમિ સંપાદન લાભ (૧ ચોરસ વાર)	૫૧ હજાર

તમે પણ
જ્ઞાનયજ્ઞના
દીવડામાં
ઘી પુરશોને ?